

Nr 2 • 1998 • årgång 22 • 40:kr

sydasien

Tidskrift om Indien, Sri Lanka, Pakistan, Bangladesh, Afghanistan, Nepal, Bhutan och Maldiverna

**Oskuldens tid
är över:**

Turister, atombomber och Jayalalitha

Sydasiens bilden för alltid förändrad

Atombombssprängningarna som Indien och Pakistan nyligen genomfört har för alltid förändrat bilden av Sydasiens. Omvärlden har reagerat med avsky och fasa; Sverige och en rad andra länder har avbrutit sin långvariga biståndsverksamhet, och FN:s säkerhetsråd har enhälligt fördömt kärnvapenkapprustningen i regionen. Oskuldens tid är över. Samtidigt jublar stora delar av befolkningen i både Indien och Pakistan. Nationalism och krigsgalenskap manipuleras fram av cyniska politiker. Men det förekommer också när det gäller Indien euforiska stämningar, som bygger på att landet genom att utföra provsprängningarna stärkt sin självrespekt. Man vägrar acceptera de ytterst orättvisa villkor som de fem traditionella kärnvapenmakterna, till vilka hör det mot Indien fiendligt sinnade Kina, satt upp. Villkor som går ut på att dessa fem länder tillåts ha kvar sina omfattande kärnvapenarsenaler i avskräckande syfte för all framtid samtidigt som Indien förvägras samma rätt. Indien kräver att alla länder ska skrota sina kärnvapen, då skrotar också Indien sina. Det kravet är lätt att instämma i, men det förtigs i internationella fora. Sverige vågade exempelvis inte gå emot storebror USA i FN, utan valde att lägga fram en resolution som uteslutande fördömde Indien och Pakistan för deras trotsighet.

Vi tar upp atombombarna i detta nummer, men som tema har vi turismen. Med artiklar av en lång rad av våra bästa medarbetare hoppas vi kunna bjuda på god sommarläsning. Självt är jag dock på väg till Holland, där det den 25-28 juni på universitetet i Leiden är sydasiasisk dokumentärfilmsfestival. En lång rad av de filmer som visades på festivalen i Kathmandu i höstas (arrangerat av tidskriften Himal, omnämnt av SYDASIEN i nr 1/98) har sedan dess turnerat runt i Sydasiens samt i USA. Enda visningstillfället i Europa blir i Holland. För mer information se på Internet: <http://ias.leidenuniv.nl/icas/conferences/fsa.html> Glöm inte att också SYDASIEN har en egen webb-sajt, med bl a en anslagstavla för dig att utnyttja. Adress: www.sydasiens.m.se

Lars Eklund

INNEHÅLL I NR 2/98:

TEMA TURISM:

Zac O'Yeah om Dharamsala	6
Tomas Löfström om förr och nu	9
Turisthatet i Varanasi	12
Miljöhot vilar över Kodaikanal	14
När chartern kom till Kovalam	16
Pilgrimer i livsfara på Kumbh Mela	18
Kriget som inte kan tänkas bort	18
Moderna bondfångare i farten	19
Styltfiskare i Sri Lanka	20
Äventyr väntar i det oförutsedda	22
Tips för en smart resenär	23

Kontroversiella Jayalalitha tillbaka	3
Radio i Nepal satsar på miljö	24
Ajit Roy om det "nya" BJP	26
"Fel stoppa biståndet till Indien"	27
Pakistan efter bomben	28
Indien i baksmälla	28
Möten i Rawalpindi	32
Ölbryggare i torrlagda Pakistan	31
Kvinnor missgynnade i Kerala	33
Grameen Banks grundare på besök	32
Arundhati Roy gästade Stockholm	34
Svensk ensemble spelar indisk teater	36
Ravi Shankar hyllad för sitt livsverk	40
Recensioner och notiser	37-39

På omslaget: Regnskogen växer ännu tät på delar av slutningarna i Palani Hills, nära den sydindiska bergsstad Kodaikanal.

FOTO: EVELINA NILSSON

SYDASIEN BOX1142 221 05 LUND

Besöksadress: Råbygatan 5 B, 223 61 Lund (Eklund)
Telefon och fax: 046-13 35 68
E-mail: info@sydasiens.m.se
Internet: <http://www.sydasiens.m.se>
Utgivare: Tidskriftsföreningen SYDASIEN
Ansvarig utgivare: Thomas Bibin
Teknisk redaktör: Lars Eklund
Tryck: Luleå Grafiska 1998
Prenumerantregister: Resurs AB, Uppsala, 018-12 77 81.
ISSN: 0282-0463

Prenumeration: Medlemskap i tidskriftsföreningen SYDASIEN, inkl fyra nummer av tidningen (ett år) kostar för privatpersoner i Sverige 160 kr. Prenumeration för institutioner och bibliotek 200 kr. Övriga Norden (B-post) 240 kr, övriga Europa (B-post) 275 kr, utom-Europa (A-post) 310 kr. Lösnummerpris: 40 kr

Postgiro: 79 54 96-9 SYDASIEN.
Redaktion för detta nummer: Lars Eklund, Katarina Sandström och Zac O'Yeah
Nästa nummer utkommer i september. Artiklar och debattinlägg välkomnas till adress ovan.
Manusstopp: 10 augusti 1998
Kontaktperson för lokal redaktionskommitté:
Stockholm: Zac O'Yeah, Styrningsgatan 51, 114 60 Stockholm, 08-660 12 16.
Göteborg: Thomas Bibin, Sjömansgatan 7, 413 15 Göteborg, 031-775 02 01
Skåne: Staffan Lindberg, Möllevångsvägen 27, 222 40 Lund, 046-211 34 08
Köpenhamn: Stig Toft-Madsen, Strandgade 92, DK-1401 København K, (+45) 31 54 56 11.

Tidskriftsföreningen SYDASIEN har som mål att sprida information om situationen i södra Asien. Föreningen stödjer de krafter som bekämpar imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området. Föreningen är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasiens såväl som i Sverige.

Gåtfulla talibaner får sin förklaring

Så länge kriget i Afghanistan handlade om en folklig befrielsesträvan som kämpade mot sovjetisk ockupation och en förhatlig quisling-regim var det lätt att förstå konflikten. Men sedan 1992 när mujahedinstyrkorna tog över styret i Kabul men kriget ändå fortsatte och sedan när talibanerna dök upp på scenen, har det blivit allt svårare att reda ut begreppen

Men för den som verkligen vill fördjupa sig i vad som sker i Afghanistan bakom förvirrande uppgifter om strider, allianser, fredsförhandlingar och spruckna sådana finns nu en utomordentligt nyutkommen antologi, utgiven av det ambitiösa brittiska förlaget Hurst & Company. Det är statsvetaren **William Maley** från Australien som låtit redigera *Fundamentalism Reborn? Afghanistan and the Taliban*, som på ett allsidigt sätt belyser de politiska förhållandena i dagens Afghanistan.

En lång rad av världens främsta auktoriteter inom området, bl a **Nancy Hatch Dupree**, **Oliver Roy**, **Ahmed Rashid** och **Bernt Glatzer** medverkar med kapitel, och man tar upp talibanrörelsens framväxt, talibanernas förhållande till omvärlden, hur talibanerna söker omforma landet och vilka framtidsutsikterna är.

SYDASIENS läsare erbjuds köpa boken för specialpriset 225 kronor. Sätt in pengar på postgiro 79 54 96-9 SYDASIEN, ange Afghanistan-bok.

Lars Eklund

SYDASIEN HITTAR...

...en indisk bokhandel i centrala London. För att komma till Asian Bookshop svänger man från Tottenham Court Road in på den lilla tvärgatan Grafton way. Fullständig adress är 45 Grafton way (London W1P 5LA), telefonnumret 0171-387 5747 och närmaste tunnelbanestation Warren Street Station. Enligt reklamen säljer man litteratur på engelska, hindi och andra indiska språk, videofilmer, CD-romskivor osv. Bokhandeln är inte stor men atmosfären intim och trygg. Jag fastnade snabbt för hyllan med skönlitteratur. Ordningen verkade lite godtycklig och blev säkert inte bättre av att jag själv upphetsat drog ut och stoppade in den ena boken efter den andra. Glad i hågen gick jag därifrån med en bok av Ralph Russell om den klassiske urdu-poeten Ghalib och en debutantroman av den för mig helt okända Mina Singh som jag blivit rekommenderad av bokhandelns personal.

Anders Sjöbohm

Stor i orden – och på jorden

I Tamil Nadu tävlas om att vörda Jayalalitha...

Puratchi Thalaivi – ”den revolutionäre ledaren” är den syndiska partiledaren **J Jayalalithas** vanligaste hedersbenämning.

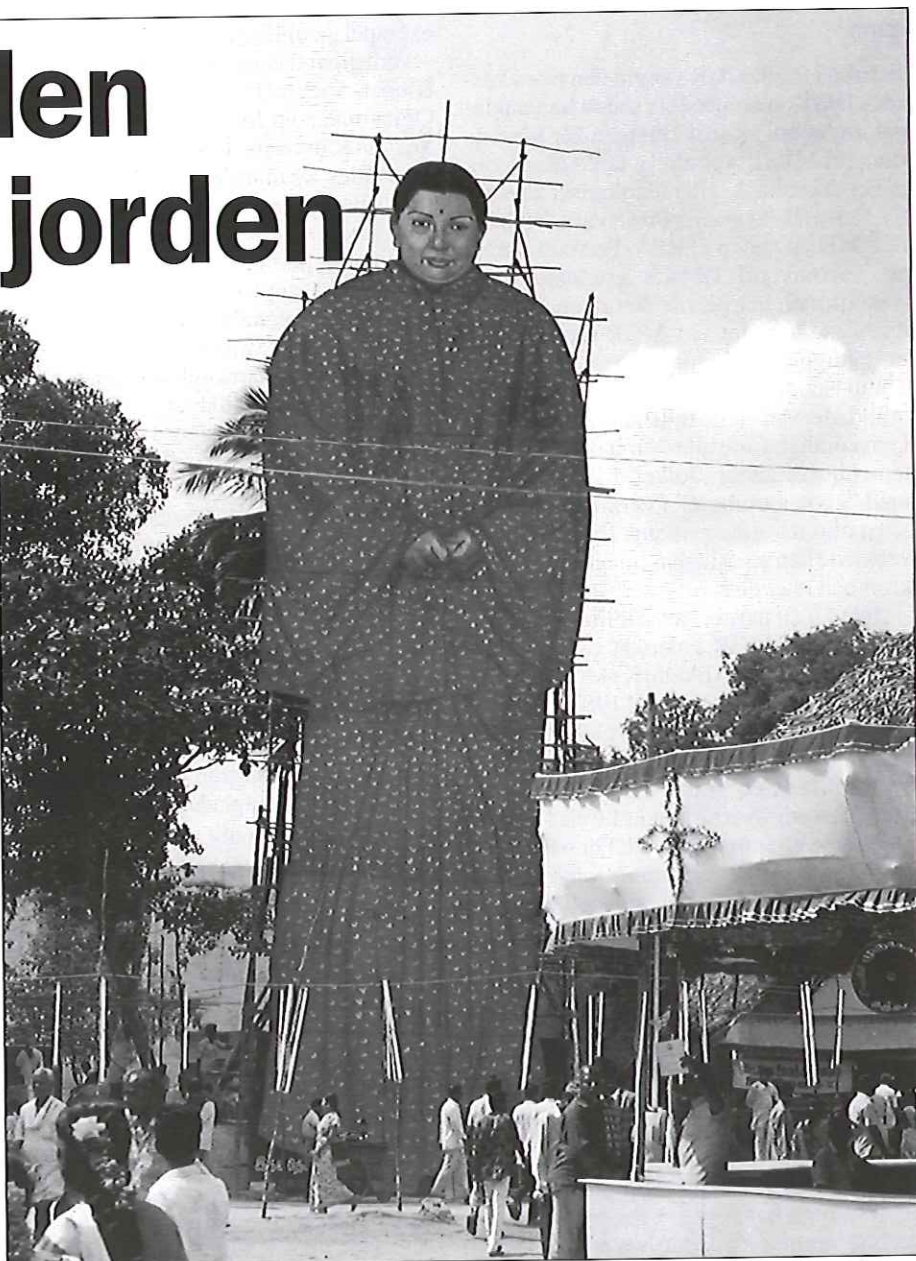
Under sin tid som regeringschef i delstaten Tamil Nadu blev den f d filmaktrisen föremål för en veritabel personkult.

Förra vintern arresterades hon för korruption. Idag är hon en nyckelspelare på högsta politiska nivå.

Jayalalitha är en av Indiens mest omstridda och färgstarka politiska ledare. Efter valet i februari kom hon åter i rampljuset då stödet från hennes parti AIADMK blev oundgängligt för Bharatiya Janata Partys (BJP:s) möjligheter att bilda regering. Under några dagar i mars höll hon allmänheten – och inte minst BJP – i spänd förväntan genom att i sista stund hålla inne med sin förklaring att stödja den tilltänkta regeringen. Det var ett högt spel där Jayalalitha försökte driva BJP till så många eftergifter som möjligt. AIADMK:s uppbackning uteblev dock inte och partiet ingår nu i den koalitionsregering BJP leder.

De kvinnor som nått ledande politiska poster i Sydasiens har ofta gjort det i kraft av sitt släktskap med en man. Som änkor, syststrar eller döttrar till denne ledare har de kunnat staka ut en bana som i princip varit stängd för andra kvinnor. Jayalalitha tillhör denna grupp – och ändå inte. Hennes väg till partiledarposten gick via den manlige företrädaren, den omåttligt populära filmstjärnan och politikern **M.G. Ramachandran** (alltid kallad MGR). Jayalalitha förknippas med MGR och erkänns som hans rättmätige arvtagare, men hon var varken hans hustru, dotter eller syster – utan hans motspelerska på vita duken, och hans älskarinna.

Ett och annat ögonbryn höjdes när det stod klart att BJP hade valt AIADMK som en av sina samarbetspartners inför valet.

Den offentliga kulturella exponeringen av Jayalalitha upphörde 1996 men fortfarande tävlar hennes anhängare om att hylla henne på ett så storslaget sätt som möjligt.

Inte så mycket för de politiska skillnaderna – oheliga allianser är relativt vanliga i Indien – utan för att Jayalalitha står anklagad i ett flertal korruptionsfall, och att den regering hon ledde i Tamil Nadu mellan 1991 och 1996 drog på sig det tvivelaktiga ryktet att vara den mest korrupta i Indien – någonsin. För BJP:s del ansågs därför samarbetet rimma illa med anspråken på att vara en kraft mot politisk korruption.

Men det slog överraskande väl ut. Knappast någon hade räknat med att alliansen – med stöd från några av de mindre partierna – skulle ge så många mandat. Opinionsundersökningarna före valet hade tvärtom förutspått en klar seger för dess rivaler i delstaten, regeringspartiet DMK och det ”Tamilska Kongresspartiet” TMC.

Kraftfull come-back

Det är oklart om det i första hand var BJP eller AIADMK som drog fördel av alliansen, uppfattningarna går isär. Men sanno-

likt gjorde båda det. Tamil Nadu är en av de få delstater där BJP har varit mycket svagt förankrat, och nu fick man hjälp av ett parti som under perioder varit delstatens största. Samtidigt kunde AIADMK, vars namn på senare år förknippats med storskalig korruption, dra fördel av att man stod bakom en populär premiärministerkandidat och ett nationellt parti med potential att bilda en mer långlivad regering än de föregående. Vilka faktorer som än vägde tyngst så innebar valet en oväntad och kraftfull come-back för Jayalalitha, en ledare som bara för ett par år sedan förlorade stort i delstatsvalet, och därefter suttit arresterad under anklagelser om allvarliga korruptionsförsök.

AIADMK startades av MGR i oktober 1972. Fram tills dess hade han varit aktiv i det regionala partiet DMK (Dravida Munnetra Kazhagam) som vunnit två del-

VÄND!

FORTS.

statsval i följd. MGR var vid den tiden kassör i DMK, men uteslöts sedan han anklagades de andra i partiledningen för korrup­tion. AIADMK var aldrig tänkt att utgöra något sakpolitiskt eller ideologiskt alternativ. Anspråket var snarare att vara "ett bättre DMK än själva DMK". Prefixet Anna, en referens till DMK:s grundare C.N. Annadurai, markerade detta, men i grunden handlade det om MGR:s personliga trovärdighet. Och för många invånare i Tamil Nadu, i synnerhet de fattiga och lågutbildade, var MGR fullständigt trovärdig. I sina otaliga filmroller var han alltid hjälten och mannen av folket. I kombination med "goda gärningar" i verkliga livet och sitt politiska engagemang för DMK utvecklade han en oslagbar image av godhet, kraft och inlevelse.

Just för att partiet var så intimt sammanbundet med MGR:s person och gärning trodde många att AIADMK skulle dö med sin grundare. När han avled 1987 utbröt en bitter maktkamp och partiet splittrades i två delar. Den ena falangen leddes av Jayalalitha. Den andra av MGR:s änka, Janaki, som överraskande klivit fram ur kulisserna efter makens död. För båda gällde det att inför väljarna framstå som MGR:s politiska arvtagare, och det var Jayalalitha som i det efterföljande delstatsvalet vann den striden. AIADMK enades under hennes närmast oinskränkta ledarskap och Janaki drog sig undan politiken.

Mer än tio år efter sin död dyrkas MGR som en gud. Omgiven av en omfattande mytbildning utgör han ett slags frånvarande centrum i delstatens politiska miljö, någon som andra politiker relaterar till – och jämförs med. Jayalalitha kunde ta över det parti som var hans egen skapelse. Men trots att hon vunnit förtroende hos många väljare kunde hennes popularitet – naturligt nog – inte mäta sig med MGR:s. Trots det, eller kanske just därför, blev hon under sin regeringstid 1991 till 1996 föremål för en storskalig glorifiering som snarast för tankarna till slutna diktaturers ledarkult.

I miljonstaden Madras dominerades till

exempel gatubilden av Jayalalithas porträtt – som gigantiska avbilder i helfigur, på affischer, väggmålningar och stora skyltar. Omnämnd som Moder, Gudinna och Den Sociala Rättvisans Beskyddare, projicerades bilden av mänsklig kraft och fulländning. Flera ministrar namngav program och åtgärder efter henne och partimän slängde sig raklånga framför hennes fötter – en praxis som för omgivningen kom att symbolisera Jayalalithas arrogans och bristande känsla för värdighet.

AIADMK:s partifunktionärer tog över huvud taget varje tänkbart tillfälle att prisa Jayalalitha's egenskaper och bedrifter. Alla sådana aktiviteter och uttalanden kom sammantaget att utgöra en sorts offentligt artikulerad föreställningsvärld vävd kring bilden av den fullkomlige ledaren. Uttrycken verkar till stor del varit spontana, men för den skull inte genuina. Tvärtom var det nog ingen som uppfattade Jayalalitha som den gudinna hon ofta framställdes.

Beteendet kan nog snarast förklaras med vad som ansågs vinna hennes gillande, och kanske vad som också gjorde det.

Ledarkulten präglade den politiska miljön i Tamil Nadu under flera år. Jayalalithas födelsedag i februari var en av de händelser som resulterade i de mest intensiva hyllningarna. Flera dagstidningar (dock inte de stora engelskspråkiga) var dessa dagar fullpackade med gratulationsannonser, i stor utsträckning på helsidor. De flesta av tidningsannonserna bestod av en bild på Jayalalitha och en gratulations-text, ofta i form av ett hyllningspoem, ibland som uppräknings av hennes "prestationer".

Om man får tror tidningsrapporterna delades det även ut mängder av fria måltider, kläder, skolböcker- och uniformer, pennor, symaskiner och hjälpmedel för handikappade, och annat, i Jayalalithas namn.

Partifunktionärer organiserade även blodgivning och vigde bröllopspar utan kostnad. Välgörenhet i olika former är ett vanligt sätt att skapa politisk good-will i Tamil Nadu.

Men det fanns många fler sätt att uttrycka hängiven beundran och villkorlös lojalitet. 1996 var det en man som förklarade sig avliden och symboliskt gick igenom kremeringsritualerna till Jayalalithas ära. En kvinnlig parlamentsledamot och hennes vänner tog på sig dräkter av neem-löv och gick i procession. Exemplet på märkliga rituella handlingar är många fastän inte alltid fullt så extrema. De var tänkta att bringa Jayalalitha lycka och välgång och har troligen sin grund i lokal religiös praxis även om tillämpningen var ny.

Mängder av tempelritualer iscensattes dessutom, och särskilda bönemöten organiserades i moskéer och kyrkor. Ett år dök det upp planscher i Madras med Jayalalitha avbildad som Jungfru Maria – med Jesusbarnet på armen. Men detta var en missbedömning. Kristna församlingar och

institutioner reagerade kraftigt, och planscherna revs på begäran ned. Det var anarnas inte ovanligt att Jayalalitha liknades vid hinduiska gudomligheter. Överhuvudtaget fanns en tydlig religiös dimension i partiarbetarnas förhållningssätt som ofta fick drag av fanatism.

Smaklöst och ovärdigt

Även om det i Tamil Nadu, liksom Indien i stort, finns en allmän tendens till personcentrering, så var kulten i AIADMK långt ifrån okontroversiell och allmänt accepterad. Många ansåg företeelsen vara både smaklös och ovärdig, och man kan fråga sig vad i Jayalalithas personlighet och bakgrund som gjorde att hon tillät och uppmuntrade denna storskaliga glorifiering.

Jayalalithas filmkarriär inleddes när hon bara var 16 år, och fram till 1980 spelade hon in 125 filmer. I efterhand har hon sagt att hon avskydde både filmvärlden och livet som aktris, men att hon blev mer eller mindre tvungen att arbeta för att försörja familjen. Jayalalitha lär ha varit läsbegåvad och säger själv att hon velat studera vidare

och bli advokat. Hennes höga skolbetyg och breda språkkunnighet framhålls ständigt i samtal med partikadrer. Men nu blev hennes bana en helt annan. Kvinnliga skådespelare i den kommersiella filmindustrin tillhör ingen socialt aktad grupp. Hennes avståndstagande kan förstås just därför vara en eftertänksfullt, men det är också möjligt att kuvade ambitioner gav henne en revansch-lusta som senare drivit henne vidare.

Jayalalitha träffade den väsentligt äldre storstjärnan MGR samma år hon debuterade vid filmen. De kom att göra 28 filmer tillsammans, och det är allmänt känt (men av partnerna obekräftat) att hon blev hans älskarinna. Jayalalitha gifte sig aldrig, men lär ha levt med en annan gift skådespelare i Andhra Pradesh under en tid. Hennes liv avviker alltså rätt rejält från det traditionella indiska kvinnoidealet – den undergivna hustrun och kärleksfulla modern. I så motto utgör hennes senare upphöjelse en stor paradox. Men den gick alltså via MGR, som i början av 1980-talet erbjöd henne en post i partiet.

Till en början var hon inte helt accepterad – men efter MGR:s död visade hon sig vara en vinnare, och det är som sådan hon glorifierats i den närmast totalt mansdominerade värld som de dravidiska partierna annars utgör.

Glorifieringen låg väl i linje med tidigare praxis i partiet. Även i DMK finns sådana inslag. Under Jayalalitha ökade dock fenomenet i både omfattning och intensitet.

Födelsedagsfirandet ger en rätt god bild av ledarglorifieringen inom AIADMK, även om den stegrades även vid andra tillfällen. Det är svårt att förklara fenomenet annat än som ett sätt att kommunicera med och söka vinna fördelar av ledaren. MGR:s AIADMK var ett mycket topptytt parti där makten över utnämningar och beford-

...och så här kan hyllningarna låta

Salutations to thee!

Hon'ble Chief Minister of Tamil Nadu

Dr. Puratchi Thalaivi

The personification of perfection

An embodiment of excellence

A metaphor for success

The guardian angel of Tamil Nadu.

Mother!

You are a Christ in showing grace to enemies

You are lord Krishna in bearing accusations

You are prophet Muhammed in setting example

You are a goddess given to us by time

Jayalalithas födelsedag resulterade i stora gratulationsannonser i dagstidningarna.

ringar ytterst låg i partiledarens händer, och inte heller utövades inom ramen för några klara regler. Jayalalitha tillämpade samma ledarstil, men gjorde sig dessutom svårtillgänglig för kontakt med de egna partikadaverna. Den utpräglade personkulten växte alltså fram i en miljö där kommunikationen med partitoppen, dvs. Jayalalitha och hennes närmast förtrogna, var mer eller mindre avstängd. Att offentligt ge uttryck för be-

undran och hängivenhet kunde i en sådan miljö vara ett sätt att göra sig sedd och hörd och, kanske viktigast av allt, ett sätt att meritera sig för partinomineringar och poster. Jayalalithas beslut måste hur som helst ha uppfattats vara baserade på bedömningar av personlig lojalitet och underdånighet. Smicker i drivor kan i alla fall inte ha varit till nackdel i den interna konkurrensen.

Valet 1991, Jayalalithas första som le-

dare för ett enat AIADMK, var en stor framgång för henne, och det är nu ledarkulten intensifieras. Fem år senare visade sig dock att den föreställningsvärld som partiet skapat saknade bred förankring. Korruptionen var utbredd, och Jayalalithas eget var rykte skadat av de affärer som var under uppsegling. Hennes otillgänglighet uppfattades som arrogant och gräsrotsaktivister kände även frustration över att MGR hamnat i bakgrunden i partiets propaganda. Det största enskilda misstaget var otvivelaktigt det bröllop som Jayalalitha arrangerade för sin väninna Sasikalas systerson, som hon då förklarar som sin "fosterson".

Bröllopet var extremt storslaget och påkostat, även med indiska mått mätt, och de bilder och uppgifter som spreds om evenemanget kom att ge substans åt ryktena att Jayalalitha kunnat berika sig på befolkningens bekostnad – vid sidan om att överflödet som sådant tycks ha väckt anstöt. Sasikala, som tidigare innehaft en videobutik, antogs dessutom ha en stark inofficiell maktposition. Hennes nära vänskap med Jayalalitha var därför mycket kontroversiell, och bröllopet dämpade knappast sådana stämningar.

Pressar BJP

Den offentliga kultlika exponeringen av Jayalalitha upphörde i och med valförlusten 1996 även om sätten att uttrycka vördnad internt inte verkar ha ändrats mycket. När detta skrivs fortsätter Jayalalitha skapa rubriker genom att pressa BJP:s ledning att ta hänsyn till hennes krav och önskemål. En minister har av detta skäl hittills tvingats avgå. Jayalalithas yttersta mål är utan tvekan att få DMK:s delstatsregering avsatt, sannolikt i syfte att förhindra de rättegångar mot henne – och 12 av hennes före detta ministrar – som annars är att vänta. Jayalalitha hoppas säkert också att ett nyval åter skall föra AIADMK till makten. Kanske skrupelfri, och utan tvekan mycket målmedveten. Jayalalitha fortsätter att med eftertryck göra sig påmind i indisk politik.

Ingrid Widlund

Ingrid Widlund är doktorand i statskunskap vid Uppsala universitet och arbetar med en avhandling om de dravidiska partierna i Tamil Nadu.

Brahminkritik med hjälp av filmbranschen

AIADMK och DMK är sedan 1970-talet de två största partierna i Tamil Nadu. 1996 vann DMK delstatsvalet efter 5 års regerande av AIADMK. I de nationella valet i februari fick AIADMK ensamt 18 av 39 mandat, och den "front" partiet ledde fick 30 mandat. Dravida Munnetra Kazhagam (DMK) = ungefär "den dravidiska progressiva federatio-

nen" bildades 1953 under ledning av C N Annadurai. Partiet utgjorde den politiska grenen av den s k dravidiska icke-brahminska rörelsen som växt fram i främst de tamilska delarna av södra Indien. "Dravidisk" syftar på den språkfamilj som inkluderar tamil, kannada, malayalam och telugu.

Rörelsen växte fram under

1900-talets början som en kritik mot brahminernas överrepresentation i statlig tjänst och högre utbildning, i kombination med ett nyvaknat intresse för tamilskt kulturarv.

DMK:s ideologi förenade kritik mot kastsystemet och religiös "vidskepelse" med krav på en självständig sydindisk stat, ett krav som senare modifierades till plädering för ökat

självstyre. Partiet använde medvetet filmmediet för att sprida sitt budskap. Partiet vann delstatsvalet 1967 och 1971, men splittrades 1972 när MGR uteslöts och bildade sitt eget parti Anna-DMK. Några år senare ändrade partiet namn till All-India ADMK (AIADMK).

Ingrid Widlund

I det här numret av SYDASIEN har vi siktat in oss på att skärskåda turismen, och vi gör nedslag i Varanasi, på Kovalam Beach och på Sri Lanka och en mängd andra platser, och ser saker ur en mängd olika synvinklar. Artiklarna belyser turismens historia och framtid, och innehåller åsikter, erfarenheter och förslag, och ska förhoppningsvis kännas lika relevanta för envar som läser dem, som för oss som skrivit. Frågorna vi tar upp och besvarar är t ex: Varför reser vi? Hur påverkar turismen de platser som vi kommer till? Och vad tycker folket som bor där?

Banana Pancake i "lilla Lhasa"

Jag bänkar mig på en av de ruffiga tibetanska restaurangerna i Dharamsala, på en 1 800 meter hög bergskam i Himalaya, till tonerna av Pink Floyd, och beställer en gammal frukostklassiker, tjockpannkaka med inbakade bananskivor.

Bredvid mig sitter en tysk, han har långa flåtor, gula Lennonglasögon och bredbrättad skinnhatt. Han beställer in en Capucino.

– Femårsvisum, säger han när jag frågar hur länge han varit i Indien. Jag var tvungen att lämna Europa. Stod inte ut. Jag har tänkt bygga ett hus här i Himalaya och börja ett nytt liv.

Nu säljer han klistermärken som tar bort onda andar och kalkylerar biorytmer i sin laptop. Efter sin korta monolog går han sin väg, han frågar mig inte ens vad jag heter eller vad jag gör.

Dharamsala (med 7 000 tibetanska invånare) i norra Indien är fullt av turister i Birkenstock-sandaler som av en eller annan orsak tröttnat på västerlandet, tagit ut skilsmässa och börjat meditera. En del går så långt som att bli buddhister, tar på sig den röda manteln och flyttar in i kloster.

I byn finns allt man behöver i en blandning av kulturer, vegetarisk mat, proteinrik tofu, müsli, videokvällar, antikvariat, en sekelgammal diversehandel där karameller ligger i höga glasburkar, pizza, äppelpaj, tyskt bröd, organiskt kaffe, Coca-Cola, rejvfester vid fullmåne, bongonätter, bönekvarnar... Alla samtal man dras in i handlar om kosmisk medvetenhet, trötthet på västvärlden, mirakeltro, handpåläggning, levitering, hur man förbättrar sin karma, vem man träffade på senaste Roskildefestivalen.

Här finns de som tror på tibetansk pulsdiagnos, indisk ayurveda, energihealing, reikimassage, naturopati, biorytmer, tarot, handpåläggning, levitering, mirakel och alla tänkbara former av yoga och meditation – tibetansk, vipassana, kundalini eller "mysterious rose".

Den rörliga nomadbefolkningen av nu-

merologer, homeopater och astrologer, av västerlandets avfallingar, återvinner, källsorterar sina egna sopor och samlar skräp från bergssidorna för ett grönare Himalaya.

De låter sig värvas som volontärer till sjukhusen för att hjälpa det tibetanska folket.

Det är en annorlunda turism.

Ta vibrationer på allvar

Medan jag väntar på min "banana pancake", kommer ett par amerikaner och ber att få slå sig ner vid bordet.

Jag kan inte rå för att jag börjar lyssna. Den ena är en ung man i jeans, T-shirt, pip-skägg av fjun, Elvisfrisyr med mycket brylcreme och med ett halsband av stora trä-

på väg att hända. Mormor har behandlats för cancer, flera gånger.

– Man ska inte ignorera sina vibrationer, säger den amerikanska buddhistnunnan.

– Det är så svårt att hitta bra presenter till alla släktingar.

– Du skulle kunna köpa Buddhastatyer av mässing, tycker nunnan.

– De är för tunga att bära, jag får betala övervikt på planet då.

– Jag vet en örtmedicin som du skulle kunna ta med dig. De botar cancer, väldigt effektivt.

– Är det sant? Vad heter den? frågar pojken med förnyat hopp.

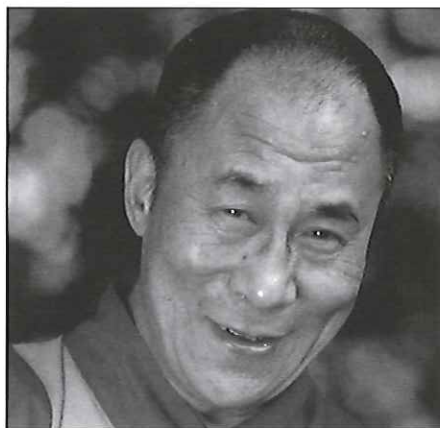
Jag slutar lyssna på dem och koncentrerar mig på Boney M som pumpar ur högtalarna: "Djing-Djing-Djingis Khan..."

Började som flyktingläger

Dharamsala började som ett flyktingläger på 1960-talet, då Dalai Lama och tusentals tibetaner flydde över Himalaya för att söka en fristad i Indien. Den tibetanska exilregeringen – varifrån flyktinglägren i Indien och Nepal styrs – har sitt högkvarter en bit nerför berget. Dalai Lama bor en bit utanför byn och ger sporadiska audienser. Någon gång varje månad ses hans vita Mercedes glida förbi på en av de två bygatorna.

Innan tibetanerna kom hit, var Dharamsala en liten "hill station" dit engelska familjer drog sig undan hettan, på kolonialtiden. På gamla kyrkogården vid St John's Church in the Wilderness ligger unga britter begravda, dödade av jordbävningar och mystiska febersjukdomar.

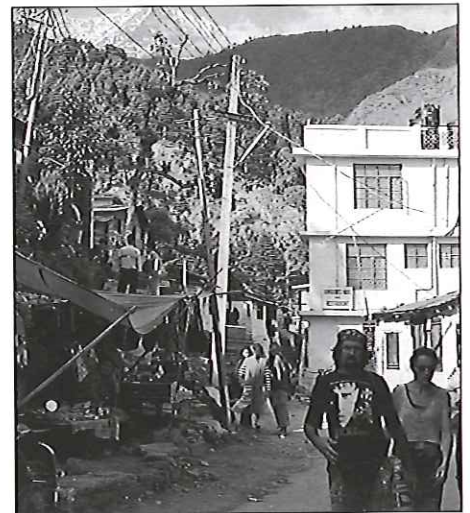
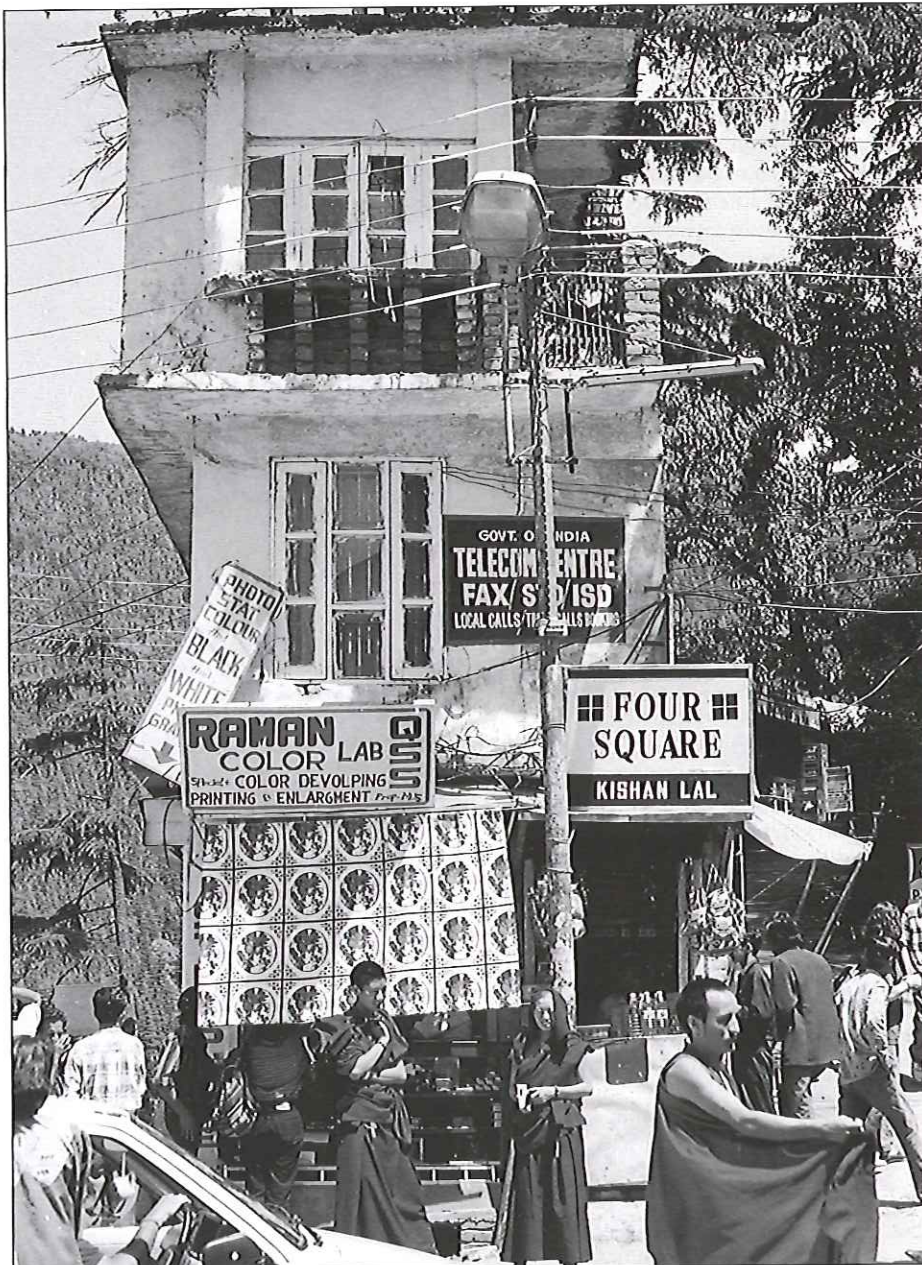
I dag hittar man här ett vänligt litet samhälle som lever på turismen, och västerlänningarna upphör aldrig att förtrollas av den andliga atmosfären kring klostren. "Lilla Lhasa" – säger en del romantiker. Alla som reser till Indien hamnar förr eller senare här. De flesta som kommer är vanliga nyfikna turister som tycker om de leende tibetanerna, den goda maten och den spiritu-

Dalai Lama fick en fristad i Indien efter sin flykt från Tibet, och från Dharamsala styr han de tibetanska flyktingkolonierna i Indien.

pärlor. Den andra är en medelålders kvinna med rakat huvud, klädd i den typiska röda skrud som utmärker buddistiska munkar och nunnor.

– Jag åker i morgon, säger pojken. Jag hade en dröm där min mormor dog och jag var tvungen att ringa mamma och fråga hur det var fatt med henne. Mamma sa att mormor mådde bra, men jag känner att meditationen har gjort mig känslig för vibrationerna, så jag sa åt mamma att någonting är

Det vänliga lilla samhället med 7000 tibetanska invånare lever på turismen, på den rörliga nomadbefolkningen av buddhistiska sökare, rejvfestare, hippies... Byn har under de senaste fem åren sett en drastisk ökning av antalet turister, och det byggs hotell, restauranger och hamburgerrestauranger – allt för turisternas skull.

embryot till massturism måste ha legat i tiden).

Twain var inte rik, men fick dagstidningen Daily Alta California att bekosta biljetten. Boken kom 1869 och ordet "turist" använder han i en ironisk betraktelse, över en legend om den man, som inte lät Jesus sitta ner under Golgata-vandringen, och därför dömdes att för evigt vandra jorden runt, varv på varv.

Under efterkrigstiden har turisterna axlat detta ok, precis som Mark Twain anade: de har kryssat runt i busslaster och flugit i charterplan till vartenda hörn av jordklotet för att se mänsklighetens underverk och dokumentera dem med sina pocketkameror.

Numera har uttrycket "sightseeing" komprimerats ytterligare genom att platser som Disneyworld och andra gigantiska nöjescenter skapas ur ingenting: företagen köper billig mark och bygger upp alla sevärdheter, bygger hela miljöer – tyrolerhus, Eiffeltorn, pyramider – så att turisterna med en inträdesbiljett kan få tillgång till alla världens sevärdheter.

Turismen beräknas bli 2000-talets största arbetsgivare – den kommer att skapa direkt eller indirekt sysselsättning för 10 procent av världens arbetsföra befolkning. Inget land, vare sig Indien, Sverige eller USA, vill vara utan turister som bringar önskvärd valuta och mångmiljonintäkter. Idag tycks det som om turismen förvandlas till en trollformel för hur en fattig bygd ska ryckas upp ur en depression.

Visst. Turister betyder pengar, men samtidigt förstörs miljön, t ex skövlas Goas värdefulla stranddjungler för att ge plats åt strandnära hotell – utan en tanke på att träden ingår i ett kört ekologiskt system. Och varje turist som bor på ett sådant hotell bi-

ella miljön.

Byn har under de sista fem åren sett en drastisk ökning av antalet turister, hotellen har poppat upp som svamparna i en svensk höstskog.

Sandra har flyttat hit från New York, och berättar:

–Förr eller senare börjar man ställa sig frågor... till exempel om sin andliga identitet. Jag var nästan fyrtio. Hur skulle mitt liv se ut när jag blev femtio? Och framför allt: Hur hade jag lyckats överleva tretton år på Manhattan? Jag hade en del pengar på banken och jag hade alltid velat åka till Tibet, eftersom jag varit engagerad i ett tibetanskt center i New York...

– Så du reste till Tibet? frågar jag nyfiket.

– Nej, säger hon och skrattar. Jag kom hit – men för att fördjupa mig i tibetansk buddhism. När jag var liten bodde min familj på landet, och jag läste böcker om de hemliga doktrinerna inom den tibetanska buddismen. Så jag brukade ligga på ängen bakom vårt hus och visualisera ett speciellt

grässtrå som vajade för vinden flera meter bort, och koncentrera mig tills jag såg hela ängen röra sig – i förhållande till det grässtrået. Så egentligen redan när jag var 14 år gammal, kände jag att jag var en tibetansk buddhist.

Hon verkar vara lycklig. Det är hon, konstaterar jag inte utan en viss avund, när jag ser henne gå bort längs den ena av de två gatorna i byn.

Massturismens pionjärer

Den första skildringen av massturism ska ha gjorts på 1860-talet av Mark Twain, i reseskildringen "The Innocents Abroad" som behandlar världens första riktiga charterresa värd namnet – "Holy Land Pleasure Excursion". Det var en organiserad gruppresa för ett 70-tal rika amerikaner som betalade 1 250 US-dollar per skulle för att resa över Atlanten till Europa och det heliga landet med ångfartyg (ungefär samtidigt som engelsmannen Thomas Cook arrangerade sin första gruppresa till Amerika, så

drar till att stödja de miljöförstörande krafterna. Även transporter och åtgången av flygbränsle, skadar luft och land. Problemen är så allvarliga att mänskligheten numera forskar i massturism och arrangerar konferenser för att utreda hur världen kan räddas undan massturismens negativa verkningar.

Många som är födda på 1960- och 70-talen tycker att ordet "turist", som förknippas med paketresor och skövling av kultur och natur, har en så ful klang att det förvandlats till ett skällsord mellan yngre resenärer, som föredrar att kalla sig "travelers" eller "backpackers" (resenärer eller ryggsäcksfluffare).

Om man frågar dem som man möter på den globala "traveller"-ruten huruvida de "turistar", möts man av en oförstående kall blick. "Travellers" kastar nedsättande blickar på sällskap som är större än 3-4 personer.

Skillnaden inte så stor

Förmodligen sliter en "traveller" mindre på landet de besöker än vad en "turist" gör, fast skillnaden är säkert inte så stor.

Genom att inte kalla sig turister vill de signalera att de idkar ett självständigt resande, att de är fria och inte behöver turistflockens trygghet och gemenskap. Ändå flockas de till samma ställen, till Dharamsala, Kathmandu och så vidare. De bor visserligen inte på lyxhotell, utan i sovsalar på ett bakgatuhotell, men samtidigt bildar de flockar likafullt.

Jag har bara vid ett tillfälle mött en verkligt självständig resenär som orsakat minimala störningar i lokalmiljön, och han var inte bara självständig – utan mer precist uttryckt "högst egenartad". Denne 30-åriga Lufthansa-tjänsteman hade lämnat sin karriär i Tyskland för att vallfärda mellan jyotirlingams i Indien (jyotirlingams är speciellt heliga fallossymboler som finns i vissa Shivatempel).

Istället för att bo på hotell sov han i grottor, i jordkulor och under omkullfallna trädstammar. När jag träffade honom, någonstans i Central-Indien, hade han en stav och en liten ränsel där han bara förvarade det allra nödvändigaste. Syftet med resan förstod jag inte, men i hans fall är man benägen att medge att han inte var massturist.

Men alla vi andra är turister vare sig vi vill eller inte.

Rör sig inte långt bort

Långt borta hemifrån. Tanken på avståndet ingjuter en dramatisk känsla.

Men faktum är, att oavsett hur vanligt det blivit med långresor, rör sig folk i allmänhet inte långt från sina hem. I länder som Indien har många invånare varken råd, tid eller vilja att resa längre bort än till grannbyn – ett avstånd på högst fem kilometer. Orsakerna är ytterst prosaiska: allt de behöver finns i närmiljön – mat, hem, tempel. Möjligen måste de gå till grannbyn

för att besöka en vårdcentral. Nödvändig kunskap om omvärlden får de genom berättelserna; för genom den muntliga berättartraditionen eller kringresande teatersällskap, nuförtiden via radions och TV:s berättelser. Och när de hört om stora världen behöver de inte resa dit.

Västerlandets relativt mer förmögna invånare gör däremot längre resor på jakt efter någonting som vi verkar sakna. Men inte för att vi egentligen måste – utan mest bara därför att vi kan.

Jag tror inte på något samband mellan turismen och den upptäcktsresandetradition som började med seglatser över världsoceaner (för att plundra andra kontinenter) och som fortgår i dag genom rymdforskningen.

Turism verkar istället vara ett försök, att i en värld som börjar förefalla innehållslös och tom, köpa sig en ny bakgrund till sitt gamla liv – om så bara tillfälligt. Som Everestbestigarna, vilka ställer sig på bergstoppen och ser sig om, för att två minuter senare börja nedklättringen med sönderfrusna leder. En avlägsen och exklusiv plats sägs ge en aura åt turisten – en aura som man bär med sig hem och av vars glans man kan njuta, under en tid.

Hjärnan växer när man reser. Det går visserligen att kultivera sig genom att sitta instängd på ett bibliotek och läsa bok efter bok. Men den som bara läser får en torr, spröd intelligens som inte alltid ger rätt uppfattning om världen. Resandet leder å andra sidan till att idéer testas mot verkligheten, de tänkta bilder som tidigare bara har varit fantasier skingras som moln ur vilka det kläcks en ny och mer solid insikt om hur världen hänger samman.

Så långt min romantiska föreställning.

Föds ur panikångest

Konkret tror jag nog att behovet att turista föds ur panikångest, därför att vi har för mycket pengar (eller kredit på våra kort) och känner att vi har alltför många val, alltför många chanser som vi hela tiden sumpar. Ungefär som det sägs att lämlar vissa år företar stora vandringar, vilka leder till en decimering av arten, som sedan återskapas, förstärkt genom att de som överlever vandringen är de mest lämpade för fortplantning.

Eller som bonden vid svedjebruk bränner av ett par hektar emellanåt, på samma sätt måste vi överge vår invanda miljö, och för en stund radera ut allt som påminner våra sinnen om det normala – om det så handlar om att ställa sig på toppen av Everest i två minuter eller ligga som en tomat på en strand. Allt för att kunna återskapa oss själva, och återvända förstärkta till våra respektive arbetsplatser eller boplatser, och leva ett tag till.

Så är det. Vi tycks vara dömda till att bli turister.

Zac O'Yeah

She was only sixteen...

Ingela Andersson, hippiemyten och Indienturismen

Ingela Andersson var sexton år och hade varken läst Ginsberg eller Tagore när hon rymde hemifrån 1966.

Några månader senare anländer hon till Kathmandu. Hon sitter på ett lastbilsflak. Kall morgon, klar luft. Snö på Himalayas toppar. Vinden i hennes blonda lockar. Det är en vacker bild, romantisk. Men Ingela är undernärd och sjuk av drogmissbruk och håller på att dö.

Dock överlever hon. Hon bor gratis i Aptemplet. Hon stiger tidigt upp och går med kvinnorna till brunnen. Hon lär tempelprästerna engelska. De ger henne mat, berättar om gudarna. Om kvällarna deltar hon i pujan.

– Jag kom underfund med att Buddha och Jesus är samma sak. Gud, det är något som finns i varje människa. Ingen människa är bättre än jag, jag är inte bättre än någon annan.

Ska hon senare berätta.

Hon vandrar barfota på lätta fötter genom Kathmandu. Hon har rest långt bort och funnit sig själv.

När vintern kommer tar hon sig ner till Benares. Där blir hon igenkänd och skickas hem på ambassadens bekostnad. Läggs in på sjukhus, är dock fullt frisk.

Ingela inreder sitt flickrum enligt sina nya vanor: Kala väggar, madrass på golvet, litet altare med rökelse. Där sitter hon, i sari, med benen i kors, på det svartvita fotot i Aftonbladet den 17 november 1967.

Vägen ledde österut

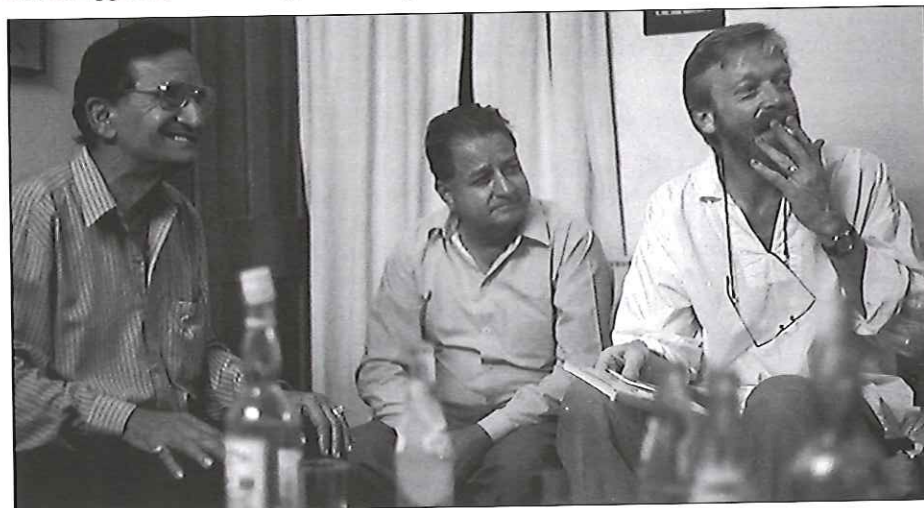
På den tiden fanns ingen *Lonely Planet*, *Rough Guide to India* eller *Curryexpressen* och **Zac O'Yeah** var inte ens påtänkt. Ännu i början av 70-talet fick man som Indienresenär hålla till godo med Fodors guideböcker som var otympliga som biblar och föga inriktade på ryggsäcksfreaks; det var andra målgrupper som gällde och Indienturismen var ett skämt i branschretsar.

Så man liftade till Istanbul och gick till Lale Pudding Shop som låg nära Blå moskén och frågade folk som var på väg hem och då berättade de om billiga hotell i Lahore och var man kunde äta i Delhi, växla svart i Kabul och köpa bussbiljetter i Erzurum. Sedan glömde man det mesta men det spelade ingen roll för det fanns bara en väg och den gick åt öster: Asian Highway, The Hippie Trail. Det var bara att följa med strömmen, den stora folkvandringen av unga vagabonder med urblekta jeans och långt hår och, påstods det, haschkakor i fickorna.

Dock fanns *Håndbog for Asiensfarere*.

Första gången författaren Tomas Löfström reste till Indien, på 1970-talet, betalade FiB/Kulturfront hans reskostnader: för ett par hundralappar kunde han åka buss landvägen från Istanbul till Kathmandu. Här ser vi författaren längst till vänster, med några andra hippies, på en sunkig dhaba någonstans utmed The Hippie Trail.

På 1990-talet är det ett annat Indien som möter, och Löfström idkar en annan typ av resande: här sitter författaren längst till höger och nattsuddar med indiska intellektuella i Chandigarh.

Det var ett litet häfte författat av dansken **Mik Shultz** och taffligt mångfaldigt i någon rasslande stencilapparat i en källare på Studentereforeningen i Köpenhamn 1970. Njutningsfulla resedrommar alstrades av dess tabeller med exakta angivelser av avgångstider och biljettpreiser för tåg och lokalbussar hela vägen mellan Istanbul och New Delhi. De hade kanske inte så mycket gemensamt med den asiatiska verklighet som bestod av utrangerade tyska landsvägsbussar, motorhaverier i den iranska öknerna eller statliga afghanska trafikbolags tämligen ungefärliga tidsuppfattning. Men de visade att resan till Indien var möjlig, att den var billig och att den gick snabbt.

”Turen från Istanbul till New Delhi, ett avstånd på ca 6.500 km, via Teheran, Kabul och Lahore, kan”, försäkrade Schultz, ”tillryggsläggas på 9 dagar och 10 nätter till ett pris av 210 danska kronor (28 US-dollar).” En förutsättning var dock att man

startade en fredag. Och att man färdades även nattetid. Och att det inte blev några förseningar som gjorde att man missade nästa förbindelse, ty marginalerna var hårfinna.

Lyssnat på Harrison

Min egen resa 1973 tog två månader. Men biljettpiserna var i stort sett desamma som angavs i *Håndbog for Asiensfarere*. Folket i Bild/Kulturfront, som i ett anfall av rundhänthet lovat betala mina reskostnader i utbyte mot en artikelserie om hur man reste som budgetresenär till Indien, kom billigt undan.

Inte heller jag hade läst Ginsberg eller Tagore. Men jag hade lyssnat till **George Harrisons** indiska sitarlåt *Within You Without You* på Beatles-LP:n *Sergeant Pepper*.

Varför reste jag till Indien? Jag vet inte. Frågan ställdes aldrig. Snarare frågade man

de andra varför de inte reste. Det var en sorts bildningsresa. Det var någonting med filosofin, religionen, mystiken. En vittring av något Europa förlorat på vägen, men vad? I kombination med u-landsbilden i vagt marxistisk tappning: Den av imperialismen genererade underutvecklingen. Annars visste vi väl inte mycket mer om Indien än att folk sov på gatan och svält ihjäl. Vilket var fel.

Jag bodde inte i Aptemplet. Men visst blev jag sjuk, och visst kom jag också till Benares. Och till Kathmandu. Kanske var den största lyckan när jag en kall morgon med solrosa snö på Himalayabergen dundrade in i Kathmandu på ett lastbilsflak med fartvinden i håret. Jag ägnade Ingela en tanke då.

Och visst förändrade Indien mig, visst bar jag det med mig hem, i minnen, i bilder, i träskulpturen av Ganesh, i Tagores *Gitanjali* som jag köpte så småningom och läste på husbåten på Nagin Lake i Srinagar där jag bodde flera veckor tillsammans med en afroamerikansk basebollspelare och **Elisabeth** från Münster som jag träffat på bussen från Jammu och sedan skildes ifrån och aldrig mera hörde av.

Idyllen förgiftades

Man kan färdas på olika sätt. Klampa in hur som helst. Eller gå med lätta fötter, barfota, rädd att skada. Merparten av hippieernas ensamresenärer tillhörde den senare kategorin, och de reste i en värld av oskuld. Men redan vid tiden för Ingelas resa, bara två år efter Allen Ginsbergs rekognosceringsfärd, började idyllen förgiftas och den romantiska bilden crackelera. Anstormningen av vagabonder av den klampande typen ledde till sociala motsättningar. Det visade sig snart att det fanns poliser också i Paradiset.

Den 12 december 1967 upplöstes ett hippiekollektiv i Dhulikhel norr om Kathmandu. Polisen arresterade "ledarna" och utvisade resten av de långhåriga typerna. Haschbutikerna stängdes. Visumtiden reducerades till en vecka. En veritabel antihippiekampanj växte fram i hela Asien.

I Indien höjdes under 70-talet allt starkare nationalistiska röster i tidningar och parlamentsdebatter med krav på restriktioner mot hippieinvasionen. Men **Indira Gandhi** intog en försonande attityd i frågan och på det hela taget segrade den under årtusenden uppövade tendensen att acceptera och inkludera utifrån kommande influenser, också de mest egenartade kulturyttringar.

Och folkvandringen gick vidare, den växande strömmen av unga västerlänningar som flydde österut "one stoned step ahead of the highway architects", som **Richard Neville**, redaktör för den engelska undergroundtidningen *OZ*, formulerade det i sin bok *Play Power* 1970.

"Det är omöjligt", skrev han, "att exakt

De unga vagabonderna fungerar som resebranschens testpiloter – så snart de etablerat sig och gett upphov till en rudimentär infrastruktur med enkla hotell och restauranger med turistmat följer de kommersiella arrangörerna i deras fotspår.

beräkna antalet ungdomar som reser överland till Indien, eftersom visumansökningar inte kategoriseras efter ålder eller utseende. Grova kalkyler ger dock vid handen att mer än 2 000 brittiska 'hippies' passerade genom Kabul i Afghanistan 1967. Den siffran har antagligen mer än fördubblats sedan dess, och om man dessutom betänker tillflödet av hippies från andra västliga industriländer kan man förutse trafikstockningar i Hindukush framåt mitten av 70-talet. Långtifrån alla resenärer är halsbandsprydda drogtrippare som predikar evangeliet från Haight-Ashbury [hippie-tillhåll i San Francisco]. Stiliga Land Rover-brigader avgår regelbundet från Earls Court med khakiklädda australiensare och sekreterare i tweed. Men i takt med att fordonen faller i bitar gör även de det."

Det skrevs mycket i USA och Europa om hippies och deras österlandsfärder på den här tiden. I Indien avsatte fenomenet färre litterära spår. Men **Gita Mehta** berättade med satirisk skärpa om Indienresenärernas jakt efter droger och religiösa kickar i sin bok *Karma Cola* 1979.

Och ett par år senare kom **Tribhuvan Kapurs** *Hippies. A Study of Their Drug Habits and Sexual Customs*, en sociologisk-antropologisk avhandling av tvivelaktigt vetenskapligt värde som närmar sig sitt ämne som gällde det ett okänt stamfolk med egenartade böjelser och migrationsbenägenheter.

Sällsynt motbild

Frågan är om inte Kapur mest är intresserad av att få smaskiga inblickar i en depraverad erotisk subkultur. Men boken är intressant som fenomen: En alltför sällsynt motbild där vi får se oss själva i "den andres" spegel (i den mån vi nu har, eller hade, något gemensamt med de typexempel Kapur lyckats spåra upp).

I fyra års tid arbetade han och hans studenter i Goa och andra hippiefrekventerade orter med intervjuer och "deltagande observation". Stor möda lades ner på att avgränsa själva objektet för undersökningen; det visade sig nämligen att långtifrån alla långhåriga europeer under trettio var "riktiga" hippies. Kapur & Co är dock inte särskilt framgångsrika i sina försök att definiera hippiebegreppet. Inte heller lyckas de särskilt bra med att klassificera intervjupersonerna efter olika sexuella, drogmässiga och religiösa bevekelsegrunder.

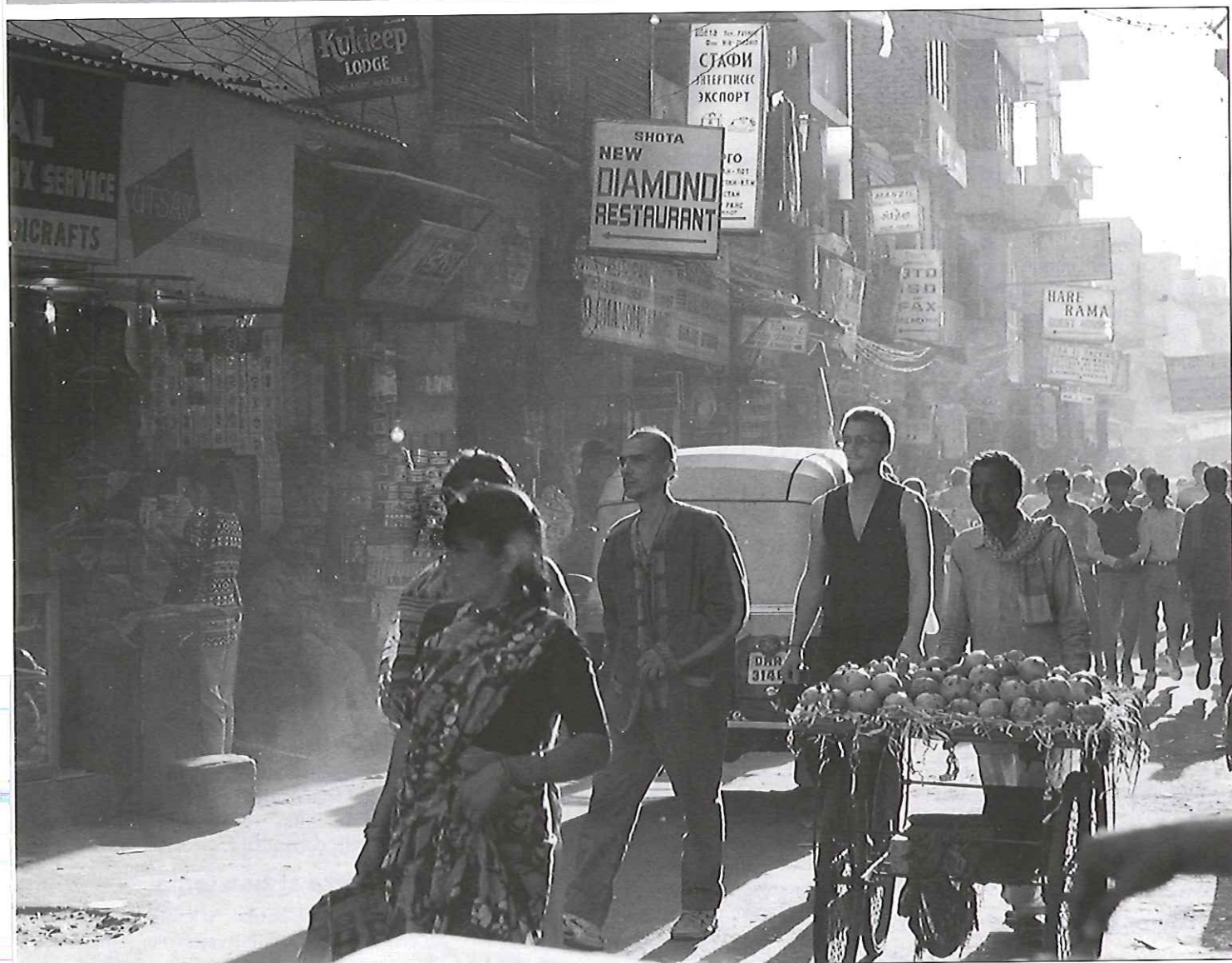
"Den ena hippiegruppen skiljer sig från den andra ungefär på samma sätt som en kast skiljer sig från en annan i termer av

sedvänjor, utseende och världsåskådning", noterar Kapur. "Vi fann att hippies var betydligt mer extrema än den bild som framkommit i massmedia; ofta mänskligare, och, i andra fall, helt och hållet bortom mänskligt beteende, i det att de levde närmast i ett tillstånd av vaken drog-koma."

Dock redovisar han ett stort antal case studies, där representanter för olika typkategorier beskrivs och får komma till tals. Fallstudie nr 14 handlar om en bisexuell kvinna, 21 år, svenska, som påstår sig heta **Stoj**: "Stoj är fem fot, fem tum och har gräddfärgad hy. Hennes bröst är något slappa och magen aningen framträdande. Hon är gravid i tredje månaden och är klädd i löst hängande utsvängda jeans (bell-bottoms) och skjorta. Hennes hår är långt och smutsigt och ser ut att vara i en brun nyans. Hon har gummissandaler och bär en handväska."

Om sin bakgrund i det exotiska Sverige berättar Stoj bland annat följande: "Jag har levt med sex i stort sett från det jag föddes... I vårt enkla lilla land är sex verkligen innegrejen och alla som inte har legat med sju till tio killar betraktas som fullständigt onormala. Vi älskar sex, och jag gick bara

lite längre..."

De unga vagabonderna har alltid fungerat som resebranschens testpiloter. Så snart de etablerat sig och gett upphov till en rudimentär infrastruktur med enkla bungalows och strandrestauranger i trakten av något idylliskt fiskeläge kommer de kommersiella arrangörerna och tar över och bygger lyxhotell och asfalterar vägar och inhägnar stranden med taggtråd. Så också i Indien.

Det var hippies som erövrade Kathmandu, koloniserade Benares och upptäckte Goa. Men vid mitten av 80-talet började Indien bli intressant också för mer välkända resenärer, även om landet fortfarande framstod som en något exklusiv (i betydelsen äventyrlig) turistdestination.

En helsidesartikel med rubriken *Indien – det okända turistparadiset* i DN:s söndagsbilaga den 2 december 1984 är tidstypisk: "Indien har i all tysthet utvecklats till ett lockande och spännande resmål med välordnad turistservice."

Välordnad turistservice var dock knappast vad som mest utmärkte Indien vid den här tiden. Det skulle också dröja några år till innan turismen kom igång på allvar.

Men i och med charterflyget blev Indien möjligt att nå också för svenskar med normalfeta plånböcker, och med tiden blev Goa ett alternativ till Pattaya och andra nerslitna thailändska objekt.

Nya tidens imperialism

Nu läser vi i tidningarna om barnprostitution och gängvåldtäkter i Calangute och Baga. Ett TT-telegram den 5 juli 1996: "Indisk polis misstänker svensk i pedofilutredning." Aftonbladet den 19 mars 1998: "Två svenskor våldtogs i Goa – Sju mån hotas av livstids fängelse." Bakom händelser som dessa anar vi den nya tidens imperialism, charterindustrins destruktiva effekter: den ekonomiska exploateringen, den andliga förnedringsprocessen, mindervärdeskomplexen, skammen.

Så var det inte på Ingela Anderssons tid. Så var det inte när Allen Ginsberg sjöng sina mantras vid Ganges. Så var det inte när jag själv reste i Indien 1973. Men den internationella massturismen, den från omgivningen isolerade chartermiljön och den snåriga undervegetation av tvelaktiga verksamheter som växer upp i de stora hotellens skugga är en konstellation som ska-

par motsättningar, som föder ondska.

Redan 1985 tog Goa emot 775.000 turister. 1994 var siffran en miljon. De flesta var indier; utlänningarna var drygt 200.000, därav mer än hälften engelsmän (59 procent), med tyskarna som tvåa rätt långt efter (12 procent). 1996 räknade man med 1.150.000 turister. Prognosen för år 2000 är 1.400.000.

Goa är ändå förvånansvärt lågexploaterat. Antalet officiella hotellbäddar var 1996 bara 18.924. Det är långt mellan lyxhotellen. Det är en turistindustri på folklig nivå. Och stranden är öppen och vid och havet stort. Och Indien är mycket mer än Goa.

Men, visst, saker och ting har förändrats. Indien. Sverige. Samhället, människan. De globala strukturerna. Så mycket är annorlunda. Men ändå samma.

Och nu som då måste vi resa med omsorg, om oss själva, om världen. Nu som då måste vi resa med öppna ögon och händer. Och gå med lätta fötter.

Som Ingela Andersson 1967.

Jag undrar hur det gick för henne. Sedan.

Tomas Löfström

"Gå och dö, ni folk"

Kluvna känslor inför turistinvasionen i Varanasi

Området mellan Visvanath-templet (eller Golden Temple som det kallas i turistsammanhang) och Ganges i Varanasi är ett av Indiens turisttätaste. Här trängs lodges och guesthouses med varandra och man kan inte gå många meter i de trånga gränderna utan att stöta på en ung turist i lilarandiga bomullsbyxor och den nyinköpta sitaren i högsta hugg.

I dörren till sitt gamla hus i en av dessa trånga gränder satt en dag tre högst vanliga, ärbara indiska kvinnor och log och vinkade till turisterna som gick förbi. När jag kom fram log en av dem och sa i vänlig ton på hindi:

– Gå och dö, ni folk.

Min häftiga reaktion överraskade dem; andra turister hade ju bara glatt lett tillbaka. En annan gång i en annan gränd inte långt därifrån passerade jag ett gäng unga män.

En av dem utbrast hätskt vid åsynen av mig:

– Döda alla angrez.

Den gången gick jag tyst förbi och låtsades inget förstå. Ibland blir man alldeles andfådd av dessa plötsliga yttringar av hat, särskilt som man vet att det till viss del är berättigt.

Klumpas samman i grupp

Angrez, som franskans "anglais", betyder egentligen engelsman på hindi men används nästan urskillningslöst som en samlingsbeteckning på alla oss blekansikten vare sig vi är svenskar, israeler, amerikaner eller italienare. Och angrezerna har man en mycket ambivalent inställning till i Varanasi, som varje år invaderas av tusentals utlänningar.

Framför allt hatar och föraktar man oss, vilket är tråkigt att konstatera, men man behöver oss också. Rikshaförarna, båtmännen, guiderna, hotellägarna och försäljarna som säljer allt från haschpipor till falskt siden – alla är de mer eller mindre beroende av dessa "röda apor" (*lal bandar* på hindi), som visserligen inte ser ut att ha råd med vare sig klippning, tvättning eller anständiga kläder, men som gärna betalar femdubbla priset för några maskätta målade gudafigurer i trä.

Varifrån kommer då detta hat och förakt som en vanlig turist kanske inte är så medveten om och som han eller hon mest märker av i indiernas skrupelfria försök att lura av dem så mycket pengar som möjligt? En gång mötte jag en man i en av Varanasis gränder. Hans lilla pojke utbrast genast i ett slags entonigt "hello-hello-hello", ett slags

Hur ser turisterna ut när de betraktas "från det andra hållet"? För det mesta möts ju turister alltid av stor gästfrihet, och sensibla resenärer tas emot med både nyfikenhet och respekt, men det kan flockas alldeles för många turister på en alldeles för liten yta – som i Varanasi. Och plötsligt känner invånarna inte igen sig själva i sina egna hemkvarter. Inger Wiklund, sedan många år bosatt i Varanasi, skriver om turisthatet.

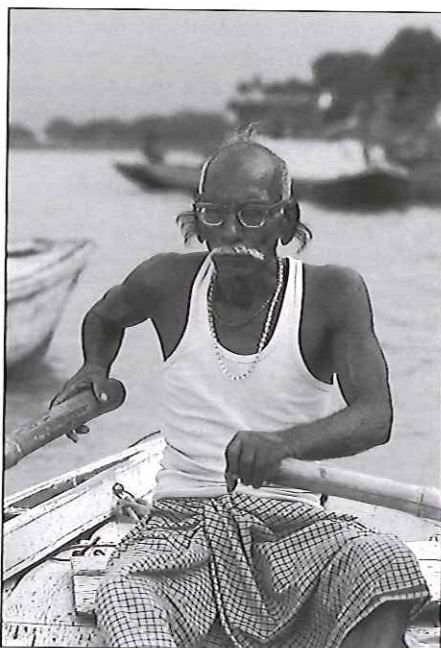
inlärdd reflex hos barnen, som utlöses vid åsynen av en angrez.

Pojkens far sa:

– Ja, min son, det var angrezerna som ockuperade vårt land.

De indier som inte var med på den tiden då angrezerna förtryckte, förslavade och sög ut landet har fått lära sig det i skolan.

– Innan vi träffade dig, sa en vän från en

Oavsett vad de tycker om turisterna är varanasiborna beroende av dem: Båtmännen likväl som rikshaförarna. Ibland verkar det finnas fler turister än bofasta i kvarteren närmast ghaten.

FOTO: KATARINA SANDSTRÖM

by i Bihar, trodde vi att alla vita var onda och falska. Det har vi fått lära oss.

Eller som autoriksha-förare rättfärdigar sina överpriser:

– Vi tar bara tillbaka lite av det som angrezerna stal från oss.

Detta gamla hat från britternas Raj underblåses nu av angrezernas moderna invasion, turistinvasionen, som ger upphov till ett nytt slags hat, eller snarare förakt. Under högsäsongen blir vissa delar av Varanasi så översvallade av turister, framför allt unga backpackers, att den gamla Varanasibon knappt längre känner igen sig i sina kvarter, och det är en utveckling som accelererat de senaste åren.

De gamla förfallna furstliga palatsen som höjer sig över ghaterna längs Ganges förvandlas det ena efter det andra till billiga lodges för lågbudgetturisterna. Överallt i gränderna försöker skyltar på lindrigt rättstavad engelska locka dollarstinna förlorade själar eller bara vanliga nyfikna till kurser i allt från meditation, astrologi, och yoga med "celestial vibrations" till indisk klassisk dans och musik.

Pizza åt turisterna

Restauranger och butiker helt inriktade på turister skjuter upp som svampar ur jorden i kvarter som för bara några år sedan var mest kända för sin stora grönsaksbazar eller sina bengaliska sötsaker. I dessa restauranger serveras pizza, äppelpaj och andra kulinariska nymodigheter som vanliga hederliga indier helst undviker, och i butikerna säljs egendomliga plagg specialtillverkade för turisterna som ingen indier vid sina sinnens fulla bruk skulle ta på sig.

Jag har sett många indiska familjer vända i dörren till restauranger när de såg att samtliga gäster utgjordes av oklippta halv nakna angrez i pajasdräkter.

– Jag hatar att gå på restauranger där utlänningar äter, sa en god vän. De blir alltid serverade först. Kyparna slås om att få betjäna dem och oss indier struntar de i.

På ghaterna vid Ganges stiger haschmolnen upp från grupper av utlänningar som sitter i ringar under bambuparasollen och langar haschpipan mellan sig, ofta i sällskap av någon frilansande indisk "helig man" som mer än gärna förser angrezerna med lite "helig" ganja.

Fotograferar folk och få

I de urgamla gränderna vandrar turisterna omkring som om de befann sig på något gigantiskt utomhus-Skansen. De fotograferar

En båt-wallah kan mycket väl tänkas börja dagen med att be till Gud, så att det kommer många turister som betalar för en tur på Ganges bruna vatten.

FOTO: KATARINA SANDSTRÖM

folk och få och allt de finner exotiskt, som vore de utställningsföremål eller statister i ett färggrant skådespel iscensatt just för turisternas skull och inte riktiga människor av kött och blod.

När folk protesterar blir man förvånad eller förnärad:

–Vi tog ju bara lite kort.

I ett tempel blir jag tillfrågad av en indisk familj om de fick ta kort på mig. Jag vägrade. Varför skulle vilt främmande människor ta kort på mig?

–Varför inte? sa de. Ni tar ju kort på oss.

Är det så konstigt att man blir tillsagd att gå och dö av en indisk kvinna som ser sina hemkvarter långsamt tas över av en hop haschörkande, kameraviftande angrezer? Att en stor del av dessa turister dessutom har en tendens att sluta kamma och klippa håret, behänga sig med konstiga smycken och drapera sig i osannolika kombinationer av både indiska och europeiska kläder, gör inget för att minska föraktet.

En barfota västerländsk kvinna iklädd endast sariunderkjol och saribus (men ingen sari), möjligtvis med en tunn sjal med

texten "jai shri ram" draperad över axlarna, har ingen chans att vinna indiernas respekt. Hon gör sig själv och sina med-angrezer till åtlöje och ger indierna intryck av att alla utlänningar är hippies eller narrar som man kan behandla hur som helst.

Det är detta hat och förakt som gör att en indier utan större samvetskval ljuger, bedrar och trakasserar för att lura av en turist så mycket pengar det bara går.

– Varje turist är en "golden hen", sa en hotellägare en gång till mig, en gyllene höna som det gäller att få att värpa.

Omistlig del av ekonomin

Och på dessa gyllene ägg vilar nu många Varanasibors försörjning. Påhittiga invånare som annars stod på ruinens brant, gör nu om sina fallfärdiga gamla hem till lodges eller öppnar små restauranger i bottenvåningen. Någon börjar tillverka rustika träsmycken som man märkt går hem hos turisterna. En oberörbar sopare jag känner lärde sig baka mörkt europeiskt bröd och kunde lägga kvasten på hyllan, för att på heltid ägna sig åt bakandet av limporna

som blivit en succé bland utlänningarna. Cykelrikshaföraren **Dhaneshvar** börjar varje dag med att be till Gud att han ska få köra många angrezer.

De utländska turisterna har kommit att bli en allt större och omistligare del av Varanasis ekonomi, som ju alltid vilat på den inhemska pilgrimsturismen. De utländska turisterna hatas och föraktas av en stor del av befolkningen, men är också eftertraktade, efterlängtrade och – som varje indienresenär erfarit – ivrigt uppvaktade.

Man hatar turisterna, men älskar deras pengar, och få Varanasibor skulle vilja vara utan dem, trots de påtagliga effekterna turistinvationen har på stadens gamla kulturmiljöer. Och det är lätt att predika, men om mången turist bara ville visa lite ödmjukhet, respekt och förståelse för det samhälle och den kultur de gästar, kanske rentav klä sig i normala, i indiernas ögon anständiga kläder, skulle de kunna bli älskade och respekterade för sin egen skull, inte för sina pengars.

Inger Wiklund

I Indien har man alltid rest

Indien som turistland – är det ett relevant begrepp?

Ser man till antalet människor som "turistar" är det definitivt så – även om vi kanske inte är medvetna om det: De flesta turister i Indien är ju indier. Ibland kallas de inte turister utan pilgrimer, men i praktiken fungerar det som turism, det syns tydligt på tempelkommersen.

Det finns också gott om populära mål av icke-religiös art där det vimlar av indiska turister (den som exempelvis försöker meditera ensam till en soluppgång ur havet i Mahabalipuram märker det snart...).

Är Indien ett turistmål för utlänningar då? Som hägrande mål för västerlänningar toppar antagligen Indien listan genom årtusendena. Under 1900-talet, och framför allt de sista decennierna, har hippies, vagabonder, travellers växlat om med reseskildrare, författare och andra som letat minst lika mycket efter sig själva som efter Indien. Men de har inte märkts så mycket – Indien är stort, och de har ofta kommit ensamma.

Overhuvudtaget har turismens verkliga verkningar – vare sig det handlat om indiska eller utländska turister – inte uppmärksammats i större grad för-

rän nu på sistone. Nerslitningen av miljön till exempel är ju så stor ändå i ett så tätbefolkat land! Först nu har även indiska massmedia börjat göra reportage om pilgrimsorter som ser ut som sopberg efter festivalen.

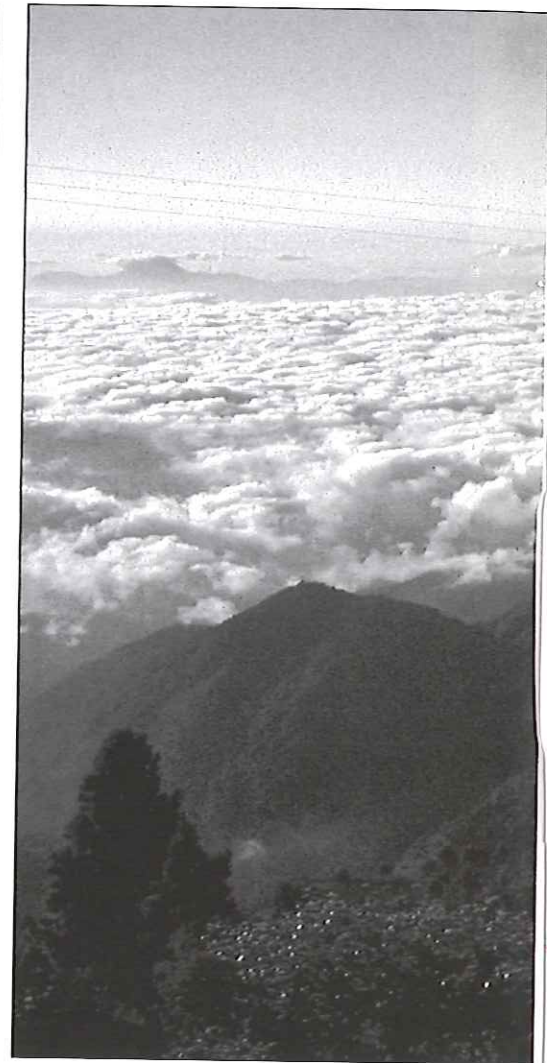
Och förutom Goa har Indien hittills varit opåverkat av charterturismens effekter.

Men nu tar den fart! Världsindustrin massturism börjar bli intressant även för Indien. Turismens effekter och den alternativa skoturismens förekomst var ett av forskningsområdena för de två resegrupper som i år utgick från Valla folkhögskolas U-linje.

En grupp reste till Ecuador i Sydamerika och såg åtskilligt av ekoturism. Den andra for till Indien och såg en hel del av den "vanliga" turismen, men kunde inte upptäcka mycket av ekoturism.

Från dessa upptäcktsfärder följer här två exempel från Sydindien: Kodaikanal på 2.000 meters höjd i Palani Hills, och Kovalam Beach längst ner mot Indiens sydspets, båda besökta av oss på Valla vid upprepade tillfällen under årens lopp.

Monica Roselius

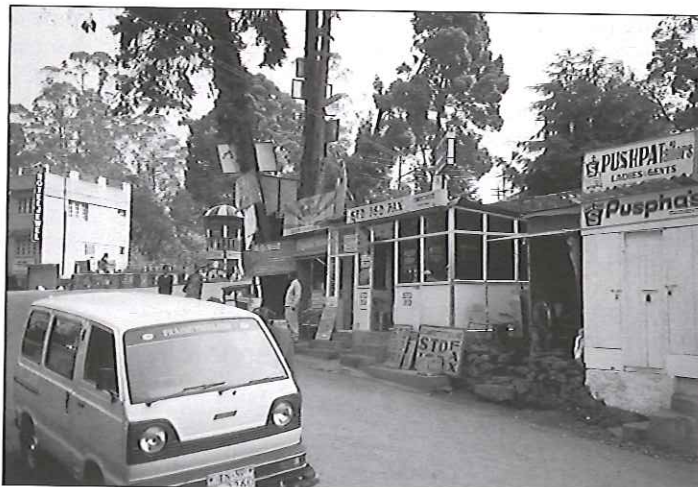
Miljölagar finns men efterlevs ej

Smekmånaden definitivt över i paradisiska Kodaikanal

S lättnens hetta byts sakta ut mot bergens svalkande vindar. Bilen skumpar fram på den slingriga vägen. Flera gånger gör chauffören tvära inbromsningar för att undvika kollision med mötande trafik. Vägen till bergsstaden Kodaikanal, i sydindiska delstaten TamilNadu, är hårt trafikerad och turistbussar slåss om utrymmet med motorcyklar och timmerlastbilar.

Längs vägen står män och kvinnor med krökta ryggar och knacker sten. De reparerar vägen som på vissa ställen raserats av den kraftigaste monsunen på flera år. Vi passerar banan-, kaffe- och pepparplantager, på vissa ställen syns även den ursprungliga bergsregnskogen.

Det är många som vill upp till Kodaikanal, framförallt nygifta indiska par. Detta är en av de få städer i Indien där man kan se kvinnor och män gå hand i

hand.

Kodaikanal ligger på 2 000 meters höjd i bergskedjan Palani Hills. Staden har normalt cirka 30 000 invånare men under turistsäsongen ökar antalet kraftigt. De många turisterna kommer hit dels för det svala klimatet men också för att koppla av vid

Den oplanerade utvecklingen av turismen hotar att kväva Kodaikanal i sina egna miljöproblem.

FOTO: SIMON HÖRENSTAM

stadens huvudattraktion Kodai Lake. Till skillnad från Kovalam Beach är Kodaikanal ett resmål för indiska turister. Hit går inga charterresor, och få västerlänningar hittar hit.

Alla dessa turister behöver naturligtvis någonstans att bo. Det har under de senaste åren byggts många hotell runt

sjön. Dessa saknar i många fall avloppsrenning och sjön får ta emot stora mängder orenat avloppsvatten. Detta leder till övergödning som på sikt hotar livet i sjön och människornas hälsa, då de dricker det orenade sjövattnet. Kodai Lake är huvudsaklig dricksvattenkälla för den närbelägna vall-

Kodaikanal ligger på 2.000 meters höjd över det omgivande slättlandet i TamilNadu. Vissa dagar ligger molnen 1.000 meter lägre.

FOTO: EVELINA NILSSON

fartsorten Palani, och reservkälla för Kodaikanal.

I Kodaikanal, precis som i övriga Indien ökar trafiken kraftigt. De många taxibilarna och turistbussarna inne i staden orsakar förutom luftföroreningar både trängsel och en hög bullernivå. Den i staden verksamma miljöorganisationen PHCC (Palani Hills Conservation Council) försöker uppmärksamma allmänheten på turismens negativa effekter och den allmänna miljösituationen i området. Organisationen har stämt hotellbyggen som strider mot miljölagarna i staden. Efter en lång process vann de i Högsta Domstolen och de olagliga byggena har nu avstannat.

Ekoturism möjlig utväg

PHCC har under flera års tid arbetat för att stora delar av Palani Hills skall bli ett naturreservat. Palani Hills hyser delar av Indiens sista regnskog. Här lever fortfarande flera stora däggdjur, exempelvis elefant och gaur – världens största oxdjur – i vilt tillstånd.

Delstatsregeringen har nu sagt ja till ett naturreservat och tillsammans med PHCC utarbetar de riktlinjerna för detta. Här ser vi en möjlighet till en ny sorts turism – eko-

turism. Kanske är ekoturism ett bra sätt att ändra turismens nuvarande form, till en mer ekologiskt hållbar sådan.

Eftersom Kodaikanal är beroende av turismen och de flesta arbetstillfällena finns inom hotell-, restaurang- och taxinäringarna är det svårt att helt arbeta mot turismen. Det finns många som har ett intresse av att den skall finnas kvar och även öka. Här handlar det heller inte om charterturism som på Kovalam, så pengarna stannar kvar i Indien.

Att sakta glida fram i en eka på Kodai Lake orsakar ingen miljöförstöring. Problemet ligger hos hotellet som ignorerar de miljöbestämmelser som faktiskt existerar. Myndigheterna måste också planera för den expanderande turismen, få ordning på sophantering och begränsa trafiken.

För att Kodaikanal inte skall kvävas i sina egna miljöproblem krävs det att opinion väcks hos befolkningen, så att den kan sätta press på myndigheterna och hotellägarna så att dessa verkligen följer miljölagarna. Här spelar miljöorganisationernas arbete en avgörande roll.

Louise Gryfelt, Evelina Nilsson och Maria Gustavsson

Mer om Kodaikanal i SYDASIEN 3/91

SYDASIENS

medarbetare

Eva-Karin Håkansson

som tillbringade

hela sin barn-

dom i bergssta-

den Kodaikanal,

och där gick på

den svenska skolan – i funktion

fram tills 1984 – berättade i ett åttasidigt

reportage i nr 3/91 om sin uppväxt.

Numret kan ännu beställas från redaktionen, sätt in 30 kronor på postgiro

795496-9 SYDASIEN.

Eva-Karin bor för övrigt sedan 1994

åter i Kodaikanals Swedish Settlement,

nu som missionär i Svenska kyrkans

tjänst. Hon redigerar också för Svenska

skolans Kodaiförenings räkning den

läsvärda tidskriften Mimosabladet,

som utkommer en gång om året.

För mer information kontakta Eva-

Karin via e-post, adress:

eva-karin@kis.ernet.in

När charterern kom till Kerala

Småskaligheten gick förlorad när turismen blev till industri

Turisterna är inget problem. Det är charterbolagen som är problemet!

Så säger **Binod**, en av de många keraliter som idag försörjer sig på att driva en liten restaurang på Kovalam Beach. Flamingo, som Binods restaurang heter, har funnits i fem år. Om den fortlever är den kanske om några år den enda av de ursprungliga som finns kvar. Turbulensen är stor i den här branschen!

När jag besökte Kovalam Beach första gången i början av 1980-talet fanns det två små hotell på hela den strand som kallas Lighthouse Beach. Jag bodde på det dyraste av dem, Neelakanta med ett tjugotal rum, där ett dubbelrum kostade 40 rupier, då för tiden 12 kronor. I dag finns det 1 750 rum i området. Neelakanta är under ombyggnad och när det öppnar ska ett rum kosta 2 000 rupier per natt (i dagens valuta 400 kr).

När Neelakanta kostade 12 kronor fanns det knappast fler restauranger än de små som var knutna till hotellen. Tio år senare fick de trängas med Flamingo, Blue Velvet, Hawa, Black cat och många fler. Idag är trängseln lika stor, men ägarna och namnen ofta andra.

Vad är det som händer på Kovalam Beach och i Kerala? Jo, inget mindre än att världens mest expanderande industri, turismen, drar in även över sydindiska delstaten Kerala, Kokospalmträdgården som namnet betyder på lokalspråket malayalam.

Nya hotell skjuter i höjden

Kerala är verkligen förtjusande med sina palmer och långa stränder. En oas, inte minst för frustrerade Indienturister. Speciellt omtyckt har Kovalam Beach blivit. Inte alls konstigt att många sökt sig dit under de senaste decenniernas resor.

Men det är på de allra sista åren som den största förändringen skett här. På bara några få år har en enorm mängd nya hotell skjutit i höjden, tätt tätt bakom raden av strandrestauranger.

Skjutit i höjden har också priserna. Och nånting var konstigt: När jag frågade efter rum så fanns det inga – men jag såg nästan inga turister, i alla fall betydligt färre än tidigare.

– Det är charterbolagen som styr alltihop nu, berättar Binod. De bokar upp alla

hotellrum, särskilt i de nya hotellen som är byggda just i samarbete med charterbolagen. Men om det inte kommer några charterturister får de ändå inte hyra ut till andra – de ska stå till förfogande.

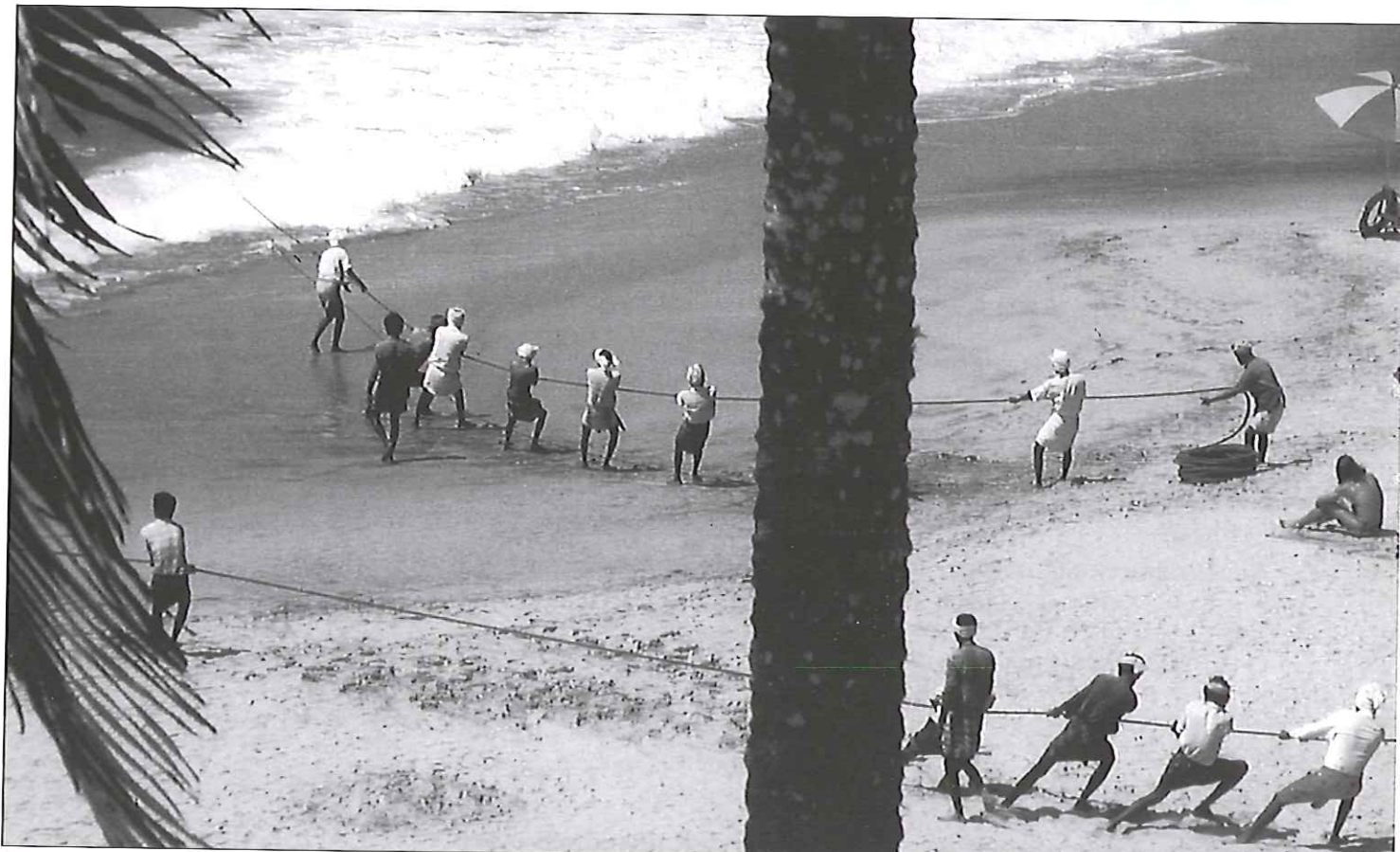
– För oss restaurangägare är det också sämre: Charterbolagen tar hit folk och bestämmer allt för dom, var dom ska äta, drar iväg med dom till andra platser så det blir alldeles tomt här i flera dagar. Och den "gamla" sortens turister flyr härifrån när charterern drar in – det har ju blivit så dyrt.

Utvecklingen är dock inte bara av ondo, menar Binod, det blev ett lite väl stökit hippieparadis ett tag med rejevpartyn, droger och slagsmål. Nu är det verkligen lugnt!

Sedernas förfall

Nästan för lugnt tycker en del av oss, som saknar åtminstone några av de fullmåne-fester som ymnigt förekom tidigare.

Men det är inte alla som tycker att Kovalam är städat numera. Det har förekommit demonstrationer mot de sedernas förfall som en del Thiruvantapurambor tycker att den västerländska turismen för

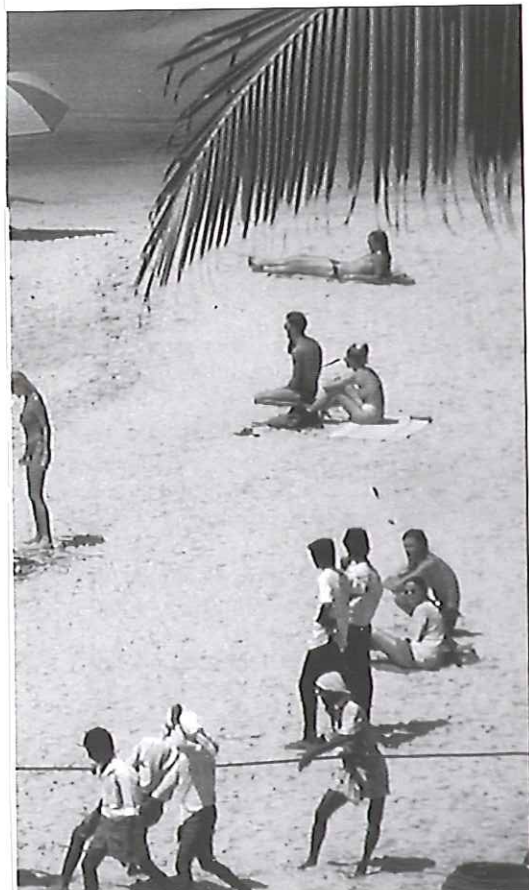
Keralas stränder med sina palmer, långa stränder, som samtidigt är fiskarnas arbetsplats, har länge utgjort en oas för Indienresenärer. Nu

Binod på väg ut till sin ö där friden ännu härskar, och där han planerar för ett "naturhotell".

med sig. En nagel i ögat på somliga, en attraktion för andra: På helgerna kommer horder av indiska män ut och tittar på solande europeiska kvinnor.

Den illegala ölförsäljningen – bara större hotell har "rättigheter" – ger präktiga mutinkomster till myndigheterna. Restaurangägarnas uppvaktning av regeringen om ölrättigheter har klingat ohörd. Och

tar dock alltmer charterbolagen över Kovalam.

Kovalam Beach ligger drygt en mil från Keralas huvudstad Trivandrum, på Indiens sydvästkust. Det går alldeles utmärkt att resa dit på egen hand och därmed stödja de lokala mindre hotellen och restaurangerna. Det tar 20 minuter med taxi från Trivandrams flygplats till Kovalam Beach, och något längre tid från järnvägsstationen. Turistområdet är begränsat och man hittar lätt sina egna vägar och favoritställen.

utan öl definitivt inga västerländska turister!

Till listan av problem får man också lägga miljön. Även om det onekligen skett en förbättring, t ex finns det en offentlig toalett på stranden liksom flera papperskorgar, och till och med viss sophämtning, så eldas det fortfarande sopor mitt ibland bebyggelsen. Och berget av mineralvattenflaskor av plast bara växer. Vi rodnar när vi passerar det på bakgården – hur många är vi skyldiga till?

Djungelns lag råder

Turisterna är skyldiga – men vilka ska ta ansvar för förbättringarna och åtgärderna?

– Myndigheterna måste ta mer ansvar, hävdar Binod och hans vänner. De har många förslag som de i många års tid envetet fört fram: Först och främst en generalplan för området.

Nu råder djungelns lag. Hotellet som jag bor på har inte längre någon havsutsikt, eftersom det framförvarande byggt på en våning på sitt. Strandförbudet för nya hotell negligeras grovt med mutors hjälp. Miljöproblemen struntar man fullständigt i. Det lilla som görs sköts helt och hållet av dem som håller till här, och regeringsägd mark vansköts totalt.

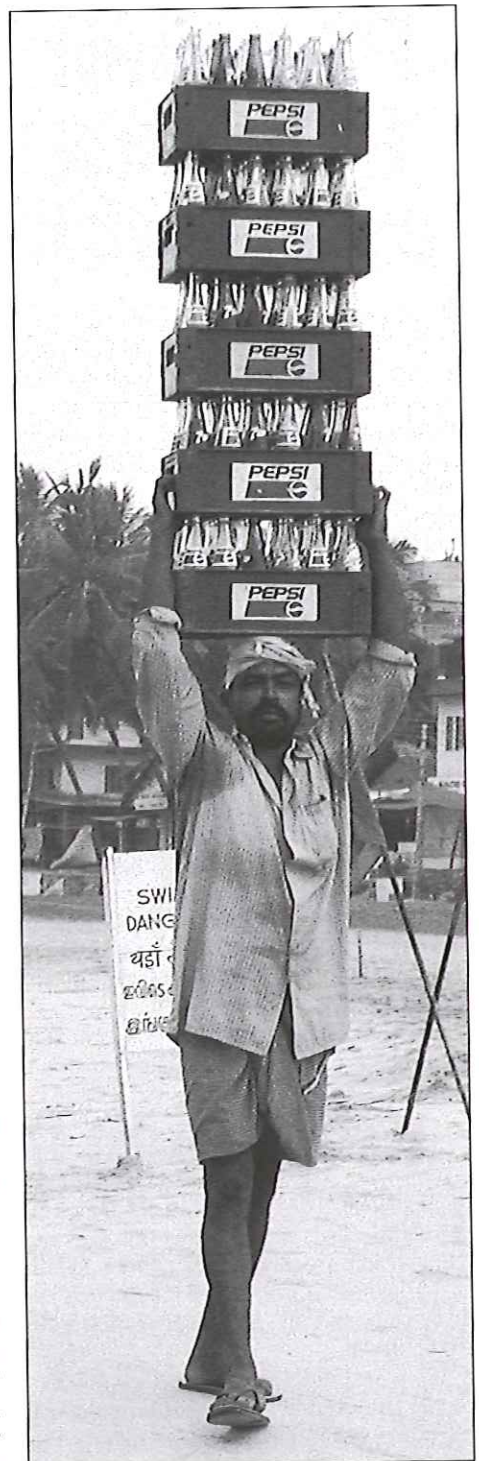
Men delstatsregeringen – i Kerala fortfarande dominerad av kongresspartiet – är klämd. Det finns en opinion mot turism överhuvudtaget, som menar att den för med sig miljöförstöring av både natur och kultur. En av de ledande motståndarna är den populära poeten och miljökampen Sugatha Kumari.

Starka argument för turismen

På andra sidan finns turistnäringens företrädare – i ett Indien med en arbetslöshet vars siffror man bara kan ana! De för fram starka argument om sysselsättning och utveckling. Turistnäringen är dock inte en utan flera. Just nu verkar det vara de stora elefanternas tid. Men det finns hot även mot dem, i form av överetablering.

Redan lockar några av de överkörda småhotellen med "naturhotell" längre bort. Binod har också sådana planer – han har en bit ärvd mark på en ö där friden ännu härskar.

– Är det verkligen bra med turism då,

Turismen skapar arbetstillfällen på stranden vid Kovalam Beach.

även om den styrs i sundare banor? funderar vi i samtal med Kovalams näringsidkare. De är övertygade:

– Turismen är bra för Kerala! Vi har framför allt vår natur. Här finns inte förutsättningar för industri – och den skulle förstöra ännu mer. Vi kan använda vår natur till turismen på ett bra sätt om myndigheterna inser värdet av den och tar sitt ansvar och planerar för turismen.

– Men er egen indiska kultur då?

– Vi har en egen kultur vare sig ni kommer hit eller inte. No problem!

Monica Roselius
text och foto

Pilgrimer i livsfara på Kumbh

Kumbh Mela är en av Indiens viktigaste religiösa händelser, som äger rum omväxlande i Hardwar, Ujjain, Allahabad och Puri. Till årets Kumbh i Hardwar (norra Uttar Pradesh) kom det omkring tio miljoner pilgrimer, vars huvudsakliga mål var att bada i floden Ganges vid Hari-ki-Pauris ghat. Själva melan, eller festivalen, började redan i februari och pågick till mitten av april, och under denna period rymdes flera astrologiskt gynnsamma tidpunkter – av vilka en inföll 29 mars.

Inför denna tidpunkt gick en enorm procession med sadhus, yogis och swamis mot Hari-ki-Pauri, under polisbeskydd. Publiken lockades längs processionens väg för att se de tusentals nakna sadhus, som kallas för Nagas, som ledde tåget – somliga med långt tovtigt hår, andra flintskalliga, samtliga kroppar var insmorda i helig aska. De följdes av gurus och swamis som tronade på rikligt utsmyckade vagnar som drogs av troende, åtföljda av sina lärjungar. Liksom Nagas hade de fått sig tilldelat en plats i processionen.

Detta var den andra stora badardagen, och i dag skulle Niranjani-nagas bada först,

följda av Juno-nagas, men av någon orsak rördes detta arrangemang ihop.

Själv badade eder utsände en liten bit nedströms vid kanalen, som leds vid sidan om floden, när arga skrik steg mot skyn. Ett upplopp hade brutit ut vid Hari-ki-Pauri. När de hörde skriken, tvekade Niranjani-

Ett av de stora evenemangen för både hinduer och turister, är att göra pilgrimsfärder. Men det är inte alltid helt fridfulla händelser som väntar på pilgrimer. Stig Toft Madsen rapporterar från årets Kumbh Mela i Hardwar.

nagas och de andra som var på väg över bron, eftersom de skulle ha bli tvungna att passera Juno-nagas "gymnasium" för att komma till Hari-ki-Pauri. De flesta gjorde halt, ombedda av polisen att hålla sig lugna – men många korsade bron och bar med sig stenar eller tillhyggen som de slitit loss från stängsel längs processionsvägen. Övandet ökade i styrka, polisvislor ljöd från alla håll, rök började att stiga mot himlen och tre-fyra skott eller tårgasexplosioner hördes. Inledningsvis förblev polisen passiv: de flesta av polismännen var obehäpnade eftersom myndigheterna inte ville provocera de heliga männen. Men efter att förstärkningar tillkallades, kom be-

Kriget kan inte tänkas bort på Sri Lanka

Innan jag hörde talas om att det pågick ett inbördeskrig på Sri Lanka fick jag höra berättelser om den sagolika naturen. Svärd-fiskar, kungskobror, svarta pantrar och jätteskorpioner. Idel spännande skapelser för en naturvän.

Och Sri Lanka är verkligen ett fascinerande land. Det är därför frustrerande, och i längden oerhört tröttsamt, att tänka på att där samtidigt pågår ett blodigt krig.

För hur gärna Sri Lankas regering och dess påhejare än vill framhålla öns otroliga potential som resmål, går det inte att som turist bortse från kriget. De sargade krigsinvaliderna hålls oftast gömda, åtminstone i de södra delarna där det är möjligt att göra det. I norr och öster är problemet bara alltför uppenbart, men dit åker ju inte turister. Men också i de södra delarna kan man inte undgå att reagera över alla soldater och vägspärrar.

De södra delarna beskrivs som säkra, men även där smäller det ibland och då inte bara i huvudstaden Colombo. Bombattentat och diverse sabotage har det senaste året förekommit såväl i Galle, vid kuststräckan mellan Galle och Colombo, i

bergstaden Nuwara Eliya i tedistriktet och i nationalparken Yala, mest berömd för att hysa leoparder.

Myndigheterna vill inte gärna informera om att Tamiltigrarna faktiskt har en bas i nationalparken Yala, varifrån de gör attacker mot singalesiska soldater. Vid en rundtur i Yala frågade någon i resällskapet skämtsamt guiderna om det inte fanns tigrar i parken.

Vi visste då inte hur rätt vi hade och först i efterhand kunde vi ana vad för slags tankar som dolde sig bakom parkvaktens spända leende. I en tidningsartikel kunde vi senare läsa att ett antal soldater dödats sedan militärfordonet de färdats i kört på en landmina inne i parken.

Det är förvisso sällan som turister kommit i kläm, men den som befinner sig på fel plats vid fel tidpunkt kan råka illa ut. Även om Tigrarna aldrig har haft turister som direkt måltavla så har utläningar kommit till skada, framför allt vid bombattentaten i Colombo.

I Expressens Resebilaga och andra resetidningar har det förekommit insändare som hävdar att "det är väl inget farligt att

resa i Sri Lanka" och "alla är så vänliga och snälla" och "vi märkte inget alls av kriget". De insändarna gynnar Sri Lankas regering och dess propagandaintressen. Regeringen gör allt för att inte strömmen av turister ska ebba ut helt. Turisterna är livsviktiga, de ger pengar till krigsmaskineriet, så utåt sett är det aldrig några problem eller större faror i Sri Lanka.

Redan på Sri Lankas internationella flygplats fick jag också höra av en singales att "det är bara i norr det är problem och kriget är snart slut. Ni behöver inte bekymra er."

Vem vill resa till ett land och blunda för att där pågår ett krig med allt vad det innebär av lidande?

Den som av en eller annan anledning vill komma närmare konflikthärden får problem, framför allt vad gäller frågor från regeringstjänstemän och soldater. Resor till de tamildominerade östra och norra delarna är i praktiken mycket svåra att genomföra. Från och till under de senaste månaderna har vägarna till städerna Trincomalee och Batticaloa på östkusten stängts av, eftersom det har väckts miss-

väpnade poliser till platsen. Detta var nog för att stoppa upploppet. Ett tag sveptes staden in i kuslig tystnad, endast avbruten av den ensliga sången från en vipa som flög över floden.

Minst en sadhu bars bort längs flodstranden.

Och de vanliga pilgrimerna, som hade sökt skydd under upploppet, kröp nu fram ur sina gömställen och återtog långsamt sin vandring mot Hari-ki-Pauri. Mässingsorkestern tog vid där de tystnat, och omkring klockan tre föreföll det som om situationen återgått till det normala – om man bortsåg från styrkan med beväpnade polismän.

Hundratals hade ådragit sig skador under upploppet och flera bilar hade stuckits i brand. Vad jag inte förstod förrän långt senare var att den svarta rök som jag sett väster om floden steg från Swami Madhavashrams läger. Denna swami är shankaracharya över Jyotirmath, ett berömt tempel i Uttar Pradeshs bergsmassiv.

Sedan hans invigning som Shankaracharya 1993 har tre attentat riktats mot honom. Den här gången hade han klarat sig med livet i behåll tack vare några kvinnor som spridit ut ett vitt tyg över hans skadade kropp, så att angriparna trodde att han var död.

Som man kannat förvänta sig beskyllde den pakistanska underrättelsetjänsten

Stig Toft Madsen blev vittne till hur två klaner av heliga män drabbade samman när bägge grupperna ville vara först i Gangesvattnet vid en enligt astrologiska beräkningar särskilt gynnsam tidpunkt!

ISI för upploppet, och den nya BJP-regeringen anklagades för att den misslyckats med att trygga säkerheten vid den heliga festivalen. Från den relativt säkra plats, varifrån er fege korrespondent övervakade händelseförloppet (och typiskt nog utan film i kameran), verkade det som ett helt spontant upplopp, vars främsta orsak bestod i två rivaliserande sekters strävan att få bada först på ett speciellt heligt klockslag vid en särskilt helig plats. Nya rön tyder på att upplopp – speciellt mellan hinduer och muslimer – startas av expert-provokatörer. Jag såg inte till några sådana, men tidningsuppgifter gjorde gällande att attentatet mot Jyotirmaths shankaracharya leddes av en viss utpekad individ – ”en turbanpydd person” – vilket tyder på någon form av planerat attentatsförsök.

Förutom den sorg detta innebar för delstaten Uttar Pradesh, var upploppet ett mycket dåligt omen för BJP-regeringen som valt denna tekniskt sett gynnsamma dag till sin första regeringsdag.

Stig Toft Madsen

Idyllen är skenbar på Sri Lanka. Det är omöjligt för turisterna att bortse från det pågående inbördeskriget i landet.

FOTO: OLLE MELKERHED

Tandens Tempel i Kandy i januari i år bannlystes LTTE på Sri Lanka och de som har kontakt med organisationen ses som kriminella.

All kontakt med medlemmar av Tamiltigrarna räknas som en kriminell handling, men det är svårt att veta exakt vad påföljden blir vid ett eventuellt avslöjande.

Utlänningar som har officiella uppdrag för regeringar eller hjälporganisationer kan med god planering ta sig till Jaffnahalvön i norr. För vanliga turister är ett besök i Jaffna dock inte att tänka på. Enda sättet att ta sig dit är att flyga från Colombo, och det är flera månaders väntelista.

Journalister har svårt att rapportera från kriget. Den sittande regeringen har under tre år förbjudit inhemska och utländska journalister att resa till krigsdrabbade områden. Propaganda är grunden i krigföringen och regeringen vill ha kontroll över nyhetsflödet. Den gamla klyschan att ”krigets första offer är sanningen” stämmer väl på Sri Lanka.

Johan Mikaelsson

Goda, moderna tider för indiska bondfångare

Turismen till Indien ökar, vilket har sina bieffekter – till exempel kan man förutspå sötebrödsdagar för de indiska bondfångarna, utan att behöva gå vägen om kristallkulan. Med den ökande turistströmmen kommer många unga resenärer, för att göra sin första bekantskap med Indien, och för dem kan mötet med den verserade indiska bondfångaren bli deprimerande.

Bondfångariet kan i dag få förkrossande resultat, när elektroniska betalmedel, t ex kontokort, blivit allt vanligare i Indien. Till redaktionens kännedom har kommit att juvelerfirmor i den sk ”gyllene triangeln” (Agra-Jaipur-Delhi) lyckats lura svenska resenärer att bli diamantkurierer under förespeglingar om stora förtjänster, ifall de fraktar en liten påse ädelstenar till juvelfirmans filial i Stockholm.

Firmornas trevliga och till synes ärliga medarbetare förklarar att man på så sätt kommer undan tullavgifter, och för turisten kostar det naturligtvis ingenting – turisten tvingas alltså inte att köpa de värdelösa glasbitarna (vilket det är fråga om) utan agerar bara som mellanhand – utan istället erbjuds turisten en bra betalning vid avlämningen i Stockholm. Däremot vill firman ha något slags säkerhet för att turisten inte ska försvinna med juvelerna. Och det är där bankkortet kommer in – de ber nämligen att få dra en blank slipp, som de sedan lovar att riva så snart juvelerna kommit till Stockholm.

Men fem minuter efter att turisten lämnat butiken har hela bankkontot, som kortet är kopplat till, tömts. På vartenda öre. Och i Stockholm finns naturligtvis ingen som tar emot de värdelösa glasbitarna.

Man ska för övrigt alltid övervaka när slippar dras från ens kort, och se till att de fylls i med rätt belopp så att man efteråt inte får några obehagliga överraskningar. Helst ska man lyfta pengar från de bankautomater som inrättats i somliga indiska storstäder – visserligen betalar man en uttagsavgift (ca 30 kronor) men å andra sidan vet man exakt hur mycket som dras från kontot.

Ett sätt att gardera sig är att inte sätta in hela sin reskassa på kortkontot – utan beräkna hur mycket man kommer att spendera per vecka eller månad, och sedan låter man banken (eller någon släkting eller vän) sätta in nya pengar på kontot med jämna mellanrum.

Därmed har man begränsat bondfångarens möjligheter att utöva sitt yrke.

Zac O'Yeah

Vid en strand på Sri Lanka, ett stenkast ut i Indiska oceanen, sitter dryga tjugotalet män på styltor och fiskar. Med en säregen fiskemetod fångar de fisk som kallas savi på singalesiska.

Deras blickar är vaksamma och fästa på stimmet precis under ytan. Med spön, känsliga som en insekts känsel-spröt, drar var och en upp hundratals fiskar på en eftermiddag.

Indigo fiskar i oceanen på förfäders vis

Vanligtvis fastnar savi på Indigos krok, men ibland även andra arter, som näbbgäddor.

På vissa platser i Sri Lanka får jag en känsla av att tiden har stått stilla i hundra år. Så är det onekligen med staden Matara vid öns sydspets, där de berömda styltfiskarna finns. De använder samma fångstmetoder som deras förfäder har gjort i hundratals år före dem. Traditioner är över huvud taget mycket starka på Sri Lanka – seder och bruk från urminnes tider lever vidare.

Det är eftermiddag och styltfiskarna går ut till styltorna som är stadigt fastsatta i botten innanför korallrevet, där vattnet är lite lugnare, eftersom vågorna bryts mot revet. Här simmar stora stim med silverfärgade fiskar, som blir drygt en decimeter långa. Singaleserna kallar dem savi.

Indigo är 23 år och för närvarande livnar han sig som styltfiskare.

– Jag kommer att fånga många fiskar – titta på mig, säger han leende och vadar ut i det

I alla resguider om Sri Lanka och i många resereportage finns bilder på de säregna saven vid Sri Lankas södra udde kan de beskådas.

27-gradiga vattnet.

Väl framme vid styltorna når vattnet männen upp till axlarna. De klättrar upp på de stadiga träpålarna, sätter sig på en tvärså och placerar fötterna på ett fotstöd. Sittande på sina styltor fiskar de med ett smalt, lätt träspö som de håller med en hand. Linan är tunn och fastsatt i toppen. Kroken är försedd med ett litet silverfärgat blänke och styltfiskarnas små lätta ryck med handleden lockar småfiskarna att hugga.

Klimatet på Sri Lanka är tropiskt, det är sällan under 30 grader i skuggan, så det är viktigt att klädseln är sval. Många fiskare bär sarong, ett kjolliknande plagg som består av ett tygstycke som lindas runt livet. Som skydd mot solen lindas huvudet med tygstycken i olika färger. Överkroppen är bar.

De fiskare som klär sig i traditionsenliga kläder kan tjäna pengar inte bara på den fisk

som de lyckas fånga och sälja, utan även på att låta sig fotograferas av penningstinna turister. Den inkomstkällan är emellertid viktiga, eftersom det pågående inbördeskriget har gjort att turismen har gått stadigt nedåt de senaste åren.

I sanningens namn bör sägas att alla fiskare inte har den där genuint pittoreska klädseln. Många bär västerländska kläder – en är klädd i neongröna cykelbyxor och orange keps.

De som orkar fiskar två pass per dag. Förmiddagspasset pågår från gryningen till nio-tiden, då värmen börjar bli för påfrestande. Eftermiddagspasset börjar vid fyrtiden och pågår till skymningen. (Sri Lanka ligger nära ekvatorn vilket gör att solen året runt går upp ungefär klockan sex på morgonen och ned vid samma tidpunkt på kvällen.)

Plötsligt tycks de mörka molnen på him-

styltfiskarna. De tillhör också de populärare vykortsmotiven. På några platser längs en 20 kilometer lång kuststräcka, från Kogalla till Matara,

len få liv och vattnet piskas av en kraftig regnskur. När åsken samtidigt börjar mullra vadar styltfiskarna i land, men lika snabbt som det mörknat, lika snabbt ljusnar det igen. Himlen spricker upp och fiskarna kan återvända för att fiska tills solen går ned.

Från april till juni för Sydvästmonsunens vindar med sig regn till Sri Lanka.

Jag iakttar Indigo. Han drar upp fiskar nästan hela tiden, tre till fyra i minuten. De små silvriga fiskarna blänker till i skymningsljuset när de bryter vattenytan. Snabbt lossar Indigo fisken från kroken och stoppar ned i den i en påse som är fäst vid midjan. I med kroken i vattnet igen, några lätta ryck med handleden, och så napp igen...

Fler och fler lankeser kommer till stranden. De ställer sig och tittar ut mot styltfiskarna. Solen sjunker ned i havet och hela scenen dränks i ett vackert lilafärgat ljus.

När solen är på väg ned blir det fort mörkt och en efter en lämnar fiskarna styltorna och vadar in till stranden, där människorna glatt samspråkar i väntan på att få köpa sig ett midagsmål.

En skicklig styltfiskare fångar tre till fyra kilo per pass, ibland mer än så. Med tanke på att de får 80-100 rupier (cirka 14 kronor) per kilo, har de en bra dagsinkomst. En normal arbetarlön är 150 rupier plus något mål mat per dag.

– Ibland får man en överraskning när man ser vad som fastnat på kroken, säger Indigo och håller upp en nästan halvmeterlång näbbgädda.

Indigo säljer nästan hela fångsten. Det som blir över kan han sälja antingen till restauranger eller till stamkunder. Jag antar att det inte så sällan serveras savi hemma hos en styltfiskares familj.

Sri Lanka är ett fascinerande resmål. Marco Polo besökte Sri Lanka på 1200-talet och lär ha sagt om ön att den var den vackraste han sett – som paradiset på jorden. Det skulle kunna vara sant än idag. Människorna här är vänliga och överallt möts man av leenden. De olika kulturerna är fascinerande. Naturen är storslagen. Och vore det inte för det pågående inbördeskriget skulle man minnas enbart det vackra.

Johan Mikaelsson (text)
Olle Melkerhed (foto)

FOTNOT: Viss förvirring råder om fiskartens engelska namn. I ett reportage om Sri Lanka i National Geographic från 1966 benämns fiskarten som styltfiskarna fångar Spotted herring. Men savi är förmodligen ett kortare ord för Silver sardinella.

Ja tack till det oförut

Vart man än åker i Indien väntar det stora äventyret

Det börjar i Chennai, på järnvägsstationen. Samtalet, kontakterna. Redan före avgång börjar det vänliga pratandet. Livligt, glatt och intressant.

Det är vid sextiden på kvällen. Man åker hem efter sin dag i stan. Jag börjar förstå att de är arbetskamrater eller att de brukar träffas på det här tåget mest varje dag.

Förtrolig och lättsam stämning. Gamla bekanta förstås. Men jag frågar ändå – ni känner varann sen förr?

Nej, vi har aldrig setts förut, blir svaret. Ja, men ni umgås ju som om ni vore gamla kompisar?

–Ja, det finns alltid mycket att prata om. Är det inte så hemma i ditt land? Alla undrar och vill höra hur vi har det i Sverige.

Besökaren blir välvilligt inlemmad i kupéns böljande samtalsgrupp. Träbänkarna är hårda men atmosfären mjuk och varm. Indien.

Varje gång nytt

Alltid lika överraskande att upptäcka hur spännande och exotisk man anses vara. Delvis för sin relativa sällsynthet: Turisterna blir så försvinnande få, utspridda i det omfattande folkhavet.

Och en turist är man nog, även på sin sjunde resa. Ingen lär sig Indien. Själv brukar jag säga att jag är expert bara på en sak – mina egna upplevelser av landet.

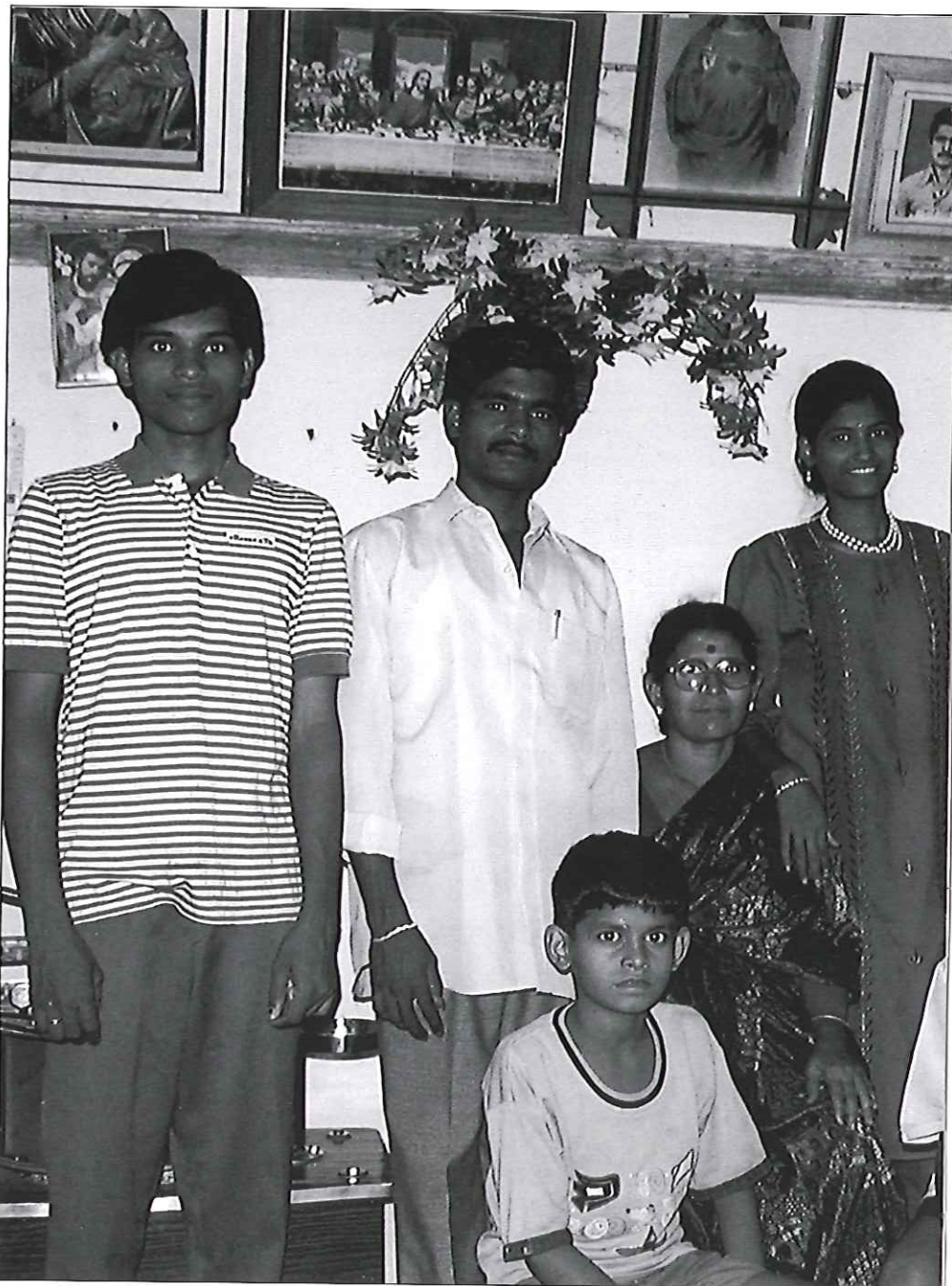
Men i övrigt. Överraskningen, det oväntade som ständigt ligger på lut bakom nästa hörn, nästa minut, efter nästa steg. Det ännu inte beskrivna, oförutsebarheten är lockelsen med att vara här. Varje tripp blir en upptäcktsresa.

Till familjen

På Trivandrum Express, tåget mot sydväst. Jag är på väg till Salem, på väg tillbaka till min familj. Amul Mary och hennes sex barn som jag ramlade in hos för sju år sedan och kom att bli familjeförsörjare till.

Så kan det gå. Men även om det inte går så, så är det spännande att säga "yes please" till det uppdykande, till synes slumpartade i skeendet. Ge ödet en chans: Träffa folk! Ge dig tid, gå hem, låt dig bli inbjuden!

Ingenting kan ersätta familjelivet. Sitta med och äta, se sysslorna passera, låta timmarna gå, halka in i det oförställda, bli en aning medlem i gemenskapen.

Man kan vara turist på många sätt: Anders Fugelstad välkomnar oförutsedda möten. Som när Tamil Nadu.

Sova någon natt bredvid de andra på stråmattan på betonggolvet. Känna hur det känns, en liten glimt, en smakbit av deras liv.

Låta fötterna gå

Man kan åka vart som helst. Vart man än kommer så väntar det stora äventyret. Kasta pil på kartan eller blunda och peka.

Visst kan man och bör på sin första resa klara av de vanliga sevärdheterna: Allmänbildas sig med New Delhi, se Taj Mahal, möta soluppgången i Varanasi. Och

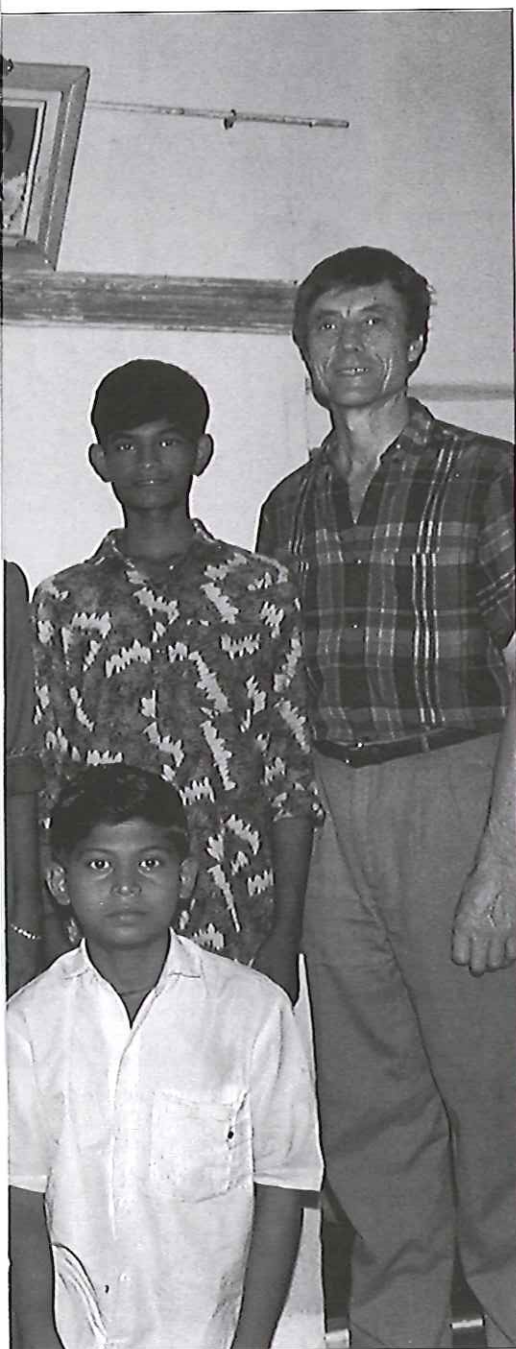
Calcutta är en upplevelse.

Men, efter det obligatoriska programmet må det vara fritt fram för Makternas spel. Lämna guideboken, ge sig själv tillfälle att se vad som väntar i "the unpredictable", låta lite tillfälligheter och infall styra stegen.

Small is beautiful

Kanske till de mindre platserna. Bland Indiens 4 000 städer är de flesta helt opåverkade av turistkommers. Kanske blir jag närapå ende västerlänningen där. Det är i

tsedda

han blev adopterad av en indisk familj i Salem,

sig en lite intressant situation. För många av de yngre blir jag första kontakten med livet utanför Indien. Jag kommer att kanske för all framtid prägla deras bild av en europé, av en människa från "Sweden".

Åtminstone hos min familj i Salem. Just nu samråder vi om hemgiften, hur många sovereign guld som behövs för att 21-åriga dottern **Madalai** ska få en lagom välutbildad make. Så kan det lyckosamt gå när man reser till Indien.

Anders Fugelstad

Svenska författare på väg hem från resa i Indien 1995. Carina Rydberg, Lars Andersson, Stefan Fouconi och längst till höger SYDASIENS Tomas Löfström

Bli en Smart Resenär Om konsten att undgå att bli lurad

Många som rest i Indien kan berätta om stölder och annat olustigt i samband med tågresor. Trängseln och upphetsningen gör tågupéer och järnvägsstationer till givande arbetsplatser för tjuvar och bedragare och det finns självfallet all anledning att se upp, hålla fast i bagaget och inte låta sig föras bakom ljuset av skumma typer.

Att det långt ifrån handlar bara om ficktjuvar framgår tydligt av de sedelärande beskrivningarna i **K Seetharam Bhats** lilla bok *Be a Smart Traveller*. Boken som kom ut för ett par år sedan i Mumbai saluförs av välsorterade kiosker på järnvägsstationerna.

På lätt haltande tjänstemannaengelska erbjuder den skrämmande inblickar i det indiska järnvägsresandets farofyllda verklighet. Men den är samtidigt en handbok i konsten att bemästra de kriminella element som lurar i vimlet och bara väntar på att antasta troskyldiga resenärer.

I kapitlet "Some Common Cheating Methods At Railway Stations" hänger sig författaren med pervers njutning åt målande skildringar av bedrägerimetoder så avancerade att de får stölder av fastkedjade resväskor eller sovande kvinnors silversmycken att framstå som idylliska söndagsskoleövningar. Faktum är, framhåller Bhat, att man riskerar att bli lurad precis överallt, hela tiden, av vem som helst.

Brottslingarna agerar ofta två och två: En avleder resenärens uppmärksamhet medan den andre bär iväg med bagaget. Professionella korthajar uppträder i gäng med fem-sex personer; genom att låtsas vinna stora summor lockar de till sig utomstående som snabbt förlorar hela reskassan.

Bärare som erbjuder sig att hjälpa till med biljttköp och reservationer försvinner glatt med pengarna. Tjänstemannen i biljttluckan ersätter den osmarte biljttköparens hundrurupiesedlar med mindre valörer och kräver helt fräckt mer pengar. Konduktören som ber att få titta på biljetten byter i ett obehagligt ögonblick ut den mot en begagnad och bötfäller därefter resenären.

"Historieberättarna" är kanske de mest fascinerande i Bhats kriminella galleri, välklädda och verserade skådespelarproffs som med övertygande trovärdighet redogör för hur de av något skäl missat tåget med vilket resten av familjen farit iväg till kusinerna i Calcutta med bagage och pengar och nu står de här utan en paisa och hur ska de kunna köpa biljett till nästa tåg etc. Ofta behöver de inte ens be om ett handlån; offret tar självmant upp plånboken och lämnar över en rund summa tillsammans med ett visitkort med adress dit bedragaren förväntas återvända pengarna.

Att resa i Indien innebär med andra ord ständiga risker att bli grundlurad. Men, menar K Seetharam Bhat, genom ordentliga kunskaper och lämpliga föranstaltningar kan var och en bli en Smart Resenär som aldrig låter sig bedragas. Och det enklaste sättet att bli det är givetvis att läsa hans bok.

"Varje dag luras tusentals resenärer på ett eller annat sätt, vilket förorsakar oändligt lidande för den resande mänskligheten. Författaren skulle bli utomordentligt lycklig om blott två av tio läsare skulle tänka: 'om jag bara hade haft tillgång till en bok som denna tidigare'."

Tomas Löfström

Radiokanal i Nepal satsar helhjärtat på miljömedvetenhet

Nepal Forum of Environmental Journalists, NEFEJ, är ett fristående forum bestående av ett 70-tal professionella journalister med miljö i Nepal som specialitet.

Nyligen startade gruppen radiostationen Sagarmatha, ett första steg i ett tänkt nätverk av lokala medier landet runt. Målsättningen är att förmedla en bred information om miljön i Nepal.

Tack för i dag, vi hörs i morgon klockan sju, säger studioreportern och avannonserar morgonens program. Radio Sagarmatha heter en ny radiostation i Kathmandu i Nepal, en radio för bara miljöfrågor. Visst är det väl fantastiskt. Det lilla landet Nepal har egen radiokanal för att öka medvetenheten kring miljön!

Miljösektorn är svårarbetad i Nepal. Kraftdammar förändrar flodernas gång från Himalaya. Tätortsmiljöerna är ofta vidriga, liksom luften. Miljöförgiftning och nedsmutsning är vanliga fenomen. Så visst behövs radion.

Verksamheten drivs av paraplyorganisationen Nepal Forum of Environmental Journalists, NEFEJ. En sammanslutning av 70 stödjande journalister. När jag besöker Radio Sagarmatha har man haft sändningstillstånd i tre veckor.

Etablera nätverk

Radio har en självklar uppgift i Nepal. 90 procent av befolkningen lever på landsbygden och dit kommer inga tidningar. För vem vill bära tidningar en vecka för att leverera på toppen av något berg? Nepals Miljöforum arbetar på att etablera ett nätverk av små radiostationer i landet.å

Långt mer än hälften av Nepals medborgare är analfabeter. Därför köpte NEFEJ en kvart i veckan på den nationella verksamheten Radio Nepal innan organisationen fick Radio Sagarmatha. Men en egen kanal blev allt nödvändigare på grund av problem med ansvariga tjänstemän på den nationella radion.

– Nu är vi oberoende sändare, skrattar

Radiojournalisten Opendra ansvarar för den nya radiostationen Sagarmatha i Nepal.

en belåten **Opendra**. Han är stationschef,

Åtta år väntade Miljöforum på att få sitt sändningstillstånd. Landets nya regering skulle publicera en ny policy och byråkratin behövde några år. Tiden före Nepals nuvarande flerpartisystem fanns bara den nationella Radio Nepal. Men där släpptes ingen in utan kontakter eller tjänster och gentjänster.

Tillstånd på prov

När Miljöforum äntligen fick lov att sända hade kommunikationsministeriet skrivit in femton förhållningsregler som miljögruppen tyckte var löjliga. Dessutom gav regeringen bara tillstånd för sändning mellan sju och nio på morgonen.

– Men vi får inga problem med utökad sändningstid när den stunden kommer, fastslår Opendra. Att ministeriet vill pröva oss har vi förståelse för. Gav dom oss 24 timmar direkt och vi bara sände skräpprogram så skulle dom stänga oss i alla fall. Med den här provtiden blir båda parter överens om att vi kan och bör fortsätta.

Tiden före sändningstillståndet levde NEFEJ farligt. Forumet hade kontakt med Unesco och en svensk som hjälpte till med en 500-Watts sändare. Den provades i Kathmandu.

Eftersom sändaren fungerade körde man i praktiken illegala sändningar som försök. Miljöforums medlemmar visste att dom tog en risk. De huvudansvariga inom NEFEJ beslöt att acceptera ett fängelsestraff för illegal sändning om det blev nödvändigt. Men licensen kom i tid.

Gräsrotsradio

Radio Sagarmatha är en gräsrotsradio som produceras av människor utan politisk och byråkratisk makt. Först och främst skall radion rapportera om lokala händelser.

– Visst är information från Afrika och längre bort i Asien intressant, men våra hemmanheter är viktigast. De nyheterna skall vi förmedla, konstaterar radiochefen Opendra.

Presidenten för Nepal Forum of Environmental Journalists, **Murari Shivakoti**

Nepals huvudstad Kathmandu är ett myller av hus där flertalet människor ännu lyssnar på radio, även om TV är på stark frammarsch.

säger att nu har organisationen både TV-produktion och radio.

– Varannan vecka gör vi ett miljömagasinet i den nationella teven. Programmet är omskrivet och ett av Nepals populäraste. Dessutom producerar vi dokumentärer som i sin tur föder TV-verksamheten. Tyvärr är vi helt beroende av internationella biståndsgivare, konstaterar Murari.

– Men vi vägrar att göra kommersiella produkter. Nepals TV föregår med gott exempel och tar inte betalt av NEFEJ som alltså har gratis sändningstid. Just nu betalar det finska biståndet en dokumentär om skogen i Nepal. FN har givit klartecken till en produktion om landsbygdsutveckling och Världsnaturfonden bekostar en film om tjuvjakt på noshörning.

Men filmkameran börjar ta slut.

– Har ni ingen gammal videokamera i Sverige?, undrar Murari.

Nästa steg i utvecklingen av informa-

tion kring Nepals miljö är en miljötidning.

– Den skulle bli en resurskälla för forskning och inspirera till grävande reportage. Vi behöver kunna publicera välbehövligt material, konstaterar Murari Shivakoti. Samtidigt skulle allmänheten få ett seriöst forum. Personal och "know how" finns i Nepal. Men NEFEJ klarar inte driftskostnaderna.

Lokala intressenter saknas

Tyvärr finns inga lokala intressenter som vill satsa på en miljötidning. Ändå arbetade NEFEJ med väggtidningar samtidigt som Nepals regering drev alfabetiseringskampanjer. Miljöforum fick ut sitt miljöbudskap medan människorna tränade läsning på väggtidningen.

**Text och foto:
Tony Håkansson**

BOOKS FROM INDIA

□ We stock a wide variety of indian publications in the field of history, performing arts, politics, art, archeology, architecture, reference, ecology, religion, sociology etc pertaining to South Asia.

□ For your requirements of such publications, kindly write/fax/e-mail your orders to:

MANOHAR BOOK SERVICE,
2/6 Ansari Road, Daryaganj,
New Delhi 110 002, India,

Ph: +91-11-328 4848, +91-11-327 5162

Fax +91-11-326 5162

email:

MANBOOKS@GIASDL01.VSNL.NET.IN

BJP söker manipulera bort demokratin

Calcutta 9 maj 1998

BJP gick till val på paroller om en "stabil och duglig regering". Men vad valresultatet frambringade för BJP var en regering som inte karakteriseras nämnvärt av någondera egenskap. Belastat med ett parlament som är ännu mera i avsaknad av majoritetsförhållande än det föregående, och med en koalitionsregering bestående av 17 partier – tre eller fyra fler än i den avgångna United Front-koalitionen – och därtill ett antal oberoende ledamöter, befinner sig BJP, koalitionsens ledare med 181 egna parlamentsledamöter, fullständigt i händerna på nycker och infall från de många små allianspartnerna varav flera står i direkt konfrontation med varandra. Så var det med den utlovade "stabiliteten".

Då premiärministern tvingas ägna en stor del av sin tid åt att tygla och lugna ner bråkande lagkamrater har han dessutom liten tid över för "duglig" regeringsmakt. Det gick faktiskt så långt att han tvingades ställa in två viktiga utlandsresor eftersom det inte var möjligt för honom att lämna huvudstaden på grund av hot som tornade upp sig för regeringens framtid till följd av gnabb mellan koalitionspartnerna.

Korruperade politiker

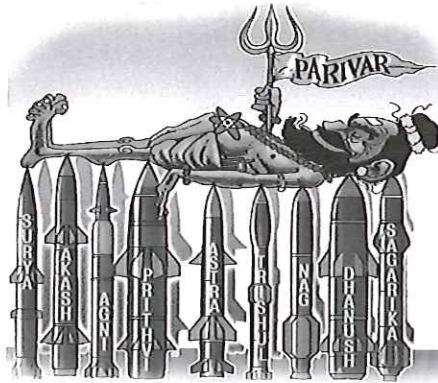
Ironiskt nog blev BJP, som i årtal lett ett korståg gentemot korruptionen bland politiker, nödsakat att i regeringen släppa in ett stort antal besudlade politiker från de allierade partierna.

Premiärministern har redan tvingats avskeda två av sina ministrar på grund av anklagelser om korrupcion. Därtill har han tvingats hänskjuta ärenden kring ytterligare två kabinettskolleger till regeringens främste juridiske ämbetsman för att avgöra om också dessa ska anses så klandervärda att de måste avsättas.

Det mest kvalfulla dilemma som BJP:s högsta ledning ställts inför handlar dock om regeringens grundläggande orientering. Huruvida den triumferande ska segla fram under de saffransgula banererna eller om man ska tona ner sin ideologiska inriktning för att blidka några av koalitionspartnerna som vägrar att bryta sina diplomatiska band med sekularismen.

Dilemmat kretsar konkret mellan att välja mellan partiets valmanifest och den så kallade "nationella agendan" som smitts fram i samförstånd med koalitionspartiernas. Även om kritiska bedömare anklagar BJP för att i hemlighet följa sin "dolda agenda" är det faktiskt så att partiledningen driver ett kurragömmaspel med ideologi och regeringsutövande.

Dilemmat är resultatet av ett knippe tre-

Saffransbrigaderna, Sangh Parivar, numera en kärnvapenfamilj, vilar förnöjt på en taggig bädd av missiler, obekymrade om omvärldens negativa reaktioner.

AJIT NINAN/INDIA TODAY

faldiga spänningar inom koalitionsregeringen; mellan BJP och dess sekulärt inriktade partners; mellan BJP och dess ideologiska allierade i hindutva-familjen – *Sangh Parivar* – såsom RSS, Vishwa Hindu Parishad, Bajrang Dal m fl organisationer; och slutligen inom BJP:s egen högsta ledning.

Frågan har uppenbarligen en ytterst explosiv potential då den inte bara kan leda till koalitionsregeringens fall utan också till att splittra enigheten och sammanhållningen inom hindutva-fronten och till och med orsaka allvarliga meningsskiljaktigheter inom själva BJP.

Bara 38 procent

Detta dilemma är djupt rotat i den objektiva situationen – nämligen med en regering som inte stöds av mer än en minoritet av befolkningen, men som ändå försöker pracka sina radikala åsikter på landet. BJP:s egen andel av rösterna i det senaste valet uppgick inte till mer än 26 procent. Den sammanlagda andelen röster som partiets allierade före valet, partier med vilka BJP har olika grader av ideologiskt-politiskt samförstånd, uppgick till endast 12 procent. Tillsammans ger det BJP-lägret cirka 38 procent av valmanskåren.

Den andel på 11 procent som de mångtydiga och svårbestämbara fåmanspartierna liksom de oberoende kandidaterna står för kan man bortse från.

Kongresspartiet fick ungefär 26 procent av rösterna, exakt lika mycket som BJP, och kongresspartiets allierade erövrade ytterligare 4 procent. Förenade fronten fick cirka 22 procent. Räknar man samman de övertygade sekularistiska krafterna uppgår de till 52 procent – vilket är 14 procentenheter högre än BJP-koalitionen.

De tre avgörande sakfrågor som upprätthållit och närt BJP:s röstbank under lång tid; byggandet av Rama-templet i

Ayodhya; upphävandet av specialbestämmelserna som konstitutionens artikel 370 ger åt delstaten Jammu och Kashmir; samt genomförandet av en likformig civilrättslagstiftning (vilket innebär att den särskilda islamiska lagstiftningen för muslimer avskaffas), kan inte överges nu, men de kan inte heller förverkligas av den nuvarande regeringen.

Härav kommer sig den tvetydighet och de motstridiga drag som olika hindutva-krafter uppvisar. Koalitionsens bryderi blandas med intrigmakeri som tjänar snävt personliga intressen hos enskilda komponenter inom den styrande alliansen.

Den mest upprörande faktorn för närvarande utgörs av AIADMK-ledaren **Jayalitha** i Tamil Nadu, och hennes outtröttliga ränksmidier för att pressa **Vajpayee**-regeringen till att rädda henne undan de otaliga pågående brottsutredningarna mot henne avseende jättesvindlerier. Vajpayees regering kommer att få det svårt att överleva utan stödet från de 27 ledamöter i Lok Sabha som hon kontrollerar.

Stark presidentmakt

I detta läge är BJP:s strategi att fokusera på det mångåriga kravet på en förändring av konstitutionen, och mer specifikt att förvandla den nuvarande parlamentariska styrelseformen till ett system med stark presidentmakt.

BJP hoppas vinna ett dubbelt utbyte därav. För det första att dra bort allmänhetens uppmärksamhet från skilda fall av försummelser och mutaffärer under tiden som debatten pågår – och den blir sannolikt såväl långdragen som stormig.

Om man sedan lyckas driva igenom sin vilja blir man i stort sett oberoende av folkets kontroll under hela perioden som dess utsedda president innehar sitt ämbete, vilket gör det möjligt att manipulera med det demokratiska statsskicket och befästa en auktoritär regim som återspeglar partiets egen ideologiska förkärlek.

Men i denna strävan kommer dock BJP att ställas inför hårt motstånd från det halvdussin regionala partierna som, vart och ett med skilda motiv, för tillfället befinner sig nära BJP:s koalitionsregering. Dessutom kommer daliter över hela landet med all säkerhet att motsätta sig åtgärder att mixtra med konstitutionen, som är starkt förknippad med den av daliter hyllade frihetshjälten **B R Ambedkars** namn. Och därtill kommer liberala och vänsterorienterade demokrater, som tillsammans för närvarande utgör mer än halva valmanskåren.

Det verkliga problemet med att hejda BJP:s antidemokratiska offensiv ligger dock på ett annat plan. Det saknas än så länge en livskraftig och trovärdig motpol

för de demokratiska krafterna att samlas kring. Kongressen må för ögonblicket genom Sonia Gandhis insats ha räddats från totalt sönderfall, men hon är knappast den rätta personen att leda partiet tillbaka till folket och återvinna dess förtroende för integriteten och klokheten hos partiorganisationens ledning. Janata Dal har i praktiken splittrats bortom fortsatt existens. Vänsterpartierna är fortfarande begränsade till sina smala regionala reservat.

Vill förändra systemet

Slutligen saknar, vilket är betydelsefullt, hela det demokratiska lägret skärpa och djup i sin begreppsapparat. Flertalet av dem uppvisar knappast någon medvetenhet alls om den pågående omvandlingen av BJP. Vänstern hänger sig fortfarande åt tal om den förekommande klyftan mellan kommunalism och sekularism. Vad man inte inser är att medan kommunalismen fortsätter att söka bättre förhandlingsvillkor för sin valmanskår inom ramen för det nuvarande systemet har BJP föresatt sig att förändra själva systemet.

Om eller när vänstern talar om ett fascistiskt hot är det inget annat än tom demagogi. För fastän en del akademiker är i färd med att försöka utforska de nya klass- och kastformationerna bakom BJP:s flammande utmaning förefaller till och med de som kallar sig marxister inom vänstern skygga inför sådan vetgirighet.

Ajit Roy

Översättning: Lars Eklund

Post Scriptum

Ovanstående krönika skrevs klar den 9 maj. Två dagar senare kom sent på kvällen det triumferande beskedet från premiärminister Vajpayee om den framgångsrika sprängningen av tre kärnvapenladdningar, föregånget av en testskjutning med en Trishul långdistansmissil.

BJP-regeringen kan helt visst vara stolt över att man, precis som **Indira Gandhi** 24 år tidigare, lyckades hålla hela saken hemlig trots USA:s sofistikerade satellitövervakning. Ändå är satsningen ingenting annat än en riskfull gimmick, helt i linje med ambitionen att förändra konstitutionen, som tidigare nämnts. Med säkerhet kommer det att egga upp en krigsgalen chauvinism i landet och på kort sikt förläna BJP-alliansen ära och berömmelse.

Men människor kommer snart inse att BJP bara har skördat frukterna av en omsorgsfull hushållning, som de föregående kongress-, Janata- och Förenade front-regeringarna förvaltat på samma sätt. Det folkliga bifallet kan snart komma att förvandlas till ogillande när räkningarna börjar inkomma i form av sanktioner och ökade kostnader för den upptrappade vapenkapplöpningen med Pakistan, som det hela med säkerhet kommer att leda till.

AR

Fel av Sverige att isolera Indien som bestraffning

De indiska kärnvapenproven i Pokharan i Rajasthan den 11 och 13 maj har oroat och utmanat världssopinionen. Men frågan är om det inte är Indien som kommer att drabbas värst.

Omvärlden har förlorat tilltron till Indien. Nu upphör bistånd och utländska investeringar. På kort tid har den alldeles färska BJP-regeringen omintetgjort en ekonomisk utvecklingsprocess som det tagit sju år att bygga upp. Plötsligt är Indiens framtid mycket mindre hoppfull. Beslutet att utföra provsprängningarna är möjligen en av de allvarligaste felbedömningarna i Indiens moderna historia.

Den nymornade upprördhet som karakteriserar de internationella protesterna ekar icke desto mindre ihåligt. Indien har haft inhemsk teknik och kompetens för att framställa kärnvapen sedan 50-talet och sprängde sin första kärnladdning 1974. På senare tid har det talats allt mer om behovet av att göra en kraftfull markering gentemot Kina och Pakistan. Så sent som i början av maj förekom klara antydningar i indiska massmedia om att något var på gång.

Man kan alltså knappast påstå att det som skett är helt oväntat, men det var en oväntat kraftig signal. Att den indiska regeringen valt att agera som den gjort med alla de risker det innebär – politiskt, militärt, ekonomiskt – är trots allt inte heller helt obegripligt. Det går rentav att förstå också de närmast bisarra glädjeyttringarna på hemmaplan.

En viktig faktor är hotet från Kina och Pakistan, som inte bara har kärnvapenresurser utan också missiler som kan nå hela Indien. En annan är den inrikespolitiska situationen med en svag och splittrad koalitionsregering ledd av det hindunationalistiska BJP med prioritering av kärnvapenförsvaret på sitt program.

Men minst lika viktigt är att Indien velat påminna omvärlden om sin existens. Västerlandet, i synnerhet USA, har aldrig behandlat Indien på samma respektfulla sätt som Kina, det vill säga som en stormakt på jämbördig nivå. Trots att landet förfogar över kärnvapen fick det som "tröskelstat" bara medlemskort i atombombsklubbens dagisavdelning, vilket sårade nationalkänslorna djupt. Genom provsprängningarna ville man sätta sig i respekt: Västerlandet skulle tvingas ta Indien på allvar.

Att resonemangen och bevekelsegrunderna går att förstå, kanske rentav försvara, är dock inte liktydigt med att det inte skulle finnas anledning att protestera. Men att bestraffa Indien genom förnedrande imperialistiska sanktioner och bojkotter av irakisk typ leder bara till förvärrade komplex,

låsta positioner, fördjupade motsättningar och förlorade möjligheter till konstruktiva diskussioner. Det farligaste omvärlden kan göra är att isolera Indien och därigenom medverka till att underblåsa nationalistiska och reaktionära tendenser.

Det biståndsstopp den svenska regeringen aviserat är beklagligt. Indien är visserligen den största mottagaren av svenskt bistånd, men de 300 miljoner kronor/år som det rör sig om i det nya treåriga Sida-avtal som nu brutits är en bråkdel av Indiens BNP.

Att stoppa det svenska biståndet är hyckleri. Det kostar inte Sverige något, det blir inte särskilt kännbart för Indien. Men om inte humanitära undantag görs kommer det att drabba fattiga människor, inte minst kvinnor och barn på landsbygden. Brunnsborrningsprojekt och alfabetiseringskampanjer kommer att avbrytas, byskolor och sjukhus att stängas. Och vad som på sikt kanske är värre: det undergräver förtroendet och vidgar de kulturella klyftorna.

Bofors-affären 1986 ledde till att en rad svensk-indiska projekt ställdes in, i huvudsak på indiskt initiativ. Det tog tio år innan de nedfrysade relationerna åter började tina upp. Nu mot slutet av 90-talet framstod förhållandet mellan Sverige och Indien som klart löftesrikt, med svenska företagsetableringar, långsiktiga kultursatsningar och prioriterad särbehandling i Sidas biståndsprogram.

Jag kan inte se att Sverige har något att vinna på att i sin tur frysa ner relationerna och därmed avstå från möjligheten till samtal och påverkan. Det gäller bland annat den del av det Sida-finansierade biståndet som handlar om kultur. Ta till exempel **Peter Oskarsons** stora Världsteaterprojekt med skådespelartrupper från Sverige, Indien, Kina och Mocambique, planerat att äga rum nästa år. (Det tjuvstartade den 27 maj på Orienteatern i Stockholm med ett gästspel av Kottiyattam-teatern från Kerala.) Eller det litteraturprojekt med svenska och indiska författare och översättare som just har inletts; avsikten är att under en femårsperiod översätta ett tiotal böcker från svenska till olika indiska språk och tvärtom.

Det vore utomordentligt beklagligt om kulturella utbytesprojekt av det här slaget skulle stoppas på grund av bitändssanktionerna. Det finns bättre sätt att protestera mot de indiska äventyrligheterna.

Ett förbud mot svensk vapenexport till Indien skulle förmedla ett i sammanhanget betydligt mer adekvat protestbudskap. Inslaget av hyckleri skulle dessutom vara mindre.

Tomas Löfström

Kortvarig glädje över kärnvapensprängningarna

Misär och maktkamp åter på

Glädjeyran, jublet och firandet som för några dagar förvandlade indiska och pakistanska storstäder till ett karnevalaktigt hysteriskt kaos, är över.

Bombmakarna hyllas fortfarande som nationalhjältar på båda sidor gränsen men nu är den grå vardagen tillbaka på den indiska subkontinenten.

Visst kommer folk att glädjas åt sprängningarna en lång tid framöver. Pakistan fick sista ordet – sex smäljar mot fem – och det upplevdes nästan som en cricket- eller hockeyseger mot arvfjenden. Men för premiärminister **Nawaz Sharif** blev rollen som frälsare mycket kortlivad. Med prislappen skönjbar vet många nu bättre trots att de politiska partiernas huliganer gör allt för att hålla den nationalistiska tidvattensvågen vid liv.

I själva verket begick **Nawaz Sharif** något av ett politiskt självmord: Återstoden av sitt mandat, 3,5 år, måste han presidera över en oundviklig ekonomisk dekadens och ökade sociala problem som hotar att spränga de federala sömmarna.

Sant är att han utsattes en oerhörd press, skördarna av propagandakrigets mångåriga draksådd och politisk rivalitet, och att det byggt upp något av folkligt konsensus. En nationalistisk och chauvinistisk överbudspolitik fick sin logiska följd.

Patriotism är mer än en stundens och

upphetsningens ingivelse men duger dåligt som argument efter årtal av uppoffring och ökande misär i ett samhälle med så enorma inkomstklyftor som det pakistanska.

Islamabad lät sig luras att göra fienden sällskap vid den internationella skampåle som rests 17 dagar tidigare. Kärnvapentesterna är en tragedi för båda länderna vars nationella säkerhet och ekonomiska framtid i dag är långt sämre än tidigare

Ekonomiska sanktioner från väst, uteblivna investeringar och en pariah-status är en sida av saken. En annan är att **Nawaz Sharif** och hans regim hamnar i kläm mellan giganterna Indien och Kina i ett för dem alldeles för högt och farligt spel. På 17 månader har han ökat sin makt näst intill envälde men inte förmått att åstadkomma något konkret. Den förkrossande valsegerns mandat har totalt ruinerats, både tillbakablickar och framtidsutsikter är heldystra. Det har, menar även sansade bedömare, varit en tid av förlorade tillfällen och möjligheter.

Nationen mår illa, samhället beskrivs alltmer i sjukdomstermer. Korruption, nepotism, ekonomiskt vanstyre och feudalism, sekterism, terrorism och intolerans, analfabetism och fattigdom, you name it...

Det stora hotet mot Pakistans existens och mot dess islamska fundament kommer innifrån, inte från Indiens hinduhöger och den kärnvapenarsenal de nu förfogar över.

– Vi kan överleva sanktionerna, sa finansministern **Sartaj Aziz** efter de indiska testerna.

Kanske men i vilket skick? Måste man, som bombens fader, förre premiärministern **Zulfikar Ali Bhutto**, en gång sa, ”äta gräs” för att hålla den indiska militärmak-

ten stängen?

Toppdelegationer från Washington och Tokyo besökte Islamabad för att tala makt-havarna ur dårskapen och förhoppningsvis försökte de också att utan besserwiser-fasoner få dem att se landets verkliga prioriteringar.

Alla fakta låg på bordet och **Nawaz Sharif** var medveten om att Pakistan med sin mycket mindre ekonomi och större utlandsberoende skulle drabbas mycket hårdare av ekonomiska sanktioner och att inställda testsprängningar skulle betyda ökat bistånd.

Nationell säkerhet hade inte med hans beslut att göra.

Pakistans och Indiens femtio år av självständighet har varit femtio år av kapprustning, ett faktum som kostat inte bara ekonomisk utveckling utan hållit båda länderna kvar i ett tillstånd av social efterblivenhet. Inte ens bombsprängningen har blivit en väckarklocka för det svårt skuldsatta, redan tidigare militariserade Pakistan.

Varför har det gått så illa när landet äntligen fått en regering med stabil majoritet? Förre ledarskribenten på ”The News”, **Talat Syed Hussein**, säger lite elakt att **Nawaz Sharif**s visioner stannar vid motorvägsbyggen.

– Han har använt nästan alla medel för att utöka sin makt utan att veta eller bry sig om vad konstruktivt han kan använda den till.

Men de grundläggande orsakerna ser han som ett arv från militärdiktatorn **Zia ul Haq** som i mitten av 1980-talet var **Nawaz Sharif**s politiske beskyddare och påeldare.

– Islamiseringen har förvrängt islam, ökat intoleransen, vållat splittring, fanatism och terrorism som lett till att religiöst

Indisk-pakistanska kapprustningen:

Indien tog världen med överraskning då premiärminister A B Vajpayee på eftermiddagen den 11 maj meddelade att man genomfört tre kärnvapentester i Pokharan i Rajasthan-öknen 550 km sydväst om New Delhi.

Alla tycktes oförberedda och USA hade inte ens vidtagit åtgärder för att med sina spionsatelliter skärpa uppsikten över de sedan länge kända testområdena trots

att BJP i sitt valmanifest uttryckligen lovat att bryta mot den tidigare politiken av återhållsamhet. Möjligen berodde det på önsketänkandet att koalitionen med 17 småpartier skulle vara oförmögen att enas om ett så här viktigt och ödesdigert beslut och särskilt inte efter bara 50 dagar i makten.

Efter att inledningsvis ha deltagit i jubelkören bytte både kongresspartiet och vänstern ton och anklagar nu BJP för att ha satt igång en både nukleär och konventionell kapprustning i syfte att vinna röster inför ett väntat nyval. Det ligger mycket i anklagelserna. Säkerhetssituationen i re-

gionen hade förbättrats på senare tid och det förelåg ingen akut hotbild. Försvarsminister **George Fernandes** hade offentligt förnekat att den nya pakistanska medeldistansroboten Ghauri förändrade situationen och ett första möte mellan **Vajpayee** och **Nawaz Sharif** var inplanerat i juli i Colombo. Många av BJP-hökarna avstod också från att åberopa säkerhetsaspekterna och gav istället uttryck för ren chauvinism.

– Som kärnvapenmakt måste världen äntligen visa oss respekt och lyssna till våra åsikter, sa partisekreteraren **K R Malkani**. Ideologen **Jay Dubashi** mena-

pakistanska dagordningen

bigotta fått ett osannolikt politiskt inflytande som stärkts med den ekonomiska krisen och den politiska elitens dekadans, menar han.

Med en primitiv feodalism, en gigantisk svart ekonomi, ökade inkomstklyftor och stor tillgång till vapen Afghanistan-konfliktens bidrag så blir det en dödlig kombination.

Men låt oss börja med de omtumlande händelser som fått världen att undra var Pakistan egentligen är på väg.

Maktkampen, som kulminerade i december med att regeringspartiets huliganer stormade Högsta Domstolen och Nawaz Sharif sparkade dess chefsdomare **Sajjad Ali Shah** och tvingade landets president **Farooq Leghari** att avgå, har lämnat djupa och bestående ärr.

Med **Benazir Bhutto** ute i kylan och det åttonde tillägget i författningen som lett till att sittande president kunnat sparka fyra premiärministrar på elva år eliminerat så var domarkåren som låg på rader av korruptionsmål mm som väckts under Bhuttos tid det enda direkta hotet för regimen.

Konflikten var framprovocerad främst av premiärministern som såg hela sin politiska karriär allvarligt hotad men som demagogiskt påstod sig försvara det folkvalda parlamentets suveränitet och oberoende gentemot rättsväsen och statsöverhuvud.

– Hans flesta beslut har helt ignorerats av både parlament, kabinett och det egna partiet, säger **Talat Hussein** som menar att parlamentet utnyttjats i odemokratiska syften.

I tidningen "Dawn" jämför kommentatorn **Irfan Hussein** följderna av bataljen som "en institutionell härdsmläta à la Rwanda" och menar att den organiserade

stormningen av Högsta Domstolen var en "systematisk underminering av lag och ordning av de som svurits in för att upprätthålla den".

Av författningsenliga skäl, dvs som folkvald, fick Nawaz Sharif arméns tysta stöd men blev trots sin seger illa tilltufsad. Den härskande trojkan reducerades till en duo. Överbefälhavaren, just nu general **Jehangir Karamat**, är lika mäktig som tidigare och Sharif aktar sig för att offentligt åberopa "parlamentets suveränitet" i sina mellanhavanden med honom. Presidenten däremot har blivit en ren marionettfigur.

Relationerna mellan den civila regeringen och militären är fortfarande känslig och Sharif kan inte ta ÖB:s stöd för givet. Men tiden då statskupper ständigt låg i luften är över och armén vill minst av allt ensam ta ansvaret i dagens kaotiska läge.

Militären har hållit sig på sin kant på senare år. Det är den politikerklass som uppstod i diktaturens ruiner som är Pakistans stora och mördande börda. Omogna, inkompetenta och giriga ser de makten som ett redskap för att göra sig själva rikare och demokratin som ett system som kan föra dem dit.

Nawaz Sharif har i dag lika stor makt som **Zulfikar Ali Bhutto** en gång strävade efter och han använder den lika godtyckligt och arrogant som sin företrädare.

I valkampanjen utlovade han ett "jihad", ett heligt krig, mot korruptionen och inrättade senare *Ethesab*, ett ämbete för att skapa vad man kallade "accountability". Det förvandlades dock snabbt till ett organ för att nagla **Benazir** och hennes ökände make, **Asif Zardari**, och andra ledare i PPP för korruption och maktmissbruk.

Sällan har rättvisan gjorts mer selektiv

och långa perioder har *Ethesab* lagt beslag på mer än hälften av den statliga televisionens nyhetssändningar för sina haranger. I praktiken har byrån blivit ett bihang åt propagandaministeriet lett av före detta journalisten **Mushahid Hussein** som själv förvandlats till en megafon för makten.

Anklagelseakterna mot rikets före detta första familj är digra och talar om svindlande summor och plundring av statskassan. De hopskrapade förmögenheterna

*Pakistan fick
sista ordet
sex smällar
mot fem*

uppges påminna om dem i "Tusen och en natt". Utredarna har gett långa intervjuer till "New York Times" som publicerat två helsidor om "Österns prinsessa" och hennes skurk till man. **Benazir** är dömd på förhand även om många misstänker att hon aldrig kommer att ställas inför rätta.

– Syftet är inte att spärra in henne utan att förgöra henne politiskt så att hon aldrig kan komma tillbaka till makten, menar en diplomat som påminner om att **Benazir** behandlade Nawaz Sharif nästan lika omilt då hon härskade."

*Ethesab*s egen chefskommissionär **Ghulam Mirza** har också i en kritisk rapport om utredningen slagit fast att bevis saknas och att akterna vimlar av legala

VÄND!

Oroväckande nukleär kvicksand

de att Indien inte är någon bananrepublik och att man bara med hjälp av nationell stolthet och identitet kan växa ur det kvävande Coca Cola-syndromet.

Dagarna efter testerna sågs kritik nstan som landsförräderi. Men den fanns och den poppade upp också i massmedia där bl a konservativa "Economic Times" i en ledare slog fast att ekonomin tillfogats svårbotliga skador som hotade landets säkerhet. I "Times of India" skrev **Praful Bidwai** att Indien den här gången inte skjutit sig i egen fot utan i huvudet och konstaterade att 1968 års principfasta ställningstagande mot icke spridningsav-

talet (NPT) offrats i utbyte mot väna fraser om "vänskap och samarbete" med världens största kärnvapenmakt.

Men det var först då Pakistan sprängt sina laddningar som insikten om framtiden på riktigt sjönk in. Nawaz Sharif talade militant om att utrusta sin robot med kärnvapenspetsar. I stället för att godta Indiens förslag att diskutera ett avtal som förbjuder de båda länderna att tillgripa "the first strike" sa Sharif att Pakistan tänkte göra just det om Indien gav sig in på "äventyrligheter". Detta var nukleär kvicksand!

Både Indien och Pakistan har förkastat

den fördömande resolution som antogs i FN:s säkerhetsråd och varken USA eller någon annan västmakt har inflytande i New Delhi eller Islamabad.

Förhoppningen att de båda skulle kunna sitta ned och tala över saker och ting på en mer jämlik bas sedan de bekant färg har också kommit på skam. I stället ökar oron för framtiden då extremister på båda sidor skaffar sig allt större inflytande i maktens korridorer.

Bo Gunnarsson

FORTS.

misstag som gör att "de står sig slått i vilken domstol som helst". Korruptionen frodas precis som vanligt, VIP-kulturen breder ut sig trots åtstramningskampanjer och makteliten lever i den bästa av världar. Alla normer undermineras och cynismen ökar.

Ett skäl är att islam, som skulle ena och leda nationen, nu upplever sin mörkaste fas. Splittringen är förödande. De fem religiösa partier som legitimerade diktatorn Zia ul Haq under hans elva år i makten har gett upphov till minst 24 små militanta, sekteriska rörelser. Det finns i dag knappast något politiskt parti som inte har ett eller flera religiösa partier som allierade. Staten fortsätter att göda halvilliterata mul-
lor och tusentals koranskolor och moskéer har växt upp med hjälp av saudiarabiska pengar.

"Guds utvalda"

Ingen pakistansk regering har gjort något för att förebygga eller bekämpa sekterismen och banden mellan politiker och sektledare är välkända. Koranskolorna, flyktinglägren och den höga arbetslösheten underlättar extremisternas nyrekrytering. Lägren för militär träning som kom till under afghanska jihad har blivit alltfler och "Guds utvalda" krigare slåss nu inte bara för talibanerna utan också i den indisk-administrerade delen av Kashmir lika väl som de används för religiös terrorism i Pakistan.

Drygt 200 människor dödades i fjol i sekteriska krig i landet och ingen plats är helig för dessa "islams" förkämpar. Moskéer under bönetimmarna och gravplatser är vanliga mål både för sunnis och shias terrorister som struntar i att offren är helt oskyldiga

Det är starkt oroande att Nawaz Sharif valde att utse att utse före detta domaren **Rafiq Tarar** som nationens nye president. Tarar tillhör den starkt ortodoxa

Tableeghi-sekten av islamskt lärda som söker sprida islam globalt.

Tarar, som på 60-talet var medlem i "Majlis Ahrar Islam" som öppet motsatte sig den pakistanska statens grundande, har beskrivits som moderat. Men som domare har han bekräftat en amputationsdom mot en tjuv och han är stark förespråkare av strikt purdah och segregering av pojkar och flickor i skolorna.

Massmedia behandlar honom med misstro och närmast förakt och skämtar ofta och gärna om honom. De flesta kritiker är dock eniga om att Nawaz Sharif valde Tarar eftersom han ville ha en lojal ja-sägare och inte för att främja religionen.

Valet ger felaktiga signaler i en tid då den religiösa intoleransen ökar och minoriteterna känner sig hotade till livet.

Pakistan bildades för att muslimerna fruktade att leva under en hinduisk majoritet. Men med tiden har de själva vänt sig mot alltfler oliktroende i det egna samhället. Först var det hinduerna, sedan ahmediya-sekten och de kristna och nu är det shia-muslimernas tur. Flera sunni-ledare kräver att Pakistan skall bli en sunni-stat och menar att den religiösa terrorismen är ett utslag av en favorisering av shias.

Den ökända blasfemilagen, nyligen aktualiserad av biskopen **John Joseph** som offrade sitt liv i en drastisk protest, symboliserar den ökade intoleransen mer än något annat.

Beroende av fundamentalister

Varken Benazir Bhutto eller Nawaz Sharif har velat eller kunnat avskaffa lagen eftersom de båda varit eller är beroende av stöd från islamska fundamentalister.

Lagen stadgar obligatoriskt dödsstraff för de som befinnas skyldiga att i ord, skrift eller genom insinuation ha förringat eller hädat profetens namn och islam och har hittills lett till mer än 300 dödsdomar av främst kristna och ahmedianer

Lagen hindrar den anklagade att försvara mig pga av påstådd risk för nya händelser

och en muslims vittnesmål väger dubbelt så tungt som den åtalades.

Biskopens död har utlöst debatt men regimen har tillbakavisat all kritik mot lagen. Informationsminister Mushahid Hussein hävdar att lagen är rättvis och att högre instanser hittills benådat de dömda.

– Ingen har avrättats och lagen diskriminerar inte mot någon speciell religion, säger han.

Att anklagelserna om blasfemi allt oftare tas ur luften för vedergällning eller för att komma över jord från kristna bönder anses inte äventyra rätts säkerheten eftersom "muslimer inte ljuger om sin religion". De som fått sina dödsdomar ändrade måste som regel avtjäna livstids fängelse och riskerar att dödas av fanatiker om de släpps fria.

Andra klassens medborgare

Också den etniska intoleransen och chauvinismen ökar. Bengaler och mohajirs de muslimska flyktingarna som kom efter delningen av Indien 1947 ses som en andra klassens medborgare och Punjab dominans av makten ses i andra provinser alltmer som en slags kolonialism och unionens sömmar utsätts för stark nötning.

Punjaber innehar 41 av 50 toppjobb inom byråkratin och besvikelsen var stor i både Sindh och Balochistan då Nawaz Sharif föredrog att ännu en gång ge presidentjobbet åt landets rikaste provins.

Pashtunerna är också upprörda eftersom premiärministern vägrat uppfylla ett gammalt löfte om att döpa om Nordvästra gränsprovinsen en kolonialistisk kvarleva till Pakhtoonkwa och de nationalistiska känslorna svallar högt.

Många fruktar att Pakistan går mot ännu en plågsam splittring. Alla dessa problem och dessutom fattigdom, analfabetism, kvinnoförtryck osv bidrar inte till att förbättra investeringsklimatet.

Kärnvapensprängningen hotar i det här läget att döma Pakistan till fattigdom och efterblivenhet för generationer framöver. Nukleär kapprustning leder alltid till en upptrappning av konventionell vapenrustning men också ny och kostbar forskning och utveckling av andra massförstörelsevapen.

– Nukleär lava fyller inte tomma magar och aldrig någonsin har desperat fattiga nationer blivit till supermakter med vapenmakt, skriver förre finansministern **Mahbub al Haq** kritiskt i tidningen "Dawn".

Ett Pakistan som inte alls mår bra har i ett historiskt och avgörande vägskäl gjort avkall på sunt förnuft och valt en kurs rakt mot fördärvet och 140 miljoner människors ve.

Bo Gunnarsson

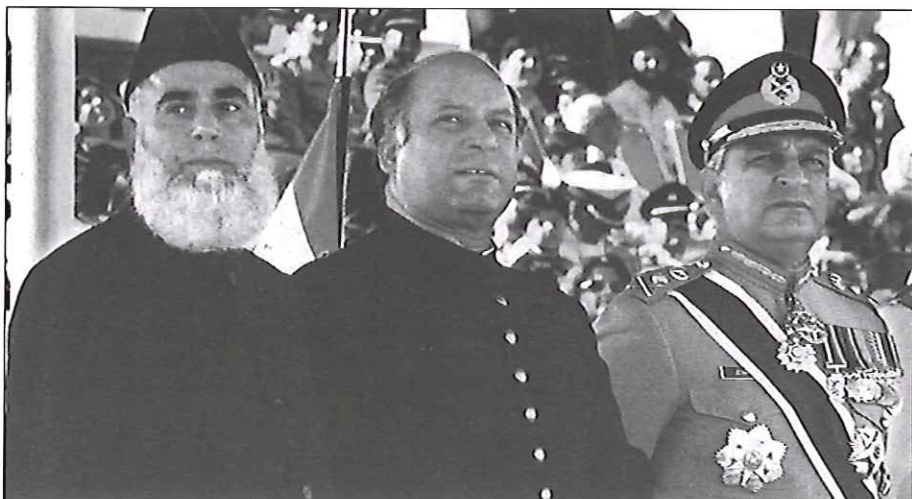

FOTO: AFP

Pakistans premiärminister Sharif (mitten) har en svår mandatperiod framför sig.

Bryggarens kamp i det torrlagda Pakistan

Olet ska fortsätta skumma

Ska det vara en pilsner?" frågar Minoo Bhandara sin besökare – klockan tio på en vardagsmorgon.

En uniformerad servitör står till tjänst och öppnar en flaska Murree Export Lager.

Bubblorna stiger en åt huvudet när den prisbelönade gyllene vätskan hälls på i glasets.

I den muslimska republiken Pakistan, där nästan ingen tillåts dricka alkohol, krävs beslutsamhet och en subversiv läggning för att man ska kunna driva bryggeri. 60-åriga Minoo Bhandara, verkställande direktör över Murree Brewery, förefaller vara en osannolik kandidat för att ta sig an denna uppgift. Han är en mild, försynt man med en disträ framtoning som får honom att verka mer som en engelsk professor än som en bryggare som stångas med mullorna.

Sittande bakom ett ovalt teakbord återberättar Bhandara företagets historia. Bryggeriet grundades av en engelsman år 1861, och fick sitt namn efter Murree som är en rekreationsort i Himalaya. Under de heta sommarmånaderna reste brittiska undersåtar upp i bergen, med en enorm törst efter svalkande öl. När sedan kylsystemen utvecklades flyttade bryggeriet till Rawalpindi, i anslutning till järnvägsnätet.

Minoo Bhandaras far, Peshotan Dhanjibhoy Bhandara, köpte in sig i företaget 1947; sonen ärvde bryggeriet efter sin fars död 1961. Bhandara växte upp i Lahore, men har tillbringat de senaste 37 åren i Rawalpindi. Efter studier vid Punjab University i Lahore, läste han statsvetenskap och ekonomi vid Oxford. Nu är han gift med Goshi, har tre barn – sönerna Jamshed och Ishphanyar samt dottern Munizeh – och är en av de ledande gestalterna inom Pakistans parsiska minoritet. Hans syster Bapsi Sidhwa är berömd författare, bl a till flera böcker där hon utforskar parsernas identitet och fasorna som upplevdes vid delningen av Indien och Pakistan.

FOTO: AHMED RASHID/FAR EASTERN ECONOMIC REVIEW
Minoo Bhandara trotsar pakistansk byråkrati och muslimska lagar. Han fortsätter att brygga sitt öl.

Att överleva delningen blev bryggeriets största utmaning, eftersom företaget råkade hamna på den torrlagda sidan om den nya gränsen. När man talar om rusdrycksförbudet i Pakistan, svarar Bhandara oväntat häftigt:

– Det är inget annat än ett fikonlöv. Sedan självständigheten 1947 har här alltid funnits någon form av rusdrycksförbud. I början tilläts muslimer dricka av medicinska skäl. Motböcker utfärdades till "alkoholister", och givetvis fick kristna och parser dricka bäst de ville.

Mycket byråkrati för en öl

Enligt Bhandara blev reglerna strängare när den tidigare premiärministern Zulfikar Ali Bhutto, som började förlora inflytande på 1970-talet då försökte öka sitt stöd bland fundamentalisterna. Sedan dess har endast icke-muslimer tillåts att handla alkohol. Utländska turister får "alkoholtillstånd" via sina hotell, men för att köpa en öl eller en drink krävs nästan lika mycket byråkrati som vid en visum-ansökan.

– Förra året tvingades bryggeriet att stänga för första gången, berättar Bhandara

med en rysning. Fast det hade ingenting att göra med islamistiska åsikter.

Mannen bakom tvångsstängningen var Asif Zardari, förra premiärministern Benazir Bhuttos make, som skulle hjälpa en vän att starta ett konkurrerande bryggeri. Som svar satte Bhandara in tidningsannonser, där han värdade om allmänhetens stöd. Bhutto blev snabbt avsatt och hennes make slängdes i fängelse, anklagad för korruption. Och Murree Brewing Company kunde än en gång öppna ölkranarna.

Även fruktjuicer

Det finns ytterligare tre destillerier i landet, men Bhandara driver det enda bryggeriet, som tillverkar två olika öl av lagertyp, alkoholfritt öl, samt Murree Export Stout av importerad tysk humle. I en glasvitrin som löper längs ena väggen på hans kontor kan man se en rad produkter, bl a Gymkhana Whisky och Doctor's Brandy (för medicinskt bruk får man förmoda). Han har utvidgat produktionen, och nu gör företaget också fruktjuicer och saft, ketchup och vinäger.

Draget gav ett gott resultat: Bruttovinsten fyrdubblades från 20 miljoner rupier 1986 till över 80 miljoner rupier 1995 (närmare 20 miljoner svenska kronor).

Bhandara medverkar regelbundet i pakistanska dagstidningar, han skriver om relationen mellan Pakistan och Indien, och kritiserar Pakistans kärnvapenprogram. Han är en fritänkare, är oberoende gentemot alla politiska partier och har lite till övers för politiker.

När sommarhettan i Rawalpindi stiger över 40 grader, flyr Bhandara med familj till en stuga i bergen vid Nathia Gali, 35 km från Murree där det ursprungliga bryggeriet låg. En gång i tiden fanns Murree-öl tillgängligt även i denna stad, men nu serverar restauranger och hotell ingenting starkare än lemonad. Angående möjligheterna att utvidga sin marknad, skämtar Bhandara:

– Vi har lagt en storslagen framtid bakom oss.

Oaktat den överväldigande nykterheten bland sina landsmän, förblir han fast besluten att se till att ölet fortsätter att flöda.

Stephen Alter

© Far Eastern Economic Review

Stulna drömmar i en farlig värld

Omgiven av kullar och frisk grönska ligger sjön Rawal och liksom väntar att bli tagen i anspråk. Med blanka, oskuldsfulla ögon tittar hon vädjande mot himlen: något nytt från de höga bergen i dag? Rawal drömmar om ett samtal med den Ouppnåelige, Han som ser allt, till och med ovan molnen. Men av rädsla att stöta bort honom vågar hon inte ens ställa den fråga som bränner i hennes hjärta: tycker du att jag är vacker?

Bara halvannan mil från denna jungfruliga vattentäkt ligger dubbelstaden Rawalpindi-Islamabad, ett sällsynt omaka par, där skillnaden mellan lära och liv åskådliggörs i bjärtare kontrast än vad stadsarkitekterna kan ha avsett. Islamabad, den artificiellt anlagda huvudstaden, dominerar av Faysal-moskén med dess bländvita, geometriska fulländning. Monoteismens orubbliga pelare tycks bära upp både detta gigantiska tempel och den centralplanerade islamiska diplomatstaden. Som eviga tideböner strävar sylvassa minareter mot skyn: för att visa oss människor vägen till himlen eller -- underbara tanke! -- för att sticka hål på Guds isande tystnad? (Många anser att Gud förtörnades på den allmänt avskydde diktatorn Zia ul-Haq, som nu ligger begravnen utanför Faysal-moskén. Det sägs att de som går fram till den obetydliga, fyrkantiga planteringen runt minnesstenen spottar och förbannar den döde oftare än de ber till honom.)

Pindi, däremot, är som en enda lång basargata, myllrande av liv: brokig, oberäknelig, sensuell. Där möter jag poeten Haroun, en gänglig man i femtioårsåldern, med ett bekymrat, nästan plågat ansikte

och mörk blick. Men när vi samtalar på tu man hand framåt kvällen, lyser han upp och börjar citera diktfragment ur minnet. Han berättar om sina visioner, sin känsla av att vara kallad att ge röst åt ett nedtystat folk: den stora grupp människor i dagens Pakistan för vilka modersmålet -- ärans och hjältarnas språk -- är punjabi, inte urdu. Haroun befinner sig i en dubbel försvarsposition, ty han är också en mystiker i Qadiani-sektens tradition, en rörelse illa tåld av myndigheterna, trots att den bland sina medlemmar kan räkna storheter som Abdus Salam, partikelfysiker och nobelpristagare.

Medan våra kollegor glatt samspråkar omkring oss och drar sig allt närmare salens enda kamin, tar Haroun mig med på en hisnande färd genom den islamiska sufismens sagoskatt. Hans älsklingslegend handlar om prinsen som bytte skepnad för att vinna sin åtrådda, en flicka nästan lika högborn som han själv. Från sin självklara maktposition hade prinsen enligt tidens sed bara behövt sända ett bud och brevlედes göra upp med de tilltänkta svärföräldrarna. Men istället klär han sig i en enkel tjänardräkt och söker arbete i sin älskades hem. Där fullgör han sina plikter så troget och oklanderligt, att han vinner hela husfolkets aktning och tillgivenhet. Först då ger sig prinsen tillkänna och anhåller om prinsessans hand. Detta nedstigande från en privilegierad plats -- ett frivilligt klassbyte, om man så vill -- fascinerar Haroun och har öppnat hans ögon för julevangeliets mysterium.

Det är redan midnatt när Haroun bryter upp för att återvända till hotell Shangria, där han har sin civila gärning som chef för

restaurangen. Jag följer honom ett stycke på väg; gatorna är alltså fulla av liv, ty Ramadan är nätternas månad... Jag märker på Haroun att upprymdheten har övergått i melankoli. Men intensiteten finns kvar. Efter en stunds tystnad stannar han upp och börjar recitera sin senaste dikt:

*Sätt väktare på ögonlocken, du som drömmar --
snart kommer ondskans män och stjäla din dröm!*

När orden sjunkit in betraktar jag den visionäre poeten och undrar stilla: men visst brukar du dela drömmar med andra? Är inte just det din stora kallelse i livet?

-- Jo, svarar Haroun, men allt har sin tid. Vårt folk har blivit lurat så många gånger. Vi har tänkt ädla tankar, drömt storslagna drömmar. Men så snart vi yppar vår innersta längtan, kommer en diktator och slår politiska mynt av den, medan vi själva står där ännu mer utblottade än förut, eftersom man berövat oss till och med hjärtats hemligheter. I dag är jag rädd om mina drömmar; vi lever i en farlig värld.

På hemvägen förundras jag över vår tid, där ett folks drömmar är så starka att de måste stjälas och desarmeras, medan drömmarna hos ett annat folk är till salu för att schackras bort av mediernas krämarligheter. Vem av oss är näkast, mest förnedrad?

Jan Henningsson

Texten är hämtad från tidskriften Hela Jorden.

Grameen Bank snart ut i cyberrymden

Professor Mohammad Yunus från Bangladesh, grundaren av Grameen Bank i Bangladesh besökte nyligen Sverige och Sida.

Yunus motto är: "Access to credit is a human right" -- dvs att låna pengar är en mänsklig rättighet. 1976 startade Yunus sin numera välkända banklåneverksamhet, sk mikrofinansieringsprogram. Målgrupp var de ca 50 miljoner invånare i Bangladesh som lever under den officiella fattighetsnivån. I affärsidéen ingick också att satsa främst på landsbygden eftersom kvinnor vilket visade sig vara helt riktigt eftersom kvinnorna betalade igen lånen mycket bättre än männen (verksamheten kunde fortsätta) och kvinnorna satsade mer

långsiktigt på att bygga upp någon liten bärkraftig rörelse för framtiden. Nu är 95% av låntagarna kvinnor. Allt detta var inte lätt för Yunus att starta och genomföra, eftersom han arbetade i motvind med obehagliga frågor, men han var envis och förde som han säger "ett krig emot Världsbanken".

I år har Yunus startat Grameen Telecom, mobiltelefoni på landsbygden (som SYDASIEN redogjort för nummer 4/97) och i anslutning till detta har Yunus planer på att introducera Internet via Grameen Cyberspace, landsbygdscyberspace.

Mikrofinansieringsprogrammet har fått efterföljare i hela världen, eftersom det visat sig vara en bra modell för att nå de allra fattigaste och mest behövande. Text finns

det i Latinamerika i Bolivia och Ecuador. Programmet har nyligen introducerats i Östafrika i Tanzania, Kenya och Uganda. Även i Kina och Tibet har det påbörjats. T o m västvärlden har anammat systemet -- i Nordnorge har det hållit på i 5 år. I Tuzla i Bosnien bygger kvinnor upp detta bank-system. I USA introducerades systemet i Arkansas av Bill Clinton innan han blev USA:s president.

Grameen Bank-systemet ger hopp för framtiden. Utvärderingar har visat att systemet leder till en hållbar och varaktig förändring där ingen enskild person kan skaffa sig rikedom på andras bekostnad

Ingeborg Sevastik

Kvinnorna missgynnade i indisk mönsterstat

De sociala satsningarna på kvinnor i Kerala har av biståndsgivare världen över framhållits som mönsterbildande för tredje världen. Och denna utveckling har prisats över hela världen.

"Keralas utveckling av mänskliga resurser överträffar de flesta andra jämförbara länder i tredje världen trots en låg genomsnittsinkomst och produktivitet", heter det bland annat i FN:s biståndsprogram UNDP:s årsrapport för 1996. Kvinnorna i den sydindiska delstaten har fått stora möjligheter att utbilda sig och därmed förutsättningar att påverka sin egen situation. Ändå visar det sig nu att de flesta kvinnorna på landsbygden fortfarande lever i fattigdom.

– Keralas utvecklingsmodell har inte lämnats opåverkad. Den har berörts av den indiska centralregeringens utvecklingspolitik, som innebär att de fattiga blir allt fattigare medan en handfull rika hela tiden ökar sina förmögenheter, sade den nyligen avlidne indiske veteranpolitikern E M S Naambodiripad, som ledde den första demokratiskt valda kommunistregeringen i Indien på 1950-talet.

"Kvinnodominerade" grödor

Den indiska centralregeringen har satsat hårt på kommersialisering av jordbruket sedan 1991. Jordbruksprodukter som kunnat ge snabba inkomster, exempelvis kokosnötter och gummi, har prioriterats framför mer "kvinnodominerade" grödor som ris. Det här har gjort att kvinnorna, trots bättre utbildning och större självständighet, inte nämnvärt kunnat förbättra sin levnadsstandard.

Det här framgår av en undersökning av de indiska forskarna Anil Shoba och Thankom Arun vid Manchester-universitetet i England. Risodlingarna, som traditionellt domineras av kvinnlig arbetskraft, har betraktats som mindre lönsamma. Därför har arealerna för risodling i Kerala minskats från 8 miljoner hektar 1980-81 till 4,7 miljoner hektar 1995-96. Under samma period växte kokosnötsplantagerna från 6,5 till 9,8 miljoner hektar och gummiödlingarna från 2,3 till 4,5 miljoner hektar.

Männen blir gästarbetare

Ändå svarar jordbruket i Kerala för en minskande andel av delstatens ekonomi, från 39,2 procent 1980 till 29,7 procent 1996. Och den här utvecklingen har drabbat kvinnorna i högre grad än männen, som kunnat

Trots enveten satsning på kvinnorna i den indiska delstaten Kerala har den ekonomiska situationen för dessa kvinnor inte förändrats märkbart. Det visar en aktuell studie.

söka sig till den växande privata företagssamheten eller lönsamma arbeten som gästarbetare i de oljerika Gulfstaterna.

Kvinnornas situation har dessutom försämrats av senare tids nedskärningar inom den sociala sektorn och minskade subventioner till risproduktionen. Följden har blivit att många kvinnor i dag lider av näringsbrist, i synnerhet gravida mödrar.

Utvecklingen för kvinnorna i Kerala har många likheter med situationen i Afrika söder om Sahara och delar av Latinamerika,

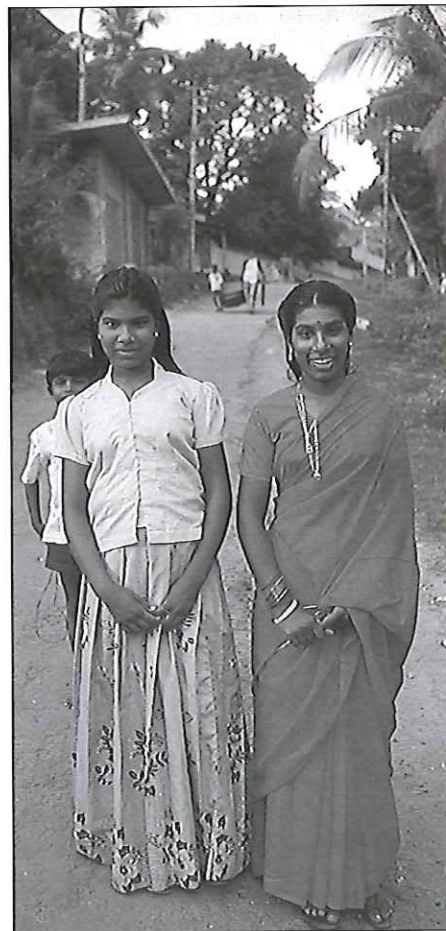

FOTO: KATARINA SANDSTRÖM BLYME

Keralas kvinnor är missgynnade. Ändå lovprisar staten för sina sociala satsningar bland kvinnor som dock undermineras av den nya jordbrukspolitiken. Här två flickor i Kovalam.

sammanfattar de indiska forskarna i sin rapport. Kvinnorna lider av samma handikapp oavsett var de bor. Den enda möjligheten för Keralas kvinnor till en gynnsammare utveckling är ökat oberoende inom den indiska republiken, konstaterade E M S Naambodiripad.

Kvinnor arbetar mer

Över hela tredje världen har den tilltagande fattigdomen drabbat kvinnorna särskilt hårt. Det framgår bland annat av FN-skriften "Världens kvinnor 1979 – 1990". I skriften heter det bland annat att kvinnorna har mindre betalt än männen trots att de arbetar fler timmar per dag. Den typiska tredje världen-kvinnan har också sämre tillgång till utbildning och svårare att skaffa kapital än männen.

Dessa uppgifter styrks av en rapport om fattigdomen på landsbygden, som tagits fram av den Internationella fonden för landsbygdsutveckling. "Kvinnorna på landsbygden i tredje världen tvingas kämpa med ett flertal handikapp i yrkeslivet. De drabbas till exempel hårt av makroekonomiska beslut och felriktade utvecklingsprogram", heter det bland annat i FN-rapporten.

Trots att kvinnorna missgynnats i Kerala har systemet med självstyrande byråder, så kallade panchayats, fungerat väl och bidragit till den snabba utvecklingen av den folkrika delstaten med 30 miljoner invånare. Med sina vidgade befogenheter har byråden kunnat genomföra landreformer på ett sätt som inte varit möjligt i övriga delar av Indien.

Däriigenom har även marginaliserade småbönder fått del av den växande levnadsstandarden. Kerala intar en tätplats i tredje världen, i synnerhet i det fattiga Sydasiens, när det gäller sociala indikatorer av olika slag. Så är till exempel levnadsåldern så hög som 69 år för män och 72 för kvinnor jämfört med drygt 60 år för kvinnor och män i övriga Indien. Hälsovården är också väl utvecklad med "bara" 13 dödsfall per tusen barn under de fem första levnadsåren, jämfört med 73 för övriga Indien.

**Dipankar De Sarkar
PANOS**

NÄSTA SIDA: Möt Keralas mest framgångsrika kvinna

Fullsatt när Arundhati Roy gästade Stockholm

"Hur kan någon glömma sin barndom?"

Så kom hon då till Stockholm — den underbara Arundhati Roy, författare till fjolårets internationella succéroman "De Små Tingens Gud" som fick Bookerpriset och gjorde sin 37-åriga upphovskvinna förmögen och världsberömd.

Hennes svenska förlag, Bonniers, arrangerade i samband med publiceringen av den svenska utgåvan i april en uppläsning på Stockholms kulturhus internationella författarscen – och lokalen var fullpackad med nyfikna bokläsare som ville se stjärnskottet.

Innan Arundhati Roy debuterade med den laddade, sensuella, dramatiska och politiskt explosiva "De Små Tingens Gud" 1997, hade hon bara skrivit några filmmanus. Och att det prestigefyllda Bookerpriset gick till en debutant fick många litteraturkännare att kissa ner sig.

Arundhati Roy är ursprungligen från Kerala (precis som romanens kvinnliga huvudperson Rahel). Hon har blandat påbrå, med en syrisk-kristen mor och bengalisk far (precis som Rahel), men är numera bosatt i New Delhi. Hon växte upp med en mormor som drev en pickles-fabrik (precis som Rahel). Hon är utbildad arkitekt (precis som Rahel). Hon avslöjar också att hon har en bror (precis som Rahel) – vars svenska hustru befinner sig i publiken på Kulturhuset. Men här tar kanske likheterna slut. Om "De Små Tingens Gud" är självbiografisk, är dock en fråga som hon ofta får ge svar på.

– Utgångspunkten för historien är nog verkligheten, men handlingen är ren fiktion, säger hon.

Spirituella svar

Under kvällen ger hon spirituella svar på frågor, men läser tyvärr själv bara två kortare avsnitt ur boken. Det mesta läses på svenska, för övrigt i utmärkt svensk översättning, men tyvärr av en uppläsare som inte bryr sig om att försöka uttala de indiska orden och som börjar fnissa generat när hon ska säga kathakali.

Arundhati berättar bland annat att Kerala är en utmärkt plats att förlägga en romanhandling, eftersom världens största religioner lever som grannar där: hinduism, kristendom, islam och marxism.

– "De Små Tingens Gud" undersöker

samband, från de minsta tingen till de största. Vare sig det är spindelnät, barndom, världshistoria — inget är för litet eller för stort för att man inte ska försöka förstå det. Och författarens utmaning är att inte rädas det stora, och inte heller glömma det lilla, förklarar Arundhati Roy med spröd röst.

Boken är mestadels skriven ur ett barns perspektiv, och folk frågar henne ofta hur hon kan minnas så exakt hur saker tedde sig under barndomen. Arundhatis motfråga är lika enkel som effektiv: Hur kan man glömma?

Trivialiserad av pressen

Sedan avslöjar hon att den indiska pressen trivialiserat henne, åtminstone som hon själv uppfattar det. För medan pressen skriver om manliga författare som **Salman Rushdie** och **Vikram Seth**, benämns Arundhati alltid bara vid förnamn. Rushdie har för övrigt uttalat sig negativt om Arundhati Roy för att "hon envisas med att skildra Indien som om det vore ett alldagligt ställe".

Hon har också blivit baktalad av både kommunistpartiet och de syrisk-kristna, som försöker resa ett åtal mot henne (för att hon sänkt den allmänna moralen).

Och sedan frågar folk om hon planerar en ny bok. Svaret är fortfarande nej, vilket hon sagt konsekvent i intervjuer det senaste året – den här tog fyra och ett halvt år att skriva. Och hon menar att ingen författare ska skriva bara för att man är författare, utan för att man har någonting att säga. Tills dess, när hon har något nytt att säga, får nästa bok vänta.

Men samtidigt anar man att hon inte kommer att kunna låta bli att försöka igen – "för språket är mina tankars skal", som hon säger. Fast i värsta fall så tar det nog fem år till innan vi får läsa vår nya favoritförfattare igen.

När de obligatoriska "dumma frågorna" kommer, svarar Arundhati Roy avsnoppande. En yngling frågar hur hon ställer sig till sin romans kommersiella framgång och det faktum att hon nu vallas runt i världens huvudstäder under glamourösa omständigheter – med tanke på all fattigdom i Indien?

– Åh, jag äälskar glamour, är hennes enda svar.

Och en äldre dam frågar om Arundhati Roy, när hon skrev sin bok på engelska, också tänkte på engelska medan hon skrev.

– Nej, faktum är att jag tänkte på japanska.

Det är små svar, men hon säger det som ska sägas. Och den vackra indiska författaren tar hem segern i den här rondan.

Zac O'Yeah

Fotnot: Läs Anders Sjöbohms recension av boken i SYDASIEN 4/97.

Dyrköpt upptäckt

Förlagsredaktören **Pankaj Mishra** fick betala dyrt för sin entusiasm att låta världen få läsa Arundhati Roys bok "De Små Tingens Gud". Endast 26 år gammal hade Mishra 1996 blivit anställd på bokförlaget Harper Collins (India). Det första manus som hamnade på hans skrivbord var från en då helt okänd författarinna.

Mishra var på väg att lämna New Delhi och tog därför manuset med på tåget. Han blev förtrollad av manuskriptet och ringde till Arundhati Roy från en station, där tåget gjorde ett tillfälligt uppehåll, och förklarade för henne att han ansåg boken vara ett mästerverk.

Han blev besatt av att marknadsföra boken och på eget initiativ sände han manuset till en brittisk agent. Resten är historia, som det brukar heta. Arundhati Roy fick en halv miljon pund i förskott, erövrade värl-

FOTO: SANJEEV SAITH

Arundhati Roy gästade Stockholm och förklarade bland annat varför hon lyckas göra så exakta beskrivningar av barndomens tid.

den, vann Booker-priset. Men Pankaj Mishras karriär i förlagsbranschen fick ett abrupt slut.

De flesta indiska bokförlag som skriver kontrakt med nya okända författare brukar kräva världs rättigheter för manuskripten (för mera kända författare kräver de bara indiska rättigheter). Ytterst sällan försöker förlagen sälja boken utanför Indien, men hindrar effektivt författare att försöka hitta utländska förläggare eftersom de redan har världs rättigheterna.

Harper Collins var inte glada över att Mishra, i stället för att tillskanska förlaget världs rättigheterna (vilket effektivt hade dödat boken), hjälpte Roy att hitta en utländsk agent. De gav honom sparken.

Endast 23 år gammal skrev Pankaj Mishra en av de bästa reseböcker som skrivits om Indien: "Butter Chicken in Ludhiana". Han lär nu hålla på att skriva en roman.

I förordet tackar Arundhati Roy Mishra för att han "vinkade av den på dess färd ut i världen".

Pär Jansson

Läsvärt av pakistanska kvinnor – men varför så anonyma?

**So that you can know me
An anthology of Pakistani women writers.**

Edited by Yasmeen Hamid & Asif Aslam Farrukhi. 2nd, abridged and revised edition.

Garnet books. (UNESCO collection of representative works.)

För en tid sedan läste jag om en undersökning av kvinnors villkor världen över. Hur den gått till och vilka kriterier som använts, nämndes inte. Men bäst skulle enligt undersökningen de norska kvinnorna ha det, näst bäst svenskorna, och längst ner i botten låg bland annat kvinnorna från Pakistan.

Lite senare tog jag del av en text av **Hamza Alavi**, "Pakistani women in a changing society", på Internet. Alavi hävdar att de kvinnor som i Pakistan lever mest isolerat inte är kvinnorna ur de lägre samhällsklasserna.

Fattiga kvinnor måste nämligen bidra till familjens försörjning genom att arbeta, antingen det stämmer med kvinnorollen eller ej. I gengäld betyder det gamla hederliga "min fru ska inte behöva arbeta" i pakistansk version att en man som kommit sig upp i världen gärna demonstrerar nyvunnen social status genom att tvinga sina kvinnor att leva inspärrade i hemmet.

Med stort intresse öppnar jag så en nyutkommen antologi över pakistanska kvinnliga författare.

Såväl ämnesval som litterär teknik tyder på stor bredd hos författarinnorna. **Rukshana Ahmed** skriver om kvinnan som provar trolldom mot mannens drickande, **Nilofar Iqbal**

om pojken som misshandlas för att han repat pappas cykel, **Khalida Hussain** om hur en mans inre värld bryter samman.

Flertalet texter tar fasta på hur lite kvinnor och barn är värda i ett traditionellt patriarkaliskt-islamiskt samhälle. Här och var skymtar visserligen hoppet om förändring – men att oddsen är svåra kan inte undgå läsaren.

Några texter är onekligen lite svart-vita i personteckningen och känslolösa i tonen, men de flesta håller hög kvalitet och är dessutom lättlästa. Den engelska språkdräkten är god.

Majoriteten av novellerna har översatts från urdu, några från regionsspråken punjabi, pashto, sindhi och seraiki. Endast en text är skriven direkt på engelska.

I denna unika översättningsvolym finns en ordlista – men vilka författarinnorna är och i vilket sammanhang de verkar får läsaren inte veta någonting om. Av en antologi som samproducerats av UNESCO och Pakistani Academy of Letters borde man ha kunna vänta sig bättre.

Ända in i det litterära livet ska tydligen anonymiteten följa Pakistans kvinnor!

Anders Sjöbohm

Fotnot: Hamza Alavis essä finns att läsa på:
<http://ourworld.compu-serve.com/homepages/sangat/pakwomen.htm>

Strömstad-författare hyllad i Calcutta

Den förnämliga svensk-bengaliska kulturtidskriften Uttārapath höll sin utdelning av kulturpriser i Calcutta den 11 maj, och priserna – som utdelades för prestationer under åren 1996-97 – gick dels till författartrion bakom reportage- och reseskildringen "Dubbla världar" (Carlssons förlag), **Gitesh Sharma**, **Kusum Jain** och **Tomas Andersson** (sistnämnda är från Strömstad, de två föregående från Calcuttabor), vilka utnämndes till 1996 års bästa författare. Motsvarande pris för 1997 tilldelades

novellisten **Manab Chakraborty** och tidskriftsutgivaren **Sankar Sarkar**.

Vid samma högtid släpptes en ny trespråkig diktsamling, "Hindoler Pandulipi", av **Gajendra Kumar Ghosh** som även är redaktör för tidskriften Uttārapath, vilken alltså publiceras från Göteborg. I sammanhanget bör nämnas att Uttārapaths kulturpris år 1989 tilldelades den tidskrift som ni för närvarande håller i edra händer.

Svensk ensemble ger sig i kast med indisk teater

Håller Indien på att invadera Sverige? Teaterföreställningar som bygger på *Mahabharata* eller *Ramayana* sätts plötsligt upp i Malmö, Göteborg, Södertälje... För första gången på länge behöver man inte resa till Varanasi *Ramlila* för att se den indiska mytologin få liv, utan det räcker att ta bussen till en teater nära ens eget hem.

En av de svenska grupperna som satsar helhjärtat på att göra indisk teater är sriRANGAM i Södertälje, och under våren har de spelat sin egen föreställning *Draupadi – Född ur elden* på Sagateatern där. Föreställningen, som bygger på en episod ur *Mahabharata*, framfördes helt på svenska med svenska skådespelare. Länstidningen Södertälje konstaterade i sin recension att "ensemblen har höga ambitioner och förmedlar en stor spelglädje".

– Men det kom inte så himla mycket publik för det, erkänner **Dag Werle** vars far är en känd operakompositör.

Det ska dock inte hindra en fortsättning, utan nu arbetar han med sin nyöversättning av *Mira – tiggarpriessan*, som så småningom ska få svensk premiär.

– Det är en gammal femaktare av **Dilip Kumar Roy**, man kan säga att det är en melodram med mycket musik i, som handlar om det kvinnliga helgonet **Mirabhai** som levde på 1500-talet, berättar Dag.

De poetiska sånger som tillskrivs **Mirabhai** har fått stor spridning, och hennes religiösa hängivenhet står som förebild för många av Indiens kvinnor. Men samtidigt var hon en kontroversiell prinsessa som revolterade mot samhället. Pjäsen – som bygger på den verkliga **Mirabhais** liv – är enligt Dag skriven för omkring hundra år sedan. (**Asa Hole** skrev för övrigt om **Mirabhai** och hennes sånger i SYDASIEN 4/91).

Utöver Dag Werle består sriRANGAMs kärna av **Anna C Kellerth** och **Thomas Macklin**. Rollerna inom teatergruppen är flytande: Hela gruppen regisserar och alla spelar med i pjäserna, kompletterade av ytterligare en handfull medarbetare.

Dag och Thomas har känt varandra sedan åtta års ålder, då de gick i samma skola. Senare i livet försvann de åt olika håll: Thomas blev rytmikpedagog medan Dag dansade på Laban Art of Movement and Dance Center i London. Men de fortsatte att hålla kontakten även när Thomas gick in i Krishna-rörelsen, där han var med och startade den vegetariska restaurangen **Govindas**. Det var inom Krishna-rörelsen som Thomas började spela teater ihop med **Anna Kellerth** – de brukade sätta upp före-

ställningar under höstens Janmashami-firande.

– Men där saknades möjligheten att fullt ut ägna sig åt det konstnärliga, säger **Thomas** när vi tar en öl på en av Stockholms indiska restauranger.

– Och den konstnärliga biten sitter djupt förankrad i mig, det är den som är mest mig själv.

Så i början av 1990-talet lämnade han rörelsen, efter 13 år.

– Du ville inte enbart spela för hängivna, fyller Dag i, som om han kunde läsa **Thomas** tankar.

Alla tre poängterar dock att den hinduiska andligheten är vad som enar sriRANGAM. *Rangam* är sanskrit för teaterscen, och när man sätter *sri* framför får det betydelsen "en helig plats". En helig teater. Och för dessa tre kamrater har scenkonsten blivit ett nytt sätt att utforska andliga värden.

– Vi vill göra saker som berör människor på ett djupare plan, enas de om när jag frågar vad syftet är.

Anna – som numera jobbar på privatteatrar i Stockholm och skrev manuset till *Draupadi* – inspireras av *Mahabharata*.

– I *Mahabharata* finns hur mycket som helst att hämta, berättar hon och konstaterar enkelt:

– Man kan ägna hela livet åt *Mahabharata*.

Hon föredrar att fokusera på kvinnofigurerna, för de är starka, och när hon läser *Mahabharata* (hon har köpt en oavkortad utgåva av hela det mäktiga eposet) ser hon framför sig hur det skulle kunna göras på teaterscenen. Hon eftersträvar att lita till

sin instinkt och tolka mycket själv, för att skapa blodfulla karaktärer. I *Draupadi* har hon valt en liten bit att dramatisera, där hon begränsat antalet roller och grävt fram en del av verkets essens.

I ett tärningsspel mellan kungen **Yudhistir** (**Thomas Macklin**) och hans kusin **Duryodhana** (**Dag Werle**), förlorar **Yudhistir** all sin egendom, kungariket, sina bröder, sig själv och sin hustru **Draupadi** (spelad av **Mari Lundqvist**). Därefter skildras **Draupadis** kamp för upprättelse och hennes förtvivlan över sin makes fogliga inställning. Ytterst handlar pjäsen om att tvingas ta ställning.

Uppsättningarna moderniseras, för sriRANGAM är medvetna om problemen med att spela indisk teater för en svensk publik: För att publiken ska hänga med måste man platsa inom västerländska teatermallar. Men någon begränsning tycks inte just det vara – för visst skulle de kunna tänka sig att sätta upp en **Rinkeby**-version av *Mahabharata*, som skulle passa som en kommentar till det samtida Sverige.

– En del tycker förstas att man inte ska ändra i de gamla klassiska concepten, men hur ska man då kunna spela teater? frågar sig Dag. Det blir ju museiverksamhet. En konservburk.

sriRANGAM är till syvende og sidst ingen religiös flumgrupp, de står i ganska handfast kontakt med den verklighet som råder och pratar engagerat om publikarbete och marknadsföring, och hur de ska försörja sig på sin grupp nu när de tagit steget från amatörteater till yrkesmässigt teaterspelande.

Bland annat har de börjat att spela barn-teater, eftersom det finns goda möjligheter att få spelningar på skolor. De väljer pjäser som innehåller enkla filosofiska budskap – som sagan om *Grodprinsen*, där barn lär sig att inte bara bedöma någon efter vad som syns på ytan. Att de som första barnpjäs valt en traditionell västerländsk saga hindrar inte att de i framtiden skulle spela något indiskt på skolorna.

– Vedorna är en stor skattkammare att dyka i, utbrister Dag. Där finns mycket som man skulle kunna spela för barn.

Zac O'Yeah

□ Se *Draupadi – Född ur elden* i sommar på Djurgården i Stockholm, då den spelas 26 juli i Världstältet (Galärparken). *Mira – tiggarpriessan* kommer att ha premiär i vinter eller våren 1999.

Hinduismen bäst på danska

ARILD HVIDTFELDT
**Verdens Religioner 2:
Hinduismen**

Politikens forlag 1984

ARILD HVIDTFELDT
Religion: Myter och ritualer
Forum 1997

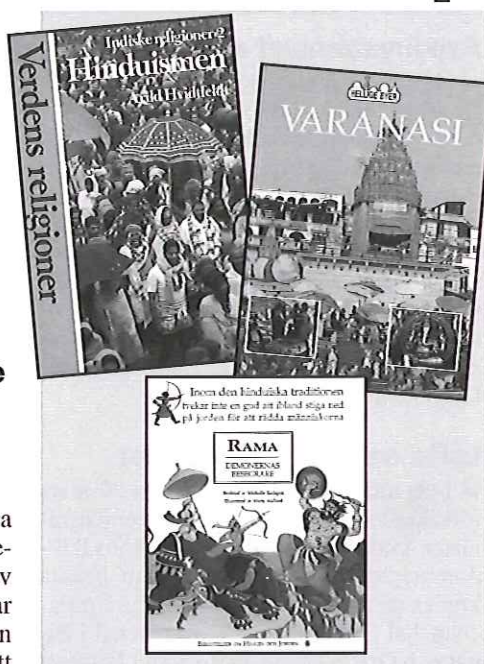
ANITA GANERI
Hellige Byer: Varanasi
Forlaget Hjulet 1997

Rama – demonernas besegrare
BERÄTTAD AV MICHELLE ESCLAPEZ
ILLUSTRERAD AV MARIE MALLARD
Förlaget Hjulet 1997

Det är ingen enkel uppgift att förklara vad hinduismen är och står för. Den religiösa mångfalden i Indien, mängden av skilda traditioner som var och en betonar dyrkan av olika gudaväsen, assimileringen av lokala trosföreställningar som gjort att religionen utövas annorlunda beroende på var i landet man bor eller vilken tradition man valt att följa.

Böcker om hinduismen tenderar att antingen på skolboksvis ge en så förenklad beskrivning av religionen att alla variationer suddas bort och man ges en falsk bild av att hinduer är enkom fridsamma, världsfrånvända människor som allesammans dyrkar samma uppsättning gudar. Eller också skriver kunniga religionsforskare, men då i regel så komplicerat att den normalintresserade läsaren svårligen hänger med.

Min glädje var därför stor när jag för 10 år sedan upptäckte att den danske journalisten och professorn i religionssociologi Arild Hvitfeldt i en ambitiös utgivning av

Politikens förlag i Köpenhamn skrivit en alldeles lysande monografi över hinduismen – som han betecknar som "ett samlingsbegrepp för en rad indiska religioner av vitt skilda ursprung, men med gemensamma drag".

Uttömmande

På ett pedagogiskt sätt redogör han i boken för hur hinduismen växt fram och hur skilda idétraditioner utvecklats inom ramen för Veda-religionen, Upanishad-religionerna och sentida reformrörelser.

Religionen sätts in i sitt historiska perspektiv med imperiebyggande, muslimska erövrare och brittisk kolonialism. De skilda gudakulterna som lett fram till sekter som särskilt dyrkar Shiva, Vishnu/Krishna eller

de starka gudinnorna Kali/Durga förklaras ingående.

Dessa kvaliteter gör att jag ständigt återkommer till Hvitfeldt närhelst jag söker svar på grundläggande frågor om hinduisk tro. Boken är så klart på danska.

Nu i vår har en annan bok av Hvitfeldt översatts till svenska, en allmän redogörelse över världsreligionernas uppkomst. I sig intressant, men för den Indien-intresserade en besvikelse, då avsnittet om hinduismen är på blott 10 sidor, och inte alls kan jämföras med Hinduism-boken från 1984.

Ramayana för barn

Danska förlag är överhuvudtaget duktiga på att ge ut läsvärd Indien-litteratur. Något som inte minst barnboks-förlaget Hjulet utmärkt sig för genom åren. I årets utgivning ingår två härliga böcker, den ena på danska om hinduismens heliga stad Varanasi, den andra på svenska är en vackert illustrerad kortversion av Ramayana, berättelsen om den legendariske prins Ramas äventyr.

Den duktiga översättaren Ruth Plenge har översatt Varanasi-boken till danska, från original på engelska. Boken, med underbara fotografier av Bipinchandra Mistry, ingår i en serie med monografier över heliga städer i världen, och är mycket lättläst.

Värdet av Rama – demonernas besegrare, som ursprungligen getts ut på franska, förhöjs av en mängd faktauppgifter kring indisk religion och kultur, som placerats vid sidan om huvudtexten. Ruth Plenge och SYDASIENS medarbetare Karl-Reinhold Haellquist står för faktagranskningen, vilket borgar för korrektheten.

Lars Eklund

Sorgsen meditation över exilens villkor

ROMESH GUNESEKERA
The sandglass.
Granta.

Homesh Gunesequera, född på Sri Lanka men bosatt i London, blev uppmärksam redan för novellsamlingen han debuterade med. I *Monkfish moon* (1992) skärskådas exilens och återvändandets erfarenhet, och Gunesequera visar på det bräckliga och bitterljuva i mötena med kvarvarande syskon, vänner och barn-domsminnenas platser.

Samtidigt frammanar han – ofta i laddade nattliga stämningar – ett Sri Lanka där skrällen och våldet ligger strax under ytan. I nästa bok, romanen *Reef* (1994), blickar en man från landsflykten i England tillbaka på en för alltid sönderslagen tillvaro som

kock i ett förmöget hushåll. Han vittnar om hur idyllen sakta men säkert rämman genom äktenskapliga konflikter och de politiska förändringar som i grunden förändrat Sri Lanka.

Gunesekeras nya roman, *The sandglass*, handlar liksom de båda tidigare böckerna om exilens och hemlöshetens villkor. Under några dagar träffar Chip, bokens berättare, Prins som kommit från Colombo till London för att begrava sin mor.

Ur deras samtal och minnesbilder växer en förtätd – om än lite svåröverskådligt fragmentarisk – krönika över två Sri Lanka-släkter och deras inbördes relationer fram. Det är inte bara moderns död som berör de båda männen. Också Prins' fars gåtfulla död fyrtio år tidigare – var det verkligen fråga om en olyckshändelse? – kastar

sin skugga över mötet. Mycket av laddningen i romanen kommer sig av att så många frågor ställs och så få besvaras.

På romanens inledande sidor och även på dess avslutande söker Chips oroligt utröna vad det blivit av Prins. Några månader efter begravningen har denne spårlöst försvunnit på sin våldshärjade hemö. Inbördeskriget skördar fler och fler offer, presidenten mördas, dödspatruller härjar – hade någon anledning att hämnas på Prins? Romanen är mycket välskriven, människokildringen levande och engelskan inte alltför svår. Bitvis humoristisk, anslår *The sandglass* en djupt allvarlig grundton och mynnar ut i en sorgsen men gripande meditation över livets korthet och grymhet.

Anders Sjöbohm

AFGHANISTAN

Homosexuella avrättade

□ Två unga män som dömts för homosexuellt umgänge avrättades i april i Herat i västra Afghanistan genom att en lermur vältes omkull över dem, rapporterade den officiella radiostationen Sharias röst. De båda männen, 22 respektive 18 år, greps för fyra månader sedan och sades ha erkänt sitt brott "utan att ha blivit utsatta för påtryckningar".

Den talibanska milisen, som styr ungefär två tredjedelar av Afghanistan, tillämpar en ytterst rigorös tolkning av islamisk lag, sharia. Tiotals människor som dömts för mord, rån eller otukt har avrättats offentligt eller fått en hand amputerad.

Månaden innan dömdes tre homosexuella män till döden i talibanernas fäste Kandahar. Även de begravdes levande under en lermur som vältes över dem av en schaktmaskin. När ler- och stenmassorna grävdes bort efter en halvtimme var männen fortfarande vid liv och benådades därmed.

Fredskonferens avbröts snabbt

□ På amerikanskt initiativ och under FN:s överinseende inleddes den 27 april i Pakistans huvudstad Islamabad en fredskonferens mellan talibanregimen och representanter för den Nordliga alliansen. Stora förhoppningar hade knutits till dessa första direkta kontakter mellan de stridande grupperna i Afghanistan. Men konferensen avbröts redan efter några dagar efter oenighet om grundläggande frågor. Samtidigt återupptogs striderna inne i landet i full skala.

BANGLADESH

Ershad drar tillbaka sitt stöd

□ Det parlamentariska underlaget för premiärminister Sheikh Hasina Wajeds Awami League-regering har försvagats. Detta sedan det av förre presidenten Ershad grundade Jatiya-partiet i början av mars dragit tillbaka sitt stöd till regeringen. Det är dock inte fråga om att regeringen kan tvingas avgå, för seger i flera fyllnadsval har gjort att Awami League numera har egen majoritet i parlamentet, som har 330 ledamöter.

Protest mot fredsuppgörelse

□ Efter flera månaders uppehåll återupptogs i början av juni oppositionsledaren Begum Khaleda Zia och hennes parti BNP sin kampanj mot fredsöverenskommelsen som regeringen träffat med stamfolksföreträdare i Chittagong Hill Tracts. Tillsammans med andra ultranationalistiska och fundamentalistiska partier på högkanten planerade Zia för en 350 km lång marsch med ca 2.000 fordon och 100.000 människor från Dhaka via Chittagong till Khagrachari vid gränsen till indiska Tripura den 9 juni, för att visa sin vrede

över fredsavtalet, som man betecknar som landsförräderi.

INDIEN

Ayodhyatemplet redan påbörjat

□ I början av juni avslöjades i indisk press att arbetet med att bygga det av hindufundamentalister planerade templet i Ayodhya redan är i full gång. I staden Pindwara i Rajasthan har ända sedan 1995 på beställning av Vishwa Hindu Parishad, VHP, pågått arbeten med att tillverka tempelkolonner vid stadens marmorverkstäder. Sedan uppgiften avslöjades ställde flera oppositionsledamöter i parlamentet frågor till regeringen, som valde att fullständigt förneka all kännedom om det hela.

Löfte om tre nya delstater

□ I ett uttalande i Lucknow den 29 mars försäkrade Indiens nytillträdde premiärminister Atal Behari Vajpayee att hans BJP-dominerade regering kommer att beakta kraven på att omvandla regionerna Uttara-chanchal i Uttar Pradesh, Vananchal i Bihar och Orissa samt Chattisgarh i Madhya Pradesh till egna delstater. Detta kommer i så fall att ske i början av år 1999.

Kidnappade turister är mördade

□ I april i år bekräftades det slutligen att samtliga i den gisslan om fem västerländska turister, som i juli 1995 rövades bort i Kashmirdalen av den föga kända gerillagruppern al-Faran, har mördats.

Den norske gisslan Hans Oströslags högs månaden därpå, för att sätta press på myndigheterna, medan de fyra övrigas öde förblev oklart: Dessa var två briter, en amerikan och en tysk. Gruppen försökte pressa de indiska myndigheterna att frige ett antal fängslade muslimska separatister. Fram till nu har gisslans respektive familjer svävat i ovisshet, men nu har brittiska Sunday Times fått fram exakta uppgifter som tyder på att hela gisslan avrättades så tidigt som i december 1995.

Tydligt är att detta varit bekant för den amerikanska säkerhetstjänsten ända sedan dess, som via den amerikanska ambassaden i Islamabad i Pakistan bedrev förhandlingar med gerillan, men man valde av någon orsak att förtiga fakta fram till nu.

Avvisar FN:s fördömande

□ Både Indien och Pakistan avvisar FN:s säkerhetsråd som den 5 juni enhälligt fördömde kärnvapenproven nyligen. Indien sade att resolutionen är grotesk och anklagade FN för dubbelmoral om nedrustning. Pakistan sade att fördömandet är orättvist och orealistiskt.

– Vi beklagar att säkerhetsrådet har handlat på detta sätt och antagit en resolution som är tvingande och gagnlös. Vi finner det groteskt att ett organ inom Förenta nationerna bemöter Indien på detta sätt – ett land som representerar en sjättedel av

mänskligheten, är världens största demokrati och en av FN:s grundare samt ett land som avsevärt har bidragit till organisationens tillväxt och utveckling. Detta trångsynta perspektiv och handlande av säkerhetsrådet kommer att öka spänningarna i stället för att minska dem, sade det indiska utrikesdepartementet i New Delhi i ett ovanligt skarpt uttalande.

Indiska UD anklagade även de fem kärnvapeninnehavarna och ständiga medlemmarna av säkerhetsrådet – USA, Ryssland, Kina, Frankrike samt Storbritannien – för dubbelmoral. Utrikesminister George Fernandes spädde på:

– Hur ska man förklara det motsägelsefulla i att kärnvapen i händerna på de fem stormakterna är bra för världen men om Indien innehar dem kan det utlösa spänningar?

Värmeböljan dödar

□ Över 2 500 människor har avlidit i den extrema värmeböljan i Indien. Temperaturer på närmare 50 grader i skuggan har uppmätts. Värmeböljan är den värsta i landet på över ett halvsekel. Värmen började i Rajasthan i västra Indien. Den spred sig sedan österut över huvudstadsområdet Delhi samt delstaterna Uttar Pradesh och Bihar ända till Orissa, där omkring 1 700 människor hamnat på sjukhus för värmeslag.

NEPAL

Kommunistpartiet splittras

□ Det ledande oppositionspartiet i det nepalesiska parlamentet, United Marxist-Leninist Party, med 89 ledamöter splittrades i början av mars på frågan om Nepal och Indien ska träffa ett avtal om att dela på vattentillgångarna i de gemensamma floderna. 46 av parlamentsledamöterna har brutit sig ur och i stället bildat Nepal Communist Party.

PAKISTAN

Biskop tog sitt liv i protest

□ Mer än 1.000 poliser övervakade begravningen av biskopen och medborgarrättskampen John Joseph, 66, som i mitten av maj dramatiskt offrade sitt eget liv i protest mot Pakistans ökända blasfemilagrar som stadgar obligatoriskt dödsstraff. Stämningen i staden var mycket spänd och myndigheterna fruktade sammanstötningar med islamska fundamentalister som är beredda att försvara lagarna med sina liv.

Mer än 10.000 sörjande kristna deltog vid begravningen i Faisalabad. Premiärminister Nawaz Sharif beklagade biskopens död men nämnde ingenting om lagen som infördes 1985 av hans dåvarande politiske beskyddare, militärdiktatorn Zia ul Haq. I Islamabad försvarades tvärtom lagen av informationsminister Mushahid Hussein som sa att den behövdes och att den aldrig riktats mot någon speciell religion. Detta sagt trots att lagen enbart riktats mot krist-

na och ahmedianer.

Biskop Joseph, som ledde kampen mot lag 295 B och var en av landets ledande i kampen för mänskliga rättigheter, var upprörd över att en medlem i hans kyrka, **Ayub Massih**, den 27 april dömts till döden i en sluten rättegång i fängelset där han hållits häktad i 1,5 år.

SRI LANKA

Strikt presscensur införd

□ President **Chandrika Kumaratunga** införde den 5 juni en strikt förhandscensur på all rapportering om inbördeskriget i landet, som medför ett totalt förbud mot varje form av omnämnande av kriget och gäller alla media, utländska likaväl som inhemska. Landets största helgtidning, Sunday Times, utkom dagen efter med en helt blank förstasida och rader av blanka spalter, bl a för rubriken "Dödade" där alla krigsoffren under den gångna veckan namnges och avporträtteras i den mån bilder finns.

Förbudet omfattar t o m bakgrundsskildringar om konflikten och innebär att det nu är straffbart att informera mediapersoner utanför landet eller distribuera någon form av information kring armén, polisen och specialtrupperna.

Jaffnas borgmästare mördades

□ Den nytillträdde kvinnliga tamilska borgmästaren i staden Jaffna, Ms **Sarojini Yogeswaran**, mördades den 17 maj i sitt

hem av två beväpnade män som misstänks tillhöra Tamiltigrarna, LTTE. Yogeswarans död innebär ett svårt slag mot den lankesiska regeringens ambition att normalisera samhällslivet i Jaffna. Hon tillträdde sin post sedan hennes parti, det moderata Tamil United Liberation Front, TULF, segrat i kommunalvalet – som LTTE vägrat delta i.

Bara tre dagar före mordet på Yogeswaran mördades en annan framträdande representant för regeringssidan, den folkliga arméchefen **Larry Wijeratne**, i en självmordsbombarattack mot det välbevakade militärhögkvarteret Point Pedro på Jaffnahalvön.

Stöd åt provsprängningar

□ Sri Lankas utrikesminister **Lakshman Kadirgamar** gav grannen Indien sitt stöd sedan man där genomfört sina fem provsprängningar i början av maj. Kadirgamar sa också att man är kritisk mot de internationella sanktionerna mot Indien i spåren av sprängningarna.

Massgripanden i Colombo

□ Säkerhetsstyrkor grep minst 5.000 tamiler i Colombo under sista veckan i mars under skenet att jaga bombmän. De godtyckliga massgripandena drog på sig så allvarlig kritik att regeringen till sist beordrade riksåklagaren att sätta ett tvärt stopp för säkerhetsstyrkornas aktioner, som inte hade hindrat dem från att i full mundering gå in

i hinduiska tempel och bl a gripa flera präster. Det är säkrare för tamiler att bo i det armékontrollerade Jaffna än i det "demokratiska" Colombo, lød en presskommentar.

Resultatlös offensiv i norr

□ De lankesiska styrkornas längsta militära offensiv fyllde ett år i mitten av maj. Det handlar om att säkra vägen norrut från Vavuniya till Jaffna, och trots ett masivt uppbåd av trupper, tanks, stridsflyg och artilleri så han man hittills inte lyckats. Området kring vägen, Wannī, är ett av de Tamilska Tigrarnas viktigaste fästena.

Problem för oppositionen

□ Det liberalkonservativa oppositions- och förra regeringspartiet UNP lyckades inte dölja sina interna problem bakom den bojkott mot parlamentet som man genomförde den 3 mars. Det kan bl a bero på att parlamentsledamoten och före ministern **Wijeyapala Mendis** har funnits skyldig till bedrägerier i samband med stora tomtaffärer. Den särskilda undersökningskommission som avgett denna dom föreslår också att Mendis ska berövas sina medborgerliga rättigheter i sju år.

Affären sätter UNP i gungning eftersom Mendis är en person med stort inflytande. Han vägrar dessutom ställa sin parlamentsplats till förfogande och partiet har inte heller förmått honom att lämna UNPs ledning där han har en av de högsta posterna i landet.

Flyg till

Med

➤ Indien, Bangladesh, Pakistan, Thailand, Sri Lanka, Hong Kong, Filippinerna, Singapore, Nepal etc

➤ Gulf Air, Lufthansa, Tarom, British Airways, Aeroflot, Emirates, Alitalia, CSA eller något annat av våra bolag

metropolresor

Luntmakargatan 42

111 37 STOCKHOLM

Tel 08 - 10 45 58

Fax 08 - 723 06 66

e-mail:metropol@stockholm.mail.telia.com

Avsändare:
SYDASIEN
Box 1142
221 05 LUND

POSTTIDNING
BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning återsänds
försändelsen med nya adressen
noterad på baksidan

Utgivningspostkontor
LULEÅ 1.

Gränslöst uppskattad för sitt musikaliska livsverk

Det finns en berömd historia från en av **Ravi Shankars** konserter i USA någon gång kring 1970. Han kommer in på scenen, sätter sig tillrätta tillsammans med sina musiker och börjar smeka sitarens strängar. Efter ungefär en halvtimme gör han en paus. Den andäktiga publiken applåderar frenetiskt. När applåderorna tystnat säger han: "Tack för att ni uppskattade vår stämning av instrumenten. Nu ska vi börja spela."

Historien går naturligtvis ut på att visa hur lite vi i Västerlandet vet om indisk musik, hur olika våra kulturer är, hur långt det är mellan här och där. Men Ravi Shankar talar alltid mer om närheten än om avståndet. Mer framgångsrikt än någon annan – möjligen med undantag för **Tagore** – har han också förmått förmedla indisk kultur till en västerländsk publik. Dessutom har han visat att det går att förena europeiska och indiska musiktraditioner.

Det fanns en tid när detta låg honom i fatet. I Indien kritiserades han för anpasslighet och kommersialism. Men i dag, vid närmare 80 års ålder, ifrågasätts knappast Ravi Shankars betydelse, varken som kulturambassadör eller musikalisk mästare.

Och nu har alltså denne klassiskt skolade indiske musiker fått dela Polarpriset med den amerikanske soul-artisten **Ray Charles**, ett utmärkt val i globaliseringens och världsmusikens tidevarv.

De västerländska kontakterna var tidigt självklara för Ravi Shankar. Han uppfostrades av sin storebror, dansaren **Uday Shankar**, och fick följa med honom på hans turnéer till Europa på 30-talet. Det var för övrigt i Paris han som tonåring mötte sin guru, den muslimske sitarmästaren **Ustad Allauddin Khan**, vars lärjunge han sedan var i närmare tjugo år.

På 50-talet började han ge konserter i USA. Han samarbetade bland annat med den israeliske violinisten **Yehudi Menu-**

Ravi Shankar av modell 1968.

hin och med jazzlegenden **John Coltrane**. Känd för en stor västerländsk publik blev han dock först mot 60-talets slut när han gav Beatles-medlemmen **George Harrison** sitarlektioner och uppträdde på de stora rockfestivalerna i Monterey och Woodstock. Samarbetet med Harrison har avsatt många spår, senast på fjolårets CD-skiva *Chants of India*.

Som musiker är Ravi Shankar traditionalist; hans raga-improvisationer på den mångsträngade sitaren underordnar sig den indiska konstmusikens regelverk. Men samtidigt har han alltid varit öppen för gränsoverskridande musikaliska experiment och nya klangkonstellationer. I sina kompositioner för balett och film – han har bland annat gjort musik till filmer av

Satyajit Ray – har han varit djärv och nydanande.

I sin hinduiskt präglade lyrik, rak och enkel, gestaltar han den andliga hängivenhet som också är ett centralt element i musiken. Så till exempel i den vackra sången *I Am Missing You*, som sjungs av hans dotter **Lakshmi** på den av George Harrison producerade LP:n *Shankar Family & Friends* 1974:

*Jag är ensam nu.
Oh Krishna, var är du?
Jag kan inte se dig,
men jag hör din flöjt hela tiden.
Kom, torka min kind
och få mig att le.*

Tomas Löfström